

Danmarks nationale reformprogram

Første fremskridtsrapport

Bidrag til EU's
vækst og beskæftigelsesstrategi
(Lissabon-strategien)

Oktober 2009

Regeringen

Danmarks nationale reformprogram

Første fremskridtsrapport

Bidrag til EU's
vækst og beskæftigelsesstrategi
(Lissabon-strategien)

Oktober 2009

Regeringen

Indholdsfortegnelse

Indledning: Den danske reformstrategi	v
1. Den økonomiske ramme	1
1.1 Konjunkturudsigterne	1
1.2 Den økonomiske politik og krisen.....	2
1.3 Mellemfristede strategier og målsætninger.....	4
2. Danmark som viden- og innovationssamfund	7
2.1 Folkeskolen og ungdomsuddannelser	7
2.2 Videregående uddannelse.....	9
2.3 Offentlig forskning – fokus på kvalitet, relevans og konkurrence	10
2.4 Forskning, innovation og vidensspredning i den private sektor	12
2.5 Den femte frihed – fri bevægelighed for viden.....	13
2.6 Udvidet anvendelse af informations- og kommunikationsteknologi	15
3. Fuld udnyttelse af erhvervspotentialet (effektivitet, konkurrence og det indre marked)	17
3.1 Udnyttelse af globaliseringens muligheder gennem bedre konkurrence...	17
3.2 Det indre marked	18
3.3 Bedre regulering	19
3.4 Iværksætter.....	20
3.5 Infrastruktur	22
3.6 Konkurrence og effektivitet i den offentlige sektor	23
3.7 Regional vækstpolitik.....	24
4. Beskæftigelses- og arbejdsmarkedspolitikken.....	27
4.1 Ledighedsudviklingen	27
4.2 Arbejdsudbuddet	28
4.3 Fortsat udvikling af flexicurity-modellen.....	31
4.4 Opkvalificering og efteruddannelse.....	31
4.5 Indsatsen for særlige målgrupper	32
4.6 Ligestilling og kvinders beskæftigelse	34
5. Klimaforandringer og energipolitik	37
5.1 Indsatsen mod klimaforandringer	37
5.2 Energipolitik.....	39
5.3 Fremme af miljøeffektiv teknologi.....	41
5.4 Grøn vækst.....	42

Bilag 1.	Centrale initiativer imod den økonomiske krise	45
Bilag 2.	Initiativer på uddannelsesområdet	49
Bilag 3.	Anvendelse af strukturfonde	55
Bilag 4.	Udvalgte beskæftigelsesindikatorer	63
Bilag 5.	Indsatsen for fremme af miljøeffektiv teknologi	75
Bilag 6.	Bidrag fra arbejdsmarkedets parter og interessenter	79
	1. Bidrag fra parterne på det statslige område	79
	2. Bidrag fra parterne på det regionale/kommunale område.....	81
	3. Bidrag fra parterne på det private arbejdsmarked	85
	4. Bidrag fra Danske Handicaporganisationer	89
	5. Bidrag fra Beskæftigelsesrådet	91
	6. Bidrag fra Arbejdsmiljørådet.....	92

Indledning: Den danske reformstrategi

Formålet med det Nationale Reformprogram og de årlige fremskridtsrapporter er at beskrive de tiltag, som Danmark tager for at leve op til Lissabonstrategiens overordnede målsætninger om langsiget jobskabelse og vækst. Denne Første Fremskridtsrapport er en opfølgning på sidste års Nationale Reformprogram gældende for perioden 2008-2010. Den nærværende rapport er således i høj grad en opdatering af sidste års udgivelse, hvor nye udfordringer, nye initiativer og resultater inden for det sidste år beskrives.

I fremskridtsrapporten lægges desuden vægt på at forholde sig til Kommissionens årlige vurdering af de enkelte landes reformfremskridt. Kommissionen udtrykker generel ros i sin evaluering af Danmarks Nationale Reformprogram, der beskrives som stabilt, sammenhængende og i tråd med Lissabonstrategiens målsætninger. Kommissionen vurderer, at de vigtigste udfordringer for Danmark aktuelt er arbejdsudbuddet (herunder den generelle beskæftigelse, arbejdstid, incitament for at arbejde og inklusion af etniske minoriteter og ældre på arbejdsmarkedet), folkeskole og ungdomsuddannelse, konkurrenceforhold og opfyldelsen af Kyoto-målsætningerne på klimaoområdet. Disse fokuspunkter er i høj grad på linje med regeringens egne prioriteter og kan derfor behandles samlet i udgivelsen.

Det sidste år har budt på massive forandringer for verdensøkonomien, som har haft en uundgåelig afsmitning på dansk økonomi. Udgangspunktet for det Nationale Reformprogram 2008 var således en situation med rekordlav ledighed og et betydeligt kapacitetspres på arbejdsmarkedet samt en flerårig periode med store overskud på statsfinanserne og en pæn økonomisk vækst. Siden da har finanskrisen og den økonomiske afmatning ført til stigende ledighed og pres på de offentlige finanser. Danmark har et fornuftigt udgangspunkt for at komme godt igennem krisen, bl.a. fordi statsgælden blev reduceret betydeligt ved at sikre store overskud i de gode år og fokusere på de offentlige finansers langsigtede holdbarhed. Det betyder, at der har været råderum til at gennemføre en række konkrete lempelser og konjunkturstimulerende tiltag, der bekæmper krisen og dens sociale følgevirkninger, samtidigt med, at de langsigtede mål om en stabil økonomisk og social udvikling fastholdes. En oversigt over tiltagene findes i bilag 1.

Der er taget initiativer både via finanspolitikken, pengepolitikken, understøttelse af finansielle markeder og likviditetsstøtte. De finanspolitiske initiativer søger at øge tilliden bredt og styrke privatøkonomien samt at øge aktiviteten via offentlige investeringer. Blandt de mest markante tiltag er *skattereformen i forårspakke 2.0*, muligheden for at hæve *SP-opsparingen*, forøgelse af *offentlige investeringer* på transportområdet og i kommunerne og regionerne og senest en *erhvervspakke* på godt 4 mia. kr. Væksten i de offentlige investeringer er på godt 30 pct. i 2009 og 2010 under et, hvilket er den største stigning over to år siden begyndelsen af 1960'erne. I alt bidrager de finanspo-

litiske lempelser med en øget beskæftigelse på 40.000-45.000 personer i 2010. I europæisk perspektiv er Danmark dermed blandt de lande, der gennemfører de største finanspolitiske lempelser. Lempelserne er midlertidige og både skattereformen og de offentlige investeringer kan understøtte vækstmulighederne på længere sigt. De økonomiske udsigter og regeringens håndtering af krisen uddybes i kapitel 1 og bilag 1.

Det er en central langsigtet målsætning, at Danmark skal fastholde sin position som et af verdens rigeste lande med et udbygget velfærdssamfund. Derfor har regeringen netop nedsat et nyt Vækstforum, der skal bidrage til at analysere og besvare morgendagens udfordringer og ruste dansk økonomi til fornyet vækst. Vækstforum vil fremadrettet løbende rådgive regeringen om emner, der også vedrører Lissabonstrategiens fokus på vækst og beskæftigelse bredt: produktivitet og konkurrenceevne, veluddannet arbejdskraft og høj beskæftigelse samt grøn vækst, i en situation hvor de finanspolitiske handlemuligheder er begrænsede.

Regeringen har de senere år taget en lang række initiativer i denne retning. Der er opstillet ambitiøse mål på *uddannelses- og forskningsområdet*, bl.a. med henblik på at styrke produktion og vækst. På uddannelsesområdet er der opstillet klare mål for, hvad børn skal lære på hvert klassetrin, og kernefagene – læsning, matematik, naturfag og engelsk – er opprioriterede. Dertil gøres en indsats for at få unge direkte i gang med en *ungdomsuddannelse* efter folkeskolen og for at fastholde de unge på den påbegyndte uddannelse. Derudover er der afsat midler i regeringens globaliseringspulje til at øge kvaliteten af de *videregående uddannelser* samt tilført markant flere midler til *forskning*. Regeringens tiltag for at forbedre Danmark som viden- og innovationssamfund uddybes i kapitel 2.

For at sikre dansk erhvervsliv de optimale rammer i en globaliseret verden er der, udover arbejdet med at sikre tilstrækkelig og velkvalificeret arbejdskraft, iværksat ambitiøse projekter, som sigter på at nedbringe virksomheders *administrative byrder* samt at skabe *gode vilkår for iværksætteri*. Endvidere er der fokus på at øge *konkurrencen* og regeringen har bl.a. sat som mål, at antallet af brancher med konkurrenceproblemer skal være halveret i 2010 ift. 2001. Derudover har regeringen med en aftale om *grøn transportpolitik* sikret en fremtidig grøn og moderne infrastruktur.

På længere sigt vil manglen på især kvalificeret arbejdskraft fortsat være en central udfordring. Regeringen fortsætter derfor arbejdet med at udvide *arbejdsudbuddet*, senest gennem en *reform af skattesystemet*, som indebærer en markant reduktion af marginals-katten. Endvidere gennemføres initiativer for at *begrænse sygefravær* og for at *inkludere svagere grupper på arbejdsmarkedet*. I september lancerede regeringen en samlet ungepakke med tiltag for at forebygge ungdomsledighed. Kapitel 4 uddyber den danske indsats for at sikre et velfungerende arbejdsmarked.

Sidst men ikke mindst forbliver *klima- og miljøpolitik* øverst på den danske dagsorden. Eksempler på dette er den danske indsats for at nå en *global aftale ved COP15* og den ambitiøse *aftale om Grøn Vækst*, der blev indgået i foråret 2009. Derudover har rege-

ringen nedsat en *klimakommission* som i 2010 skal fremlægge en samlet pakke af forslag, der kan reducere udledningen af drivhusgasser markant.

Strukturen i fremskridtsrapporten er som i det Nationale Reformprogram 2008 opbygget efter Lissabonstrategiens fire prioritetsområder tilføjet et indledende kapitel om den økonomiske situation.

- Kapitel 1 omhandler de overordnede rammer for dansk økonomi, herunder de økonomiske udsigter, regeringens respons på den økonomiske krise samt mellemfristede økonomiske målsætninger.
- Kapitel 2 fokuserer på regeringens indsats for at styrke Danmark som viden- og innovationssamfund. I kapitlet behandles kommissionens fokuspunkt vedr. regeringens indsats for at styrke folkeskolen og ungdomsuddannelserne. Derudover beskrives regeringens tiltag mht. videregående uddannelse, forskning og innovation.
- Kapitel 3 omhandler regeringens arbejde for at optimere rammerne for et sundt erhvervsliv i Danmark. I kapitlet berøres bl.a. fokuspunktet vedrørende konkurrenceforhold samt det indre marked, indsatsen for bedre regulering og infrastrukturinvesteringer.
- Kapitel 4 opsummerer de aktuelle vilkår på arbejdsmarkedet og regeringens initiativer for at sikre arbejdsudbuddet på længere sigt, herunder understøttelsen af det fleksible arbejdsmarked og indsatsen for svage gruppers inklusion på arbejdsmarkedet. Kapitlet berører således Kommissionens fokuspunkt vedr. arbejdsudbuddet.
- Kapitel 5 fokuserer på Danmarks indsats på klima-, energi- og miljøområdet, herunder indsatsen for at begrænse udledningen af drivhusgasser, energipolitiske tiltag, samt fremme af miljøeffektiv teknologi og den ambitiøse aftale om Grøn Vækst. Kapitlet relaterer sig således til fokuspunktet vedr. opnåelsen af klimamålsætningerne i Kyoto-aftalen.

1. Den økonomiske ramme

Efter den betydelige produktionsnedgang i dansk økonomi i forlængelse af finanskrisen er der nu tegn på stabilisering. Tillidsindikatorerne er styrket, mens faldet i privatforbruget og eksporten er stoppet op. Samtidig vil de markante penge- og finanspolitiske lempelser virke med stigende styrke i år og næste år. Der er dog stor usikkerhed om styrken af og det præcise tidspunkt for fornyet fremgang i aktiviteten, blandt andet fordi boligmarkedet er vigende og der fortsat er konsolideringsbehov bl.a. i den finansielle sektor

De gennemførte finanspolitiske lempelser understøtter efterspørgsel og beskæftigelse, men svækker samtidig de offentlige finanser, der i forvejen er påvirket af stigende ledighed og det svækkede privatforbrug. De offentlige finanser skønnes at udvise et underskud på næsten 5 pct. af BNP i 2010, hvilket er større end 3 pct. grænsen i EU's Stabilitets- og Vækstpagt. Den internationale finansielle krise og de gennemførte initiativer for at imødegå krisen har dermed øget behovet for konsolidering af de offentlige finanser frem mod 2015, for at de centrale mål i 2015-planen skal indfries. Det strukturelle underskud skønnes til 1¼ pct. af BNP i 2010.

1.1 Konjunkturudsigterne

Der er efterhånden klare tegn på, at det kraftige globale fald i produktion og efterspørgsel siden sidste efterår foreløbigt er bremsset op. Erhvervs- og forbrugertillid er styrket væsentligt både i udlandet og herhjemme, og industriproduktionen er så småt begyndt at stige i nogle lande. Samtidig er processen med at nedbringe lagre efterhånden ved at være slut, verdenshandlen ser ud til at være stabiliseret og faldet i BNP er bremsset op i Euroområdet. Produktionstabt som følge af krisen er markant, og stabiliseringen sker derfor på et lavt niveau.

Danmarks BNP ventes at falde med 3 pct. i år efter en nedgang sidste år på 1,2 pct., mens væksten skønnes at blive 1 pct. i 2010. Det forudsætter en tydelig opgang i sidste del af 2009 og starten af 2010, som navnlig afspejler fornyet fremgang i privatforbruget som følge af frigivelsen af SP-midlerne og nedsættelser af beskatningen, men også begyndende opgang i eksporten og høj offentlig efterspørgsel. Ledigheden ventes at stige med aftagende styrke navnlig som følge af det kraftige produktionsfald, som er indtruffet, og det vurderes, at den registrerede ledighed næste år kan komme op omkring 150.000 personer i gennemsnit (ca. 5,2 pct. af arbejdsstyrken).

Dette billede af de økonomiske udsigter er forbundet med betydelig usikkerhed, men det er vurderingen, at de nedadgående risici for vækstforløbet frem mod udgangen af 2010 er blevet mindre de seneste måneder, bl.a. fordi forholdene på de finansielle markeder ser ud til at være forbedret.

Den økonomiske politik er ekstraordinært lempelig i 2009 og 2010, og den planlagte finanspolitik er mere ekspansiv end i de fleste andre lande, selv om ledigheden er relativt lav i Danmark. Samtidig er virkningen af de såkaldte automatiske stabilisatorer

større i Danmark end i de fleste andre lande bl.a. som følge af relativt høj kompensati- on ved ledighed samt omfanget af og progressionen i beskatningen. Det bidrager til at dæmpe tilbageslaget i husholdningernes indkomster og beskæftigelsen.

Den internationale krise og de lempelser, der er gennemført, medfører et stort of- fentligt underskud, der skønnes til 4,9 pct. af BNP i 2010. Svækkelsen af de offentli- ge finanser fra 2007 til 2010 anslås samlet til knap 9½ pct. af BNP, hvoraf ca. 1/3 afspejler lempelser af den økonomiske politik. Svækkelsen er større end i de fleste andre lande som følge af større automatiske stabilisatorer i Danmark og en mere lempelig finanspolitik. Med et offentligt underskud, som i 2010 kan udgøre op mod 5 pct. af BNP, vil Danmark overskride 3 pct. grænsen i Stabilitets- og Vækstpagten væ- sentligt.

Tabel 1.1				
Konvergenskriterier i 2008				
	Forbrugerpris- inflation (HICP)¹⁾	Kapitalmarkedsrente (10-årig stat)¹⁾	Offentlig saldo (EDP-form)	Offentlig gæld (ØMU-gæld)
	Pct.	Pct.	Pct. af BNP	
Danmark	2,2	3,8	3,4	33,5
EU27	2,1	4,3	-2,3	61,8
Euroområdet	1,4	4,0	-1,9	69,3
Konvergens- kriterier ²⁾	2,2	6,7	-3,0	60,0

1) Perioden fra august 2008 til juli 2009.
2) Minimumskrav.
Kilde: EU-Kommissionen, Eurostat, Danmarks Statistik og egne beregninger.

1.2 Den økonomiske politik og krisen

Danmark blev ramt hårdt af den globale krise, både via pres på kronen, svækkede eksportmuligheder og nedgang i den indenlandske efterspørgsel. Som reaktion på den økonomiske og finansielle krise er der gennemført en lang række tiltag for at understøtte de finansielle markeder, aktivitet og beskæftigelse, *jf. bilag 1*.

Tiltagene omfatter blandt andet en statsgaranti for simple kreditorer i henhold til Bankpakken fra oktober 2008, statslige kapitalindskud i penge- og realkreditinstitutter i medfør af Kreditpakken fra januar 2009, eksportlån i regi af Eksport Kredit Fonden, forlængelse af virksomhedernes kredittider og senest en kreditpakke for at understøtte små og mellemstore virksomheder.

De finanspolitiske initiativer vedrører både udgifts- og indtægtssiden, og tiltagene siden årsskiftet har især omfattet offentlige investeringer og støtte til private investeringer, frigivelse af SP-midlerne samt lavere indkomstbeskatning som følge af skatte- reformen i *Forårspakke 2.0*, hvor lempelserne gennemføres i 2010, mens finansie- ringselementerne indføres mere gradvist. Skattereformen er fuldt finansieret og de

ventede, gunstige virkninger på arbejdsudbud og opsparing vil dermed styrke de offentlige financers holdbarhed på længere sigt.

Finanspolitikken er samlet lempet med knap 2 pct. af BNP i 2009 (målt ved de direkte provenuer) og skønnes lempet med yderligere 1¼ pct. af BNP i 2010. Det afspejler blandt andet forårets aftaler om trafikinvesteringer mv., aftalen fra juni om kommunernes økonomi for 2010, der indeholder et yderligere løft i kommunernes investeringer i 2010, samt skattereformen i *Forårspakke 2.0*. Hertil kommer virkningen af frigivelsen af SP-opsparingen i 2009, der ikke indregnes i de angivne provenuvirkninger, fordi der er tale om en privat opsparingsordning.

Samlet set skønnes det, at de finanspolitiske lempelser og frigivelsen af SP-midler kan øge BNP med 1¼ pct. i 2009 og yderligere 1 pct. i 2010. De besluttede finanspolitiske lempelser i 2009 og 2010 betyder samtidig, at beskæftigelsen i 2010 kan være 40-45.000 personer højere, end det ville være tilfældet ved neutral finanspolitik.

Medregnes også virkningerne af lavere renter siden 2008 vil det positive bidrag svare til et løft i BNP på op mod 4 pct. i 2010 og et bidrag til beskæftigelsen på 70-75.000 personer. Den lempelige økonomiske politik giver dermed et væsentligt bidrag til at understøtte efterspørgslen i Danmark efter den store nedgang igennem det seneste år. Virkningen vil være størst i 2010, hvor der fortsat ventes at være ledig kapacitet i økonomien.

Et underskud på knap 5 pct. af BNP i 2010 vil være det største underskud siden 1983, selv om ledigheden i 2010 på 5,2 pct. af arbejdsstyrken er noget mindre end dengang. Det er centralt at undgå en overdosering af finanspolitikken, som vil forøge underskud og lånebehov og skærpe kravet til den efterfølgende konsolidering. Store underskud øger sårbarheden overfor fornyet uro i det finansielle system og de internationale kapitalmarkeder og indebærer forøget risiko for, at renteniveauet øges, hvilket vil svække boligmarkedet og beskæftigelsen. Det er her et særligt hensyn – også med henblik på at sikre virkningen af de lempelser, som er gennemført – at finanspolitikken understøtter troværdigheden omkring fastkurspolitikken.

Samtidig er konkurrenceevnen svækket siden årtusindeskiftet bl.a. som følge af relativt høje danske lønstigninger og en svag produktivitetsudvikling, og igennem det seneste år har inflationen været højere end i euroområdet. Det ventes også at være tilfældet i 2009 og 2010, selv om lønstigningerne i Danmark tager af.

Der kan heri ligge et signal om, at strukturledigheden måske er højere end hidtil lagt til grund. Hvis den strukturelle ledighed på den måde er undervurderet, og lønkonkurrenceevnen forværres yderligere, vil det svække eksporten og mindske investeringerne i Danmark og på den måde forlænge lavkonjunkturen. Desuden forøges behovet for finanspolitisk tilbageholdenhed både ud fra stabiliseringspolitiske overvejelser og af hensyn til de langsigtede finanspolitiske udfordringer. Dermed vil de fremadrettede handlemuligheder i finanspolitikken også afhænge af udfaldet af forårets over-

enskomstforhandlinger på det private arbejdsmarked. En moderat lønudvikling, der tager tilstrækkeligt hensyn til de udlandskonkurrerende erhverv, vil være udtryk for et fleksibelt dansk arbejdsmarked og øge sandsynligheden for en relativt hurtig genopretning af dansk økonomi.

1.3 Mellemløstede strategier og målsætninger

Den økonomiske politik sigter generelt mod en høj og stabil beskæftigelse, gode rammevilkår for vækst og en holdbar udvikling i de offentlige finanser. Finanspolitikken tilrettelægges med udgangspunkt i de rammer, der er fastlagt i regeringens 2015-plan, *Mod nye Mål – Danmark 2015* fra august 2007. De centrale mål i 2015-planen er beskrevet i boks 1.1 og i *Danmarks nationale reformprogram 2008*.

Den internationale finansielle krise og de økonomisk-politiske reaktioner på krisen har skærpet de langsigtede finanspolitiske udfordringer. De strukturelle overskud på de offentlige finanser gennem de senere år ventes således vendt til et underskud på ca. 1¼ pct. af BNP i 2010. De gennemførte finanspolitiske lempelser svækker isoleret set den strukturelle saldo med godt 3 pct. af BNP fra 2008 til 2010.

I forhold til den seneste opdatering af 2015-planen i *Danmarks Konvergensprogram 2008 (KP08)* er den strukturelle saldo i 2010 svækket med 2 pct. af BNP. Omkring halvdelen af den samlede svækkelse afspejler de midlertidige lempelser af finanspolitikken, der er besluttet siden årsskiftet. Desuden svækkes struktursaldoen i 2010 blandt andet som følge af, at skønnet for den potentielle produktion er nedjusteret med godt 2 pct. siden KP08. Det reducerer de skønnede strukturelle indtægter, fordi skattebasen varigt svækkes.

For at opfylde målet i 2015-planen om mindst strukturel balance på de offentlige finanser i 2015 kræves som udgangspunkt en genopretning af den svækkelse, der skønnes indtruffet siden KP08.

Kravet til forbedringer af den strukturelle saldo frem mod 2015 skal blandt andet ses i lyset af, at de lempelser, der er besluttet for 2009 og 2010 er af midlertidig karakter. Det gælder blandt andet fremrykningen af de offentlige investeringer samt skattereforen, der er underfinansieret i starten, men som samlet styrker saldoen i 2015 i takt med, at finansieringselementerne indføres i overensstemmelse med vedtaget lovgivning. I 2015-forløbet er endvidere forudsat strukturreformer, der styrker den offentlige saldo med ca. ¾ pct. af BNP frem mod 2015, hvoraf knapt halvdelen af BNP skønnes indfriet af de ventede virkninger på arbejdsudbud mv. af skattereforen i *Forårspåske 2.0*. Udfordringen skal endvidere ses i lyset af, at fremskrivningen i KP08 forudsætter, at den strukturelle ledighed frem mod 2015 udgør ca. 3½ pct. af arbejdsstyrken.

Der stilles derfor betydelige krav om konsolidering af den offentlige økonomi for at nå det centrale mål om mindst balance på de offentlige finanser i 2015. Konsolideringen er nødvendig for at undgå en lang årrække med underskud på de offentlige

finansier, der øger den offentlige gæld og dermed de offentlige rentebetalinger. Store underskud og gældsopbygning vil reducere mulighederne for at finansiere udgifter til sundhed, pleje og pension til det stigende antal ældre uden at forringe ydelseens niveau, ligesom det kan sætte skattepolitikken under pres. Det flytter samlet set fokus mod konsolidering som et vigtigt hensyn i tilrettelæggelsen af finanspolitikken i de kommende år.

Der gøres status for de mellemfristede udfordringer i *Danmarks Konvergensprogram 2009*.

Boks 1.1

Centrale elementer og sigtepunkter i den økonomiske politik

Finanspolitikken sigter mod at understøtte en stabil økonomisk udvikling og at sikre en holdbar udvikling i de offentlige finanser. Sigtepunktet er, at velfærdssamfundet også skal kunne finansieres på langt sigt, uden højere skat eller forringelser af den offentlige service. Det centrale mål er at sikre strukturel balance på de offentlige finanser i 2015.

Udgiftspolitik. Inden for rammerne af 2015-planen forudsættes de reale ressourcer til offentligt forbrug at vokse med gennemsnitligt 1 pct. om året i perioden 2007-2015. I 2015 vil de offentlige serviceudgifter kunne udgøre op til 26½ pct. af (konjunkturrenset) BNP. Overstiger udgifterne 26½ pct. af BNP i de løbende opdateringer af planen indebærer pejlemærket en forpligtelse til at overveje de finanspolitiske prioriteringer med sigte på at få udgifterne på niveau med det forudsatte i 2015-planen.

*Skattepolitikken*s omdrejningspunkt er fortsat skattestoppet, der indebærer, at en skat eller afgift ikke må stige, uanset om den er fastsat i procent eller nominelle kronebeløb. Skattestoppet står fast før og efter skattereformen i Forårspakke 2.0, der skønnes at styrke den finanspolitiske holdbarhed med ca. 5½ mia. kr. som følge af virkninger på arbejdsudbud, opsparing mv.

Penge- og valutakurspolitik: Pengepolitikken fastlægges med henblik på at holde en fast kronekurs over for euroen. Det er centralt, at en ansvarlig linje i den økonomiske politik bidrager til at opnå en yderligere indsnævring af rentespændet over for euroområdet.

2. Danmark som viden- og innovationssamfund

For at styrke viden- og innovationsområdet har Danmark et særligt fokus på forbedringer af folkeskolen og ungdomsuddannelserne, forøgelse af antallet af studerende, der gennemfører en ungdomsuddannelse eller en videregående uddannelse, samt en kraftig styrkelse af forskningens kvalitet og omfang. Det er en prioritet, at samspillet mellem erhvervslivet og den offentlige forskning styrkes. Globaliseringens muligheder skal udnyttes.

2.1 Folkeskolen og ungdomsuddannelser

To af regeringens centrale målsætninger på uddannelsesområdet er:

- Danmark skal have verdens bedste folkeskole, hvor de dygtigste elever skal være på niveau med de bedste i andre lande, og hvor niveauet hos de svageste elever skal hæves.
- Mindst 95 pct. af en ungdomsårgang skal gennemføre en ungdomsuddannelse i 2015. Et delmål er, at mindst 85 pct. af alle unge skal gennemføre en ungdomsuddannelse i 2010.

Folkeskolen skal give alle børn de grundlæggende faglige færdigheder, som er afgørende for at få en uddannelse og begå sig på arbejdsmarkedet og i samfundet. Skolen skal ligeledes medvirke til, at børnene udvikler sig som kreative, selvstændige og ansvarlige borgere. Danske elever i 4. klasse klarer sig forholdsvist godt i sammenligning med en række OECD-lande, når det gælder de faglige færdigheder i læsning og matematik. Det viser IEA's PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) undersøgelse fra 2006 og TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study) undersøgelse fra 2007. Der kan samtidig konstateres væsentlige fremskridt for de yngre elevers læsefærdigheder. I løbet af 15 år har danske elever i 3. klasse forbedret deres læsefærdigheder svarende til et helt klassetrin. For de 15-årige danske folkeskoleelever ligger færdighederne i læsning og naturfagene på niveau med gennemsnittet for OECD. Færdighederne i matematik ligger over gennemsnittet, men de rækker ikke til en placering i top fem.

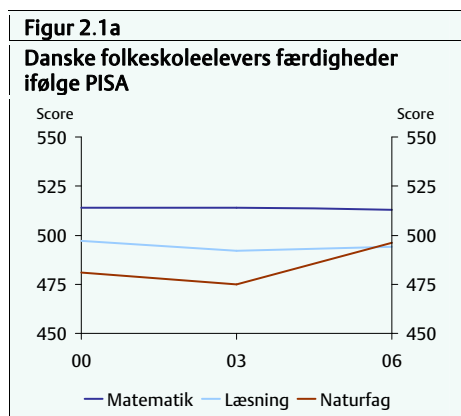
Boks 2.1

Initiativer i Folkeskolen

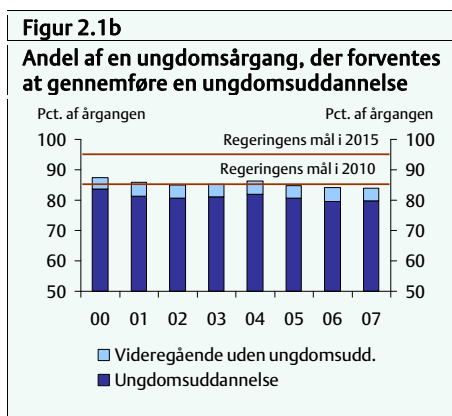
Der er i de senere år iværksat en lang række initiativer for at styrke fagligheden i folkeskolen. Som led i denne indsats blev der i 2003 indført bindende trinmål, og der blev udarbejdet nye Fælles Målfaghæfter for folkeskolens fag og obligatoriske emner.

I forlængelse af regeringens globaliseringsstrategi "Fremgang, fornyelse og tryghed" blev en revision af Fælles Mål sat i gang i 2006. Ud fra den nye formålsparagraf for folkeskolen skulle alle fagenes formål revideres, trinmålene skulle tilpasses, og fagene læsning, matematik, naturfag og engelsk skulle styrkes.

Fælles Mål 2009, der træder i kraft fra skoleåret 2009-10, omfatter nye mål og indholdsbeskrivelser for børnehaveklassen samt reviderede fagformål, slutmål, trinmål og læseplaner.

Kilde: PISA.

Kilde: Konkurrenceevneredegørelse 2009.

De seneste tal fra 2007 viser, at knapt 80 pct. af en ungdomsårgang forventes at gennemføre en *ungdomsuddannelse* inden for 25 år efter afslutningen af 9. klasse. Hertil kommer, at godt 4 pct. af en ungdomsårgang forventes at gennemføre en videregående uddannelse uden en registreret ungdomsuddannelse. Dermed er forventningen, at i alt ca. 84 pct. af en ungdomsårgang, der afsluttede 9. klasse i 2007, vil gennemføre mindst en ungdomsuddannelse inden for de efterfølgende 25 år. Der udestår derfor fortsat en stor udfordring i at nå målet på 95 pct.

Der er i de seneste år iværksat en række initiativer, der skal styrke overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse (se evt. det Nationale Reformprogram 2008). Når den samlede andel, der forventes at opnå en ungdomsuddannelse, er faldet en smule fra 2006 til 2007 skal det ses i lyset af en ændret uddannelsesadfærd blandt de lidt ældre aldersgrupper, særligt i forhold til de gymnasiale ungdomsuddannelser. Udover at få unge hurtigt i gang med en uddannelse har der været fokus på at mindske frafaldet. Dette har bl.a. medført, at frafaldet blandt de elever, der begyndte et grundforløb på en erhvervsrettet ungdomsuddannelse i andet halvår af 2008, er faldet til 17 pct. fra 22 pct. året før.

Gennemførelsen af en erhvervsrettet ungdomsuddannelse kan hænge sammen med mulighederne for at få en praktikplads. Den økonomiske krise har samlet set betydet et fald i antallet af indgåede uddannelsesaftaler på erhvervsuddannelsesområdet. Derfor har regeringen og partierne bag globaliseringsaftalen indgået en *Aftale om en praktikpladspakke* den 7. maj 2009, som bl.a. omfatter en ny præmieringsordning til virksomheder, der opretter praktikpladser, effektivisering af skolers praktikpladsopsøgende indsats og øget praktisk hjælp til virksomheder. Regeringen og partierne har desuden den 18. juni 2009 aftalt en kapacitetsforøgelse for skolepraktik, der inden for visse uddannelser kan træde i stedet for virksomhedspraktik, samt aftalt at følge resultaterne af de foretagne indgreb tæt med henblik på vurdering af behov for nye tiltag i 2010 og med henblik på løbende inddragelse af arbejdsmarkedets parter. Se

nest har regeringen den 5. september fremsat forslag om 1 mia. kr. til 5.000 flere praktikpladser i lyset af konjunkturerne og et faldende antal private praktikpladser.

2.2 Videregående uddannelse

I den såkaldte Velfærdsaftale fra 2006 er det en central målsætning, at mindst 50 procent af alle unge skal have en videregående uddannelse i 2015, samtidig med at færdiggørelsesalderen reduceres. Udgangspunktet er et niveau på ca. 45 pct. i 2007, som er den seneste opgørelse. Regeringen har derfor indført en række tiltag med henblik på at øge kvaliteten, styrke fagligheden og mindske gennemførelsestiden på de videregående uddannelser i Danmark.

I globaliseringspuljen blev der i perioden 2007 til 2009 afsat 930 mio. kr. til initiativer rettet mod et kvalitetsløft til de videregående uddannelser, jf. boks 2.2.

Boks 2.2
<p>Kvalitetsløft af de videregående uddannelser via globaliseringspuljen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oprettelse af Akkrediteringsinstitutionen, som skal sikre og dokumentere kvaliteten og relevansen af videregående uddannelser i Danmark. • Ændring af undervisningsformer, styrket studievejledning og efteruddannelse af undervisere på de lange videregående uddannelser. • Efteruddannelse af undervisere og praktikvejledere på de mellemlange videregående uddannelser (professionsbacheloruddannelser). • Eliteuddannelser på de lange videregående uddannelser. • Styrkelse af kvalitet, faglighed og udviklingsbaseret viden på professionshøjskoler. • Kvalitetsløft i de mellemlange videregående uddannelser (professionsbacheloruddannelser). • Reform af de korte videregående uddannelser (erhvervsakademiuddannelser). • Udlandsstipendium til danske studerendes studieophold i udlandet. • Friplads- og Stipendiordningen (flere stipendier til dygtige internationale studerende). • Udvikling af fællesuddannelser med udenlandske uddannelsesinstitutioner.

Akkrediteringsinstitutionen blev oprettet i efteråret 2007 som et fagligt uafhængigt organ, der skal sikre og dokumentere kvalitet og relevans af videregående uddannelser ved de danske uddannelsesinstitutioner. I 2007 blev akkrediteringen af nye universitetsuddannelser iværksat, og i 2008 blev der gennemført et pilotprojekt, hvor 37 eksisterende universitetsuddannelser blev akkrediteret. 100 eksisterende universitetsuddannelser forventes akkrediteret i 2009. Første akkrediteringsrunde for erhvervsakademiuddannelser og professionsbacheloruddannelser blev igangsat i august 2008.

I globaliseringspuljen er der i perioden 2007 til 2009 afsat 25 mio. kr. til, at de danske universiteter kan udvikle *eliteforløb* med henblik på at give de dygtigste studerende en mulighed for at udvikle sig til det højeste internationale niveau. Videnskabsministeren har i 2008 og 2009 godkendt i alt 32 nye eliteforløb. De godkendte eliteforløb er bredt fordelt mellem universiteter og hovedområder, og de tilgodeses med et ekstra elitetaxameter. Endvidere er der i globaliseringspuljen i perioden 2007 til 2009 afsat i alt 325 mio. kr. til styrkelse af kvalitet, faglighed og udviklingsbaseret viden på professionshøjskolerne. Formålet er at understøtte et målrettet fokus på at sikre attrakti-

ve faglige studiemiljøer, et klart udbytte for de studerende i deres praktikforløb og en målrettet indsats for at reducere frafaldet blandt de studerende på de mellemlange videregående uddannelser. Foreløbige resultater viser bl.a., at optaget til korte og mellemlange videregående uddannelser er steget med 17 pct. fra 2008 til 2009, og at gennemførelsen på første studieår for optagne i 2008 er højere end for tidligere år-gange. Samtidigt er der tal på, at 91 pct. af dimittenderne fra professionshøjskolerne er i beskæftigelse inden et år efter dimission.

Med ændringen af universitetsloven i juni 2009 er friplads- og stipendieordningen blevet mere fleksibel, så universiteterne fremover kan tildele hele såvel som delvise fripladser og stipendier til dygtige *internationale studerende* fra lande uden for EU/EØS-området, der optages på en hel uddannelse. En tilsvarende ændring af reglerne for stipendier til dygtige internationale studerende forventes gennemført for erhvervsakademi- og professionsbacheloruddannelser 2009/2010.

Som opfølgning på globaliseringsinitiativerne er der iværksat en række yderligere initiativer på universitetsområdet til understøttelse af 50 pct. målsætningen og med henblik på at reducere færdiggørelsesalderen, *jf. boks 2.3*.

Boks 2.3

Initiativer siden 2008 vedrørende 50 pct. målsætningen og færdiggørelsesalderen

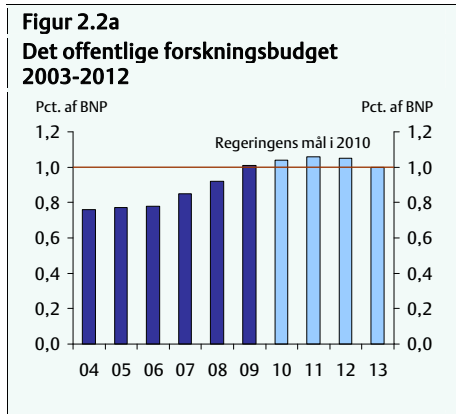
- De skærpede specifikke adgangskrav (dvs. krav til fag og niveauer) for optagelse på universiteternes bacheloruddannelser med virkning fra 2008 er efter et serviceeftersyn i 2009 blevet justeret og bevaret. Målet med kravene er at sikre et ensartet og højere fagligt indgangsniveau og dermed et lavere frafald.
- Fra og med optaget år 2009 er der foretaget justeringer af optagelsessystemet med henblik på at fremme tidligere studiestart.
- For at øge søgningen til de videregående uddannelser, lancerede Undervisningsministeriet og Videnskabsministeriet i foråret 2009 en fælles "direct mail"-kampagne, hvor 43.000 personlige breve blev sendt til unge med en adgangsgivende eksamen, som endnu ikke var påbegyndt eller havde fuldført en videregående uddannelse.
- Der er iværksat hurtigere mulighed for reeksamination og automatisk tilmelding til eksamen.
- Der er sket en styrkelse af studievejledninger, som bl.a. har resulteret i, at antallet af årsværk på universiteterne, der er beskæftiget med dette område, er steget fra 66 årsværk i 2006 til 106 årsværk i 2009. Som led i styrket studievejledning er universiteterne pr. 1. februar 2008 forpligtet til at følge op på frafaldstruede studerende (dvs. studerende, der er mere end et halvt år bagud på deres studium), f.eks. ved tilbud om en samtale.
- I 2009 indførtes den såkaldte N+1-ordning, der betyder, at universiteterne får bachelorbonus for de bachelorer, der fuldfører inden for normeret tid (N) plus ét år, samt kandidatbonus for de kandidater, der fuldfører inden for normeret tid.
- Det er aftalt med universiteterne, at ph.d.-optaget i 2010 skal være på 2.400. Det svarer ca. til en fordobling af 2003-optaget. I 2008 er der optaget ca. 1.950 ph.d'er på Videnskabsministeriets område. Optaget på ErhvervsPhD skal følge den generelle fordobling, således at der i 2010 igangsættes 150 nye ErhvervsPhD-projekter. Endvidere er der afsat midler til at igangsætte i alt cirka 20 ErhvervsPhD-projekter i den offentlige sektor i 2010 og 2011.

2.3 Offentlig forskning – fokus på kvalitet, relevans og konkurrence

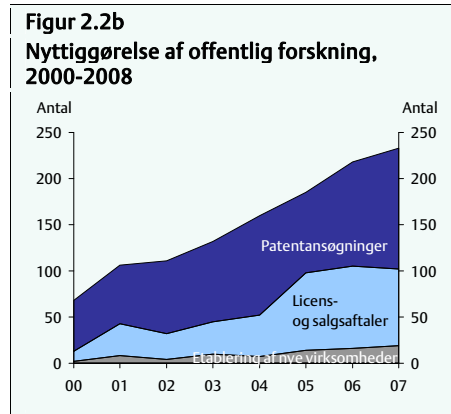
De offentligt finansierede udgifter til forskning og udvikling kommer med regeringens forslag til finansloven for 2010 op over målet på 1 pct. af BNP i 2010. Dette

har medført markante stigninger i de offentlige forskningsbevillinger efter 2006 og særligt i 2009, jf. figur 2.2a. Da de private investeringer i forskning og udvikling med de seneste tal fra 2007 udgør ca. 1,9 pct. af BNP, nærmer Danmark sig 3 pct.-målsætningen.

Dansk offentlig forskning er fortsat af international høj kvalitet. Dette understøttes bl.a. af, at Danmark har oplevet en betydelig vækst i antallet af offentlige forskningsresultater, der nyttiggøres via patenter, licens- og salgsaftaler, jf. figur 2.2b.

Kilde: Finanslovsforslaget 2010, Danmarks Statistik.

Kilde: Konkurrencevneredegørelse 2009.

I maj 2008 udgav Videnskabsministeriet FORSK2015-kataloget. FORSK2015 skal hvert fjerde år munde ud i et solidt og fremadrettet beslutningsgrundlag for den politiske prioritering af midlerne til strategisk forskning.

Der blev med baggrund i kataloget i efteråret 2008 afsat strategiske forskningsråds-midler til syv temaer for 276 mio. kr. De syv temaer er klima og miljø, produktion og teknologi, sundhed og forebyggelse, innovation og konkurrenceevne, mennesker og samfundsindretning, energi og til sidst viden og uddannelse. I 2008 viste en effekt-måling, at strategisk forskning sikrer igangsættelse af forskning, der ellers ikke ville være blevet udført; giver virksomheder mulighed for at igangsætte forskning, der er mere risikobetonet og langsigtet; stimulerer til yderligere forskningsaktivitet; styrker langsigtede samspilsrelationer mellem offentlige og private aktører; og potentielt styrker innovation og konkurrenceevne på lang sigt.

UNIK (UNiversitetsforskningens InvesteringsKapital) er en pulje forskningsmidler, der finansierer store forskningsinitiativer på universiteterne i Danmark. Formålet er dels at promovere forskning i verdensklasse og dels at styrke universitetsledelsers prioritering af strategisk forskning. Midlerne uddeles i konkurrence mellem universiteterne. I alt fire initiativer fordelt på tre universiteter har fået tildelt hver ca. 120

mio. kr. fordelt over 5 år. Der var afsat 240 mio. kr. til UNIK-initiativet i henholdsvis 2008 og 2009.

I forbindelse med regeringens mål om, at kvaliteten i den offentlige forskning skal kunne måle sig med den bedste i verden, er der i 2009 indgået politisk forlig om at fortsætte udviklingen af den bibliometriske forskningsindikator, som skal fremme publicering i de mest anerkendte udgivelseskanaler og styrke kvaliteten af dansk forskning. Modellen skal indføres over 3 år som en selvstændig del i fordelingsnøglen af basismidler til universiteterne og ender i 2012 med at vægte 25 pct.

Regeringen prioriterer også internationalt samarbejde på forskningsområdet. Primo 2008 lancerede Videnskabsministeriet en strategi, der udstikker pejlemærkerne for et styrket samarbejde med Kina inden for videregående uddannelse, forskning og innovation. Der er blandt andet etableret ph.d.-samarbejde inden for nano- bio- og ikt-teknologier. Derudover er der etableret samarbejde inden for sol, vind, biomasse og bæredygtigt byggeri, hvor Danmark bidrager med 19 mio. kr. til samarbejde mellem danske og kinesiske forskere. Der er også etableret samarbejde med Indien inden for fødevarer, hvor der i 2009 bliver uddelt midler til fælles dansk-indiske projekter. Danmark bidrager med 8 mio. kr.

2.4 Forskning, innovation og videnspredning i den private sektor

Det er regeringens mål, at danske virksomheder skal være blandt de mest innovative i verden. Danmark ligger imidlertid fortsat placeret i det internationale midterfelt med hensyn til andelen af innovative virksomheder. De seneste undersøgelser viser, at 28 pct. af de danske virksomheder introducerede én eller flere produkt- og/eller procesinnovationer i perioden 2005-2007, mod 37 pct. i perioden 2004-2006. Den seneste undersøgelse er imidlertid mere præcis og fyldestgørende end tidligere undersøgelser og kan derfor ikke direkte sammenlignes med tidligere tilsvarende opgørelser.

For innovative virksomheder er omsætningen fra nyudviklede produkter til gengæld steget gennem en årrække, hvilket tyder på, at innovation får stadig større kommerciel betydning for dansk erhvervsliv. Siden 1999 har antallet af danske patentansøgninger i EPO-regi været stigende, og udviklingen er fortsat i 2007. Danmark indtager nu en 6. plads blandt OECD-landene og nærmer sig top-5.

Danmark er fortsat et af de lande i verden, hvor private virksomheder forsker og udvikler mest. I 2007 udgjorde de private investeringer i forskning og udvikling 1,91 pct. af BNP.

Som det fremgår af regeringsgrundlaget vil regeringen udarbejde en virksomhedsrettet innovationsstrategi. Strategien har fokus på at forbedre rammevilkårene for virksomheders innovationsaktiviteter blandt andet gennem øget rettighedsbeskyttelse og mere viden om nye innovationsformer. Derudover ønsker regeringen at sikre en bedre koordinering af den virksomhedsrettede innovationspolitik med henblik på at skabe en god sammenhæng mellem erhvervslivets fremadrettede behov og det eksiste-

rende innovationssystem. Det forventes, at strategien offentliggøres ultimo 2009. I 2008 og 2009 er der igangsat en række initiativer inden for forskning, innovation og vidensspredning i den private sektor. Initiativerne fremgår af *boks 2.4*.

Boks 2.4

Nye initiativer for at styrke forskning, innovation og vidensspredning i den private sektor

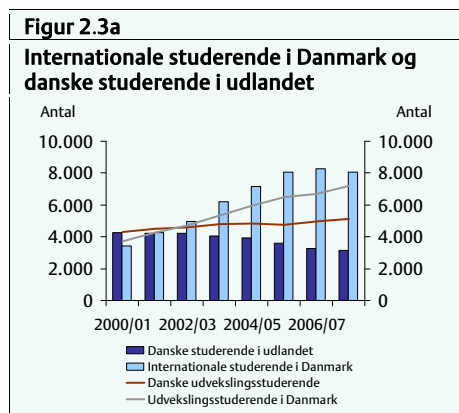
- Rådet for Teknologi og Innovation har i efteråret 2008 etableret en ny, samlet national infrastruktur for innovationsnetværk, der bl.a. indebærer færre og stærkere netværk, der hver især dækker vigtige teknologiske og erhvervmæssige områder i Danmark.
- Rådet for Teknologi og Innovation har i 2009 formuleret en strategi for Godkendt Teknologisk Service i Danmark for perioden 2010 til 2015. Med strategien ønsker rådet at rykke den godkendte teknologiske service op i videnkæden gennem øget forskning og udvikling, international vidnehjemtagning og stærkere strategisk integration mellem de teknologiske serviceinstitutter.
- Rådet for Teknologi og Innovation har i 2009 igangsat et udbud om "Innovative samfundsløsninger i strategiske partnerskaber" med det formål at etablere strategiske partnerskaber mellem virksomheder, førende forskningsinstitutioner og offentlige institutioner om gennemførelse af konkrete innovationsaktiviteter, der bidrager til løsning af vigtige samfundsmæssige udfordringer, fx inden for klima, energi, life science, sundhed mv.
- Det af Videnskabsministeriet nedsatte Johan Schlüter-udvalg har i efteråret 2008 lanceret en internetbaseret værktøjskasse, der skal styrke samarbejdet mellem den offentlige forskning og private virksomheder ved at gøre det lettere at indgå aftaler om patentrettigheder.
- Regeringen har som led i Grøn Vækst foreslået, at der bl.a. oprettes et strategisk innovationspartnerskab for Agro Food samt et Grønt Udviklings- og Demonstrationsprogram (GUDP), der skal styrke Danmarks rolle som Grønt Teknologilaboratorium og leverandør af ny, grøn viden og teknologi.
- Regeringen og Realdania gennemfører i samarbejde et projekt, der har til hensigt at fremme innovation i byggesektoren. Det skal bl.a. give konkrete bud på, hvordan bygninger til offentlige institutioner på børne-, ældre- og folkeskoleområdet kan udformes i fremtiden.
- Virksomhederne kan nu få støtte og rådgivning om intellektuelle ejendomsrettigheder via IP Intropakken. Pakken består af vejledning hos Væksthusene, tilskud til en IP-relateret undersøgelse samt en times gratis rådgivning hos en privat rådgiver. Endvidere er det blevet muligt for virksomhederne at handle med varemærker, design og brugsmodeller via IPMarketplace (IP-marketplace.dk).

2.5 Den femte frihed – fri bevægelighed for viden

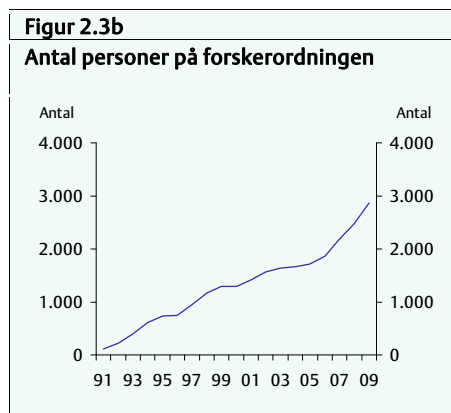
For at kunne konkurrere globalt og opfylde Lissabon-strategiens målsætninger skal EU kunne uddanne, fastholde og tiltrække de bedste talenter. En dansk hovedprioritet i realiseringen af den femte frihed for viden er etableringen af et fleksibelt og åbent arbejdsmarked for forskere i Europa. Formålet er at bidrage til øget mobilitet på tværs af institutioner, sektorer og landegrænser, forbedre ansættelses- og arbejdsforholdene for forskere samt at bidrage til forskning, innovation og vækst generelt. Danmark arbejder for fortsat fremdrift i Det Europæiske Forskningsrum (ERA) og deltager i forberedelserne til et nyt, styrket partnerskab, Det Europæiske Partnerskab for Forskere (EPR). Danmark vil i andet halvår af 2009 udarbejde en sammenhængende national handlingsplan, som fastsætter konkrete mål og handlinger, for at skabe bedre uddannelse, karrieremuligheder og mobilitet for forskere.

Antallet af internationale studerende i Danmark er steget i de senere år, *jf. figur 2.3a*. I 2006 udgjorde andelen af internationale studerende knap 5 pct. af de studerende på

de videregående uddannelser i Danmark, hvilket er under OECD-gennemsnittet på ca. 7 pct., men det giver Danmark en forholdsvis god placering i sammenligning med andre ikke-engelsktalende lande. I de senere år har flere danske studerende valgt at tage en del af deres uddannelse i udlandet, mens antallet af danskere, der tager en hel uddannelse i udlandet har været faldende.

Kilde: Cirius.

Kilde: Skatteministeriet.

For at forøge studenter- og forskermobiliteten og bidrage til at forbedre bevægeligheden for viden har regeringen iværksat initiativer på en række områder:

Forskerskatteordningen er revideret, så der gives mulighed for at vælge mellem 25 pct. bruttobeskatning i tre år og 33 pct. bruttobeskatning i fem år. Udenlandske forskere har fået mulighed for kortere ophold i Danmark som gæsteundervisere eller lignende forud for ansættelse under den særlige skatteordning. Antallet af ansatte på forskerskatteordningen er steget siden indførelsen af ordningen i 1992, navnlig de seneste år, jf. figur 2.3b. Den 1. januar 2009 var 2867 forskere og nøglemedarbejdere tilknyttet ordningen.

Der er indført en ordning, hvor studerende kan tage det offentlige tilskud med til en anerkendt udenlandsk uddannelsesinstitution. Udlandsstipendieordningen understøtter en internationalisering af de danske videregående uddannelser.

Regeringens handlingsplan for *Offensiv Global Markedsføring af Danmark 2007-10* har til formål at styrke Danmarks positive omdømme i udlandet. Et af de fem prioriterede indsatsområder i handlingsplanen skal profilere hele Danmark som uddannelsesland og understøtte uddannelsesinstitutionernes markedsføringsinitiativer inden for alle videregående uddannelsessektorer. Bl.a. udviklingen af et dansk uddannelsesbrand, THINK PLAY PARTICIPATE, deltagelse i uddannelsesmesser i Europa og Asien, etableringen af klimastipendiet til internationale studerende og hurtigere og nemmere adgang til Danmark for kvalificerede internationale studerende er med til at skabe et klart billede af Danmark som attraktiv uddannelses- og forskningsnation.

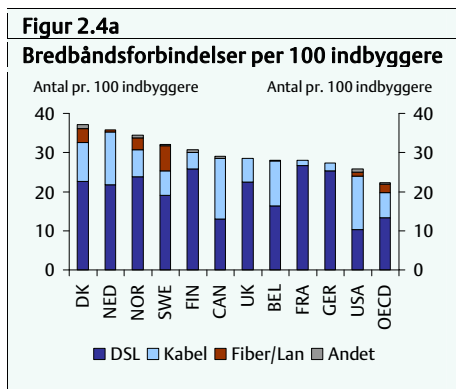
2.6 Udvidet anvendelse af informations- og kommunikationsteknologi

For at bevare Danmarks position blandt de lande i EU med den højeste udbredelse og mest vidtgående anvendelse af informations- og kommunikationsteknologi har regeringen opstillet følgende fem strategiske pejlemærker:

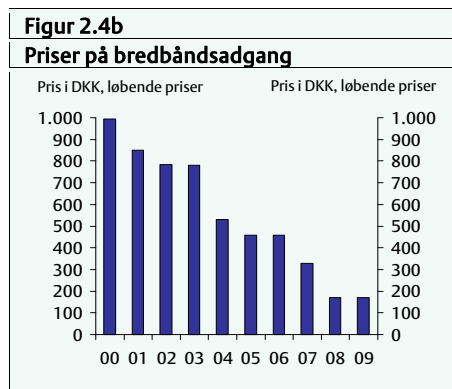
- Danmark får en elektronisk kommunikationsinfrastruktur i verdensklasse.
- Danskerne opnår de fornødne kompetencer til at udnytte denne infrastruktur.
- Danskerne føler sig sikre og trygge ved at anvende infrastrukturen.
- Danskerne bruger infrastrukturen i praksis, fordi der via den udbydes indhold, som giver værdi og nytte.
- Grøn it skal aktivt bidrage til en reduktion af miljøbelastningen i Danmark.

Dertil har regeringen nedsat en højhastighedskomité, som har til formål at anbefale initiativer til at fremme bredbåndsudviklingen.

Danmark er forsat det land i verden, der har den højeste bredbåndspenetrationsgrad med 37 bredbåndssabonnementer per 100 indbyggere, *jf. figur 2.4a*. Derudover havde over 99 procent af alle husstande og virksomheder mulighed for at få internetadgang via en bredbåndsforbindelse i 2008. Konkurrencen på telemarkedet i Danmark og den teknologiske udvikling har desuden medført, at priserne på bredbåndsadgang er faldet med mere end 80 procent i perioden fra 2000 til 2009, *jf. figur 2.4b*.

Kilde: OECD.

Anm.: For bredbåndsforbindelser på hhv. 2 Mbit/s i download og 512 kbit/s i upload.

Kilde: Videnskabsministeriet.

Mobilt bredbånd er endvidere en teknologi, der opnår stadig større popularitet, og markedet for mobilt bredbånd gennemgår for tiden en kraftig vækst. Fra første halvår til andet halvår 2008 var der en stigning på 45 pct. i antallet af rene dataabonnementer til mobilt bredbånd.

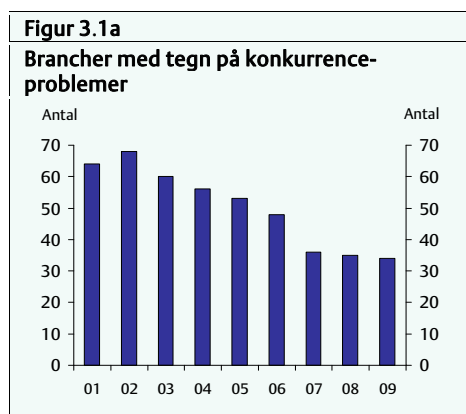
Som et af de første lande i verden offentliggjorde Danmark en *grøn it-handlingsplan* i 2008. Handlingsplanen rummer initiativer, der har til formål at nedbringe den samlede udledning af CO₂ fra it-sektoren, og initiativer, der ved intelligent brug af it mindsker energiforbruget og CO₂-udledningen i andre sektorer.

3. Fuld udnyttelse af erhvervspotentialet (effektivitet, konkurrence og det indre marked)

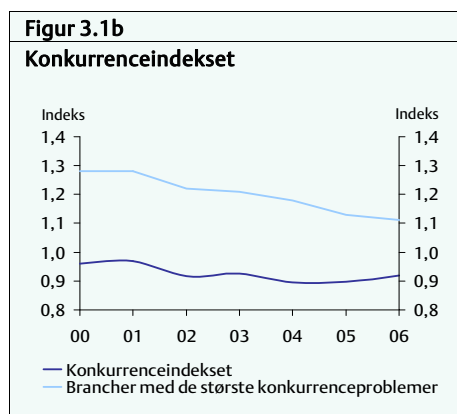
Det er regeringens mål, at globaliseringens fordele skal udnyttes gennem fleksible og åbne markeder samt ved at sikre, at rammebetingelserne bidrager til effektiv konkurrence og øget produktivitet. Forbedrede forhold for iværksættere samt færre administrative byrder og en moderne infrastruktur skal bidrage til at forbedre rammevilkårene, så erhvervspotentialet kan udnyttes fuldt ud.

3.1 Udnyttelse af globaliseringens muligheder gennem bedre konkurrence

Det er regeringens mål, at konkurrencen i Danmark i 2010 skal være på niveau med de bedste OECD-lande, og at antallet af brancher med tegn på væsentlige konkurrenceproblemer skal være halveret i 2010 i forhold til 2001. I 2009 er der 34 brancher med tegn på væsentlige konkurrenceproblemer mod 64 i 2001, *jf. figur 3.1a*.

Kilde: Konkurrenceregørelse 2009.

Anm.: ”Brancher med de største konkurrenceproblemer” angiver indekset for de 10 pct. af brancherne med de største konkurrenceproblemer i forhold til det generelle konkurrenceindeks. Et fald i indekset betyder en forbedring af konkurrenceintensiteten.

Kilde: Konkurrenceregørelse 2009.

Konkurrencesituationen i Danmark er forbedret fra 2001 til 2006, og forbedringen er primært sket for brancher med de største konkurrenceproblemer, *jf. figur 3.1b*. Fra 2005 til 2006 er konkurrencen blevet en smule mindre intensiv, hovedsageligt på grund af en forværring af konkurrencen i de brancher, hvor konkurrencen som udgangspunkt var nogenlunde velfungerende.

Der er endnu et stykke vej før konkurrencen i Danmark er på højde med de bedste lande. Som et eksempel på dette, var de danske priser i 2007 ca. 7 pct. højere end

gennemsnittet af ni sammenlignelige EU-lande¹, når der korrigeres for indirekte skatter og velstandsforskelle landene imellem. Det placerer danske priser som de næsthøjeste blandt de ni EU-lande. Det skyldes især høje danske priser på tjenesteydelser. Målt ved avancer er Danmark placeret i midterfeltet blandt de ni EU-lande.

Der er derfor fortsat behov for at styrke konkurrencen i Danmark for at nå regeringens målsætninger. Folketinget vedtog i maj 2009 en ny vandforsyningslov, som vil medvirke til øget gennemsigtighed og konkurrence i vandforsyningssektoren. Regeringen har yderligere fokus på at øge konkurrencen i den offentlige sektor og har i 2008 nedsat et ”udbudsråd”, hvis opgave er at fremme konkurrencen i den offentlige sektor. Endvidere vil regeringen bl.a. styrke fusionskontrolreglerne, således at flere fusioner bliver omfattet af reglerne, ligesom Konkurrencestyrelsen løbende har fokus på konkurrencebegrænsende offentlig regulering samt årsagen til de høje danske priser, *jf. boks 3.1*.

Boks 3.1

Initiativer som opfølgning på Kommissionens landespecifikke bemærkninger

Kommissionen har bemærket, at den danske konkurrencelov kan forbedres. Regeringens ”fusionsudvalg” anbefalede i december 2008 at styrke fusionskontrolreglerne, således at konkurrencerådet skal undersøge og godkende flere fusioner. Konkret blev det anbefalet, at tærskelværdierne for de fusionerende virksomheders omsætning sænkes, således at flere fusioner vil blive omfattet af fusionskontrolreglerne.

Kommissionen har yderligere bemærket, at offentlig regulering er en medvirkende årsag til konkurrenceproblemer i en række brancher. Konkurrencestyrelsen undersøger løbende brancher med konkurrencebegrænsende offentlig regulering med det formål, at reducere konkurrenceproblemerne som følge af reguleringen – f.eks. senest for taxierhvervet.

De danske priser er høje sammenlignet med andre EU-lande. Regeringen vil inden udgangen af 2009 fremlægge en konkurrencepolitisk strategi med en række initiativer, der skal bidrage til en mere effektiv konkurrence på både de offentlige og private markeder.

3.2 Det indre marked

Resultattavlen fra juli 2009 for implementering af det indre markeds direktiver viser, at det danske implementeringsunderskud er nede på 0,2 pct., hvilket er det bedste blandt EU-landene. Samtidig er der sket en mindre reduktion i antallet af regelbrud. Danmark havde således 26 sager om brud på regler i EU per 1. maj 2009, hvilket er tre sager mindre end 1. maj 2006.

Den danske regering har som det første land i EU implementeret servicedirektivet. Endvidere arbejdes der fortsat på etablering af en kvikskranke for udenlandske virksomheder med henblik på at reducere de administrative barrierer for udenlandske virksomheders adgang til det danske marked. Kvikskranken forventes etableret i begyndelsen af 2010. Som opfølgning på forordningen om overvågning og kontrol med

¹ EU9-landene er Belgien, Danmark, Finland, Frankrig, Italien, Nederlandene, Storbritannien, Sverige og Tyskland.

markedsførte varer, som træder i kraft i 2010, udarbejdes et overordnet tværministerielt program for en koordineret indsats og gennemførelse af markedsovervågning.

3.3 Bedre regulering

Det er regeringens mål at reducere virksomhedernes administrative omkostninger med op til 25 pct. i 2010 i forhold til niveauet i 2001, *jf. boks 3.2*. Erhvervslivets samlede administrative omkostninger er i perioden 2001-2008 faldet fra ca. 32 mia. kr. til ca. 27 mia. kr. svarende til en reduktion på 15 pct., *jf. figur 3.2a*. I 2007/2008 blev der vedtaget regler, der løbende medfører administrative lettelser på godt 1,8 mia. kr. årligt. Samtidig blev der dog vedtaget regler, der samlet set medfører løbende omkostninger på i alt ca. 100 mio. kr. årligt, hvoraf størstedelen stammer fra nye EU-krav på fødevareområdet.

Boks 3.2

LET Administration – Afbureaukratiseringsplan for det erhvervsrettede område

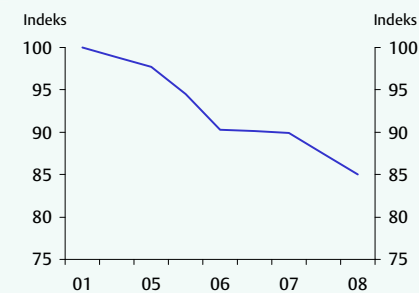
Regeringen fremlagde i marts 2009 *LET Administration – Afbureaukratiseringsplan for det erhvervsrettede område*, som redegør for, hvordan regeringen vil nå det ambitiøse mål at reducere de administrative omkostninger med op til 25 pct. i 2010.

Gennemføres alle planens 37 initiativer vil de administrative omkostninger for erhvervslivet blive lettet med ca. fire mia. kr. årligt, hvorved de samlede administrative omkostninger i perioden 2001-2010 vil være reduceret med 25,3 pct. Planen indeholder bl.a. en mere systematisk indsats over for de såkaldte irritationsbyrder. Med udgangspunkt i planen introduceres også et mærkat for LET Administration, hvis formål er at kommunikere til virksomhederne, hvor en offentlig informationsforpligtelse er blevet lettere at opfylde; en byrdebrevkasse, som virksomheder kan skrive til med forslag til ændringer af eksisterende regulering; samt et kodeks for god erhvervsregulering.

Verdensbankens årlige undersøgelse af erhvervsreguleringen i 181 lande, placerer Danmark som nr. 1 blandt EU-landene og nr. 5 samlet set. Derudover er Danmark fortsat blandt de lande i EU, som har de laveste administrative omkostninger i forhold til BNP, *jf. figur 3.2b*.

Figur 3.2a

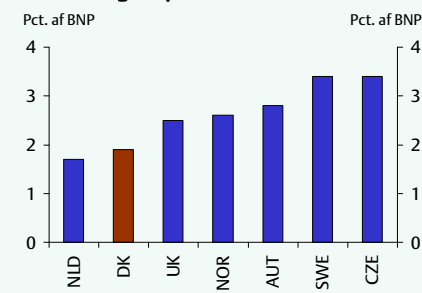
Udvikling i administrative omkostninger i Danmark, 2001-2008

Anm.: Interpolation for år uden data (2001-2005).
Kilde: Konkurrenceevneredegørelse 2009.

Figur 3.2b

Virksomhedernes administrative omkostninger i pct. af BNP, 2008

Kilde: Konkurrenceevneredegørelse 2009.

Danmark har igangsat en række initiativer for at sikre et fortsat fokus på bedre regulering og reduktion af virksomhedernes administrative omkostninger, jf. boks 3.3.

Boks 3.3

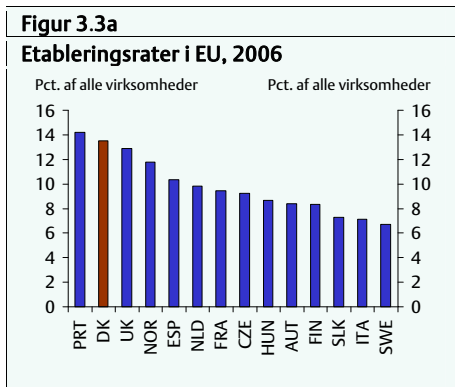
Initiativer for bedre regulering og reduktion af de administrative omkostninger

- Ligesom sidste år arbejder de mest byrde tunge ministerier med at implementere handlingsplanen for, hvordan der, gennem forenkling af eksisterende regler, kan opnås en 25 pct. reduktion af de administrative omkostninger. Udover regelforenklingsinitiativer på nationalt og EU-niveau og initiativer fra sidste års Byrdejæger-projekt lanceres i 2009 også en kampagne for at benytte mærket for LET Administration. Inspireret af metoden fra Byrdejæger-projektet søger projektet *Nem og Klar Forbrugerregulering* desuden at reducere virksomhedernes administrative omkostninger på forbrugerområdet.
- I tråd med overvejelserne i regeringens digitaliseringsstrategi har Danmark intensiveret arbejdet med at styrke digitaliseringen og det tværoffentlige samarbejde på erhvervsområdet ved i 2009 at nedsætte en domænebestyrelse på erhvervsområdet. Målet er at styrke danske virksomheders konkurrenceevne via øget digitalisering og heraf afledte effektiviseringsgevinster og administrative lettelse for virksomhederne.
- Et tværministerielt udvalg skal lægge rammerne for optimeret og målrettet håndhævelse af erhvervsreguleringen. Gennem brug af en mere risiko- og behovsorienteret tilgang fokuseres kontrollen og sanktionerne på de områder, hvor problemerne er størst og risikoen ved overtrædelser mest alvorlig. Denne mere effektive håndhævelse frigør ressourcer til at drive virksomhed i de virksomheder, der overholder lovgivningen.
- I samspil med det omfattende arbejde med at måle de administrative omkostninger som følge af regulering på EU-niveau og for at bidrage til forenklingen af den eksisterende erhvervsregulering på EU-niveau sendte Danmark i november 2008 30 forenklingforslag til Europa-kommissionen inden for de 13 prioriterede indsatsområder.
- Med udgangspunkt i *LET Administration – Afbureaukratiseringsplan for det erhvervsrettede område* har Danmark intensiveret arbejdet med at reducere irritationsbyrderne ved at sætte indsatsen i system i samarbejde med de enkelte ministerier. Ministerierne forpligter sig til at reducere 3-5 af de største irritationsbyrder på deres område. En oversigt over ministeriernes initiativer vil senere på året blive offentliggjort på regelforenkling.dk.
- Projektet *10 virksomhedsforløb*, der identificerede og analyserede 10 forløb, som virksomheder og den offentlige administration oplever som problematiske og omkostningstunge, blev i februar 2009 afsluttet. Der arbejdes nu videre med løsningskoncepterne fra projektet i de relevante ministerier eller domænebestyrelser.

3.4 Iværksætteri

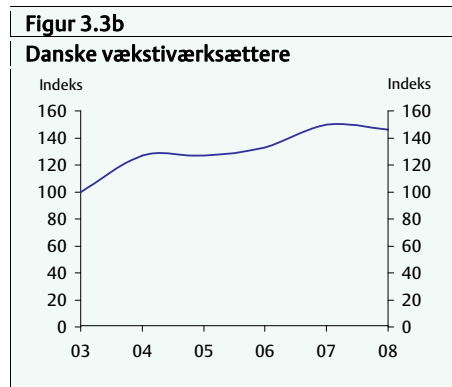
Danmark har i en årrække været et af de EU-lande, hvor der startes flest nye virksomheder. Etableringsraten har været stigende siden 2002, og i 2006 var næsten 13,5 pct. af danske virksomheder under et år gamle, jf. figur 3.3a.

Det er fortsat en central udfordring for Danmark at skabe flere såkaldte vækstiværksættere. Målet er, at Danmark i 2015 skal være blandt de lande i verden, hvor der er flest vækstiværksættere. Fra 2003 til 2006 er der sket en fremgang på mere end 30 pct. i antallet af vækstiværksættere og foreløbige indikatorer tyder på, at den samlede stigning vil blive på mere end 40 pct. i 2008, jf. figur 3.3b.

Anm.: Antal nye virksomheder i pct. af samtlige virksomheder. Nye virksomheder har været aktive i under et år.

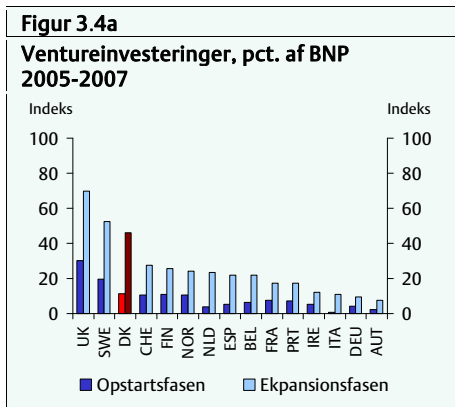
Kilde: Konkurrencevneredegørelse 2009.

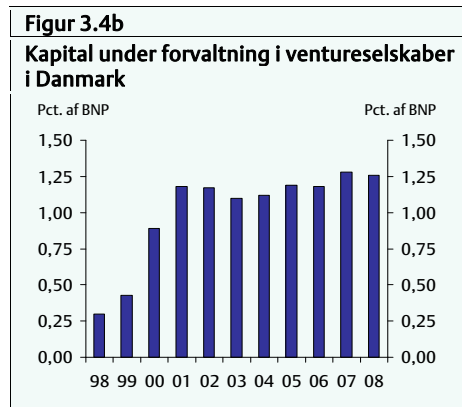
Kilde: Konkurrencevneredegørelse 2009.

På en række områder er danske rammevilkår for iværksættere blandt de bedste. Danmark er et af de lande i OECD, hvor der er færrest administrative byrder forbundet med etablering af egen virksomhed, og Danmark er et af de få OECD-lande, hvor der ikke er udgifter forbundet med etablering af egen virksomhed.

Målt på andel af BNP er det danske venturemarked blandt de største i Europa. Både andelen af ventureinvesteringer og andelen af kapital under forvaltning har ligget relativt stabilt i forhold til BNP frem til 2008, *jf. figur 3.4a og b*. Den økonomiske krise har dog en begrænsende effekt på udbuddet af risikovillig kapital.

Kilde: Konkurrencevneredegørelse 2009.

Kilde: Konkurrencevneredegørelse 2009.

Boks 3.4 giver en oversigt over initiativer målrettet danske vækstiværksættere.

Boks 3.4

Initiativer målrettet danske vækstiværksættere

Med udmøntningen af globaliseringsstrategien er der oprettet et Cleantech-partnerskab, der skal styrke cleantech-iværksætteres adgang til kompetent rådgivning. Der indgås partnerskaber mellem iværksættere og etablerede virksomheder, som f.eks. stiller en række branchespecifikke kompetencer, viden og netværk til rådighed. De etablerede virksomheder skal bidrage til at udvikle de mest perspektivrige cleantech-iværksættere og skal samtidig forbedre iværksætternes mulighed for at tiltrække venturekapital.

Regeringens plan for afbureaukratisering af det erhvervsrettede område (LET Administration) indeholder en række initiativer, der som tidligere nævnt samlet giver virksomhederne fire mia. kr. i årlige administrative lettelser (se boks 3.2). Et af fokusområderne er bedre vilkår for opstart og drift af nye virksomheder, hvor der bl.a. vil ske en sammenlægning af virksomheds- og momsregistreringen samt en lempelse af revisionspligten.

Danmark deltog i Global Entrepreneurship Week i 2008, som var et globalt initiativ med fokus på iværksætteri. Økonomi- og Erhvervsministeriet koordinerede den nationale kampagne, hvor der blev afholdt mere end 100 arrangementer på såvel nationalt som regionalt niveau.

Som led i den finansielle krise er der taget en række initiativer, der skal forbedre adgangen til kapital for virksomheder, jf. bilag 1. F.eks. har regeringen i september 2009 lanceret en erhvervspakke for små og mellemstore virksomheder på godt 4 mia.kr. Som en del af pakken forbedres små og mellemstore virksomheders adgang til lån til forretningsudvikling ved at ordningen for vækstkaution styrkes midlertidigt ved at hæve rammen med 1,5 mia. kr. til udgangen af 2010 og ved at lade ordningen omfatte alle erhverv. Desuden stiller Staten via Vækstfonden 500 mio. kr. til rådighed for markedet for risikovillig kapital. Der kan søges om statslige kapitalindsud, hvis det er lykkedes at rejse tilsvarende private midler. Derudover indeholder erhvervspakken en række initiativer, der understøtter virksomhedernes eksportmuligheder.

3.5 Infrastruktur

I efteråret 2006 nedsatte regeringen en *Infrastrukturkommission*. Kommissionen fik til opgave at vurdere de centrale udfordringer og udviklingsmuligheder for infrastrukturen og de statslige trafikinvesteringer frem til 2030 i lyset af de langsigtede forventninger til transportbehov og transportmønstre som følge af demografi, urbanisering og byudvikling, pendling, samhandel mv.

På grundlag af Infrastrukturkommissionens anbefalinger fremlagde regeringen i december 2008 en investeringsplan på transportområdet – *bæredygtig transport – bedre infrastruktur* – som indeholdt regeringens visioner for en langsigtet, sammenhængende, grøn transportplan. På denne baggrund indgik regeringen i januar 2009 *aftale om en grøn transportpolitik* med et bredt flertal i Folketinget. Aftalen rækker frem til 2020 og indeholder overordnede grønne principper for transportpolitikken samt konkrete bane- og vejprojekter for ca. 87 mia. kr., hvoraf to tredjedele af investeringerne går til den kollektive trafik. Målet med aftalen er bl.a., at størstedelen af den fremtidige vækst i trafikken kan varetages af den kollektive trafik.

Der er samtidigt oprettet en infrastrukturfond på 94 mia. kr., som kan anvendes til investeringer i infrastruktur til og med 2020.

Aftalen indebærer en udmøntning af en lang række konkrete projekter, herunder:

- 22 mia. kr. til etablering af et nyt signalsystem på det statslige danske jernbanenet baseret på den europæiske standard ERTMS niveau 2.
- Reservering af 10 mia. kr. til kapacitetsudvidelse på jernbanestrækningen København-Ringsted.
- 1,2 mia. kr. til udbygning af Frederikssundsmotorvejen.
- 9,1 mia. kr. til en målrettet indsats for at forbedre miljøet, sikkerheden og mobiliteten i transportsystemet.

En traktat mellem Danmark og Tyskland om etablering af en fast forbindelse over Femern Bælt blev underskrevet den 3. september 2008. Traktaten er ratificeret af Danmark den 26. marts 2009. Det overordnede mål er, at forbindelsen over Femern Bælt kan åbnes i slutningen af 2018.

3.6 Konkurrence og effektivitet i den offentlige sektor

Regeringens Kvalitetsreform indeholder en række initiativer, der har til formål at øge konkurrenceudsættelsen og offentlig-privat samarbejde samt en række initiativer, der skal styrke det frie valg. De væsentligste initiativer er tidligere beskrevet i det nationale reformprogram 2007.

Initiativerne om konkurrenceudsættelse og frit valg indgår i regeringsgrundlaget fra 2007. Initiativerne implementeres i perioden 2008-2010. Regeringens initiativer vedrørende konkurrence i den offentlige sektor skal ses i relation til en flerårig aftale indgået i 2006 om at øge konkurrenceudsættelsen af kommunale opgaver frem til 2010. Kommunerne har siden 2006 øget andelen af konkurrenceudsatte opgaver med ca. 3 procentenheder til 24,8 pct. Det er aftalt, at målet for kommunernes konkurrenceudsættelse (IKU) er 26,5 pct. i 2010.

Regeringen udgav i juni 2008 en handlingsplan for at frigøre ressourcer til borgernær service. *Borgernær service – Handlingsplan for at frigøre ressourcer til borgernær service* peger på fire veje til at frigøre ressourcer: 1) Færre udgifter til administration, 2) Færre udgifter til indkøb og energi, 3) Mindre sygefravær og 4) Ny teknologi og bedre arbejdstilrettelæggelse. På baggrund af handlingsplanen blev der i 2008 indgået en flerårsaftale mellem regeringen og kommunerne om, at der frigøres ressourcer i kommunerne for 1 mia. kr. i 2009 stigende til 5 mia. kr. i 2013. Regeringen skal understøtte dette ved statslige initiativer over for kommunerne (regelforenklinger, digitalisering mv.), der bidrager med halvdelen af den aftalte frigørelse af ressourcer. Kommunerne skal ved egen indsats frigøre den anden halvdel. De frigjorte ressourcer skal forblive i kommunerne til service til borgerne.

Regeringen har afsat tre mia. kr. i en fond til investering i teknologi, der øger effektivitet og produktivitet og nye arbejds- og organisationsformer (ABT-fonden) i perioden 2009 til 2015. Som opfølgning herpå er der i forbindelse med finansloven for

2009 udmøntet 200 mio. kr. til konkrete projekter på bl.a. social- og sundhedsområdet, der kan frigøre ressourcer til mere borgernær service og omsorg.

Den fællesoffentlige strategi for digitalisering af den offentlige sektor 2007-2010 består af 35 initiativer, der er rettet mod serviceforbedringer, effektivisering og større sammenhæng på tværs af den offentlige sektor. Som et led i udmøntningen af strategien er der allerede iværksat en række initiativer, *jf. boks 3.5*.

Boks 3.5

Iværksatte initiativer under digitaliseringsstrategien

- Medio 2010 lanceres en ny digital signatur. Som følge af en aftale med finanssektoren kan signaturen anvendes som log-in både i netbankerne og til det offentlige. Den nye digitale signatur vil kunne anvendes let og sikkert fra alle computere med internetadgang.
- I første halvår 2010 lanceres en digital dokumentboks, der giver alle borgere og virksomheder mulighed for digital modtagelse og afsendelse af dokumenter til og fra offentlige myndigheder. Løsningen giver endvidere borgerne mulighed for at få påmindelser om f.eks. behandling på sygehuse m.m. tilsendt med SMS.
- Som et skridt imod fuld digitalisering af indberetninger fra erhvervslivet til det offentlige har regeringen taget initiativ til at gøre 21 digitale indberetningsordninger for erhvervslivet obligatoriske i 2010 og 2011. Det vil give betydelige effektiviseringsgevinster både i det offentlige og i erhvervslivet.
- Regeringen har sammen med kommuner og regioner aftalt en eDag3. Aftalen betyder, at alle myndigheder inden d. 1. november 2010 skal leve op til tre målsætninger, der vil give den digitale borgerkommunikation et markant løft. Desuden vil der blive gennemført nationale kampagneaktiviteter for at øge anvendelse af de digitale selvbetjeningsløsninger.

3.7 Regional vækstpolitik

Samspelet mellem den EU-finansierede, nationale, regionale og lokale erhvervspolitiske indsats afspejles i rammerne for strukturfondsindsatsen 2007-2013, Danmarks strategiske referenceramme, de operationelle strukturfondsprogrammer og de regionale erhvervsudviklingsstrategier og handlingsplaner. Hertil kommer de regionale partnerskabsaftaler om vækst og erhvervsudvikling, som regeringen har indgået med de regionale vækstfora med henblik på at udfolde globaliseringsstrategien regionalt og understøtte de regionale erhvervsudviklingsstrategier.

De overordnede mål i den danske strukturfondsindsats, som skal medvirke til at øge den samlede europæiske vækst og realisere Lissabon-målsætningerne ved at ruste de danske virksomheder til globaliseringen og udvikle de regionale vækstvilkår, er nærmere beskrevet i det nationale reformprogram 2007.

Konkret rettes socialfondsindsatsen mod ”Flere og bedre jobs”, herunder særligt opkvalificering og udvidelse af arbejdsstyrken med det formål at bidrage til at sikre de danske virksomheder tilstrækkelig og velkvalificeret arbejdskraft. Socialfondsindsatsen kan dermed også bidrage til at afhjælpe de beskæftigelsesmæssige konsekvenser af den økonomiske afmatning. Regionalfondsindsatsen rettes mod ”Innovation og viden” med henblik på at bidrage til at sikre de danske virksomheder gode rammevilkår inden for iværksætteri, innovation og anvendelsen af ny teknologi. Den økono-

miske afmatning giver ikke anledning til ændring i den strategiske tilgang i den danske strukturfondsindsats. De operationelle programmer vurderes at være robuste over for de aktuelle udfordringer.

Den regionale erhvervspolitiske indsats understøttes med omkring 1 mia. kr. årligt primært fra EU-strukturfondsmidler og regionsrådenes midler til erhvervsudvikling. I programperioden 2007-2013 kommer ca. 500 mio. kr. heraf fra strukturfondene, der medvirker til at understøtte gennemførelsen af regeringens globaliseringsstrategi og de regionale erhvervsudviklingsstrategier inden for rammerne af de operationelle programmer.

De regionale vækstfora står bl.a. for udarbejdelse af regionale erhvervsudviklingsstrategier og handlingsplaner, som har særlig fokus på uddannelse, iværksætteri, innovation og anvendelsen af ny teknologi samt udvikling af turismeerhvervet og hensynet til yderområderne. Desuden har de regionale vækstfora retten til at prioritere og indstille om anvendelsen af strukturfondsmidlerne samt de regionale udviklingsmidler, der er målrettet erhvervsudviklingsaktiviteter. Vækstforaene har til udgangen af 2008 samlet set haft størst fokus på innovation fulgt af uddannelse og iværksætteri. Vækstfora havde ved udgangen af 2008 prioriteret aktiviteter under strukturfondene for i alt ca. 540 mio. kr. Med en ramme i programperioden 2007-2013 på 1.825 mio. kr. for hvert af de to programmer svarer dette til ca. 15 pct. af midlerne. Den konkrete indsats i de enkelte vækstfora tager udgangspunkt i de regionale erhvervsudviklingsstrategier, de danske strukturfondsprogrammer samt i partnerskabsaftalerne med regeringen om vækst og erhvervsudvikling.

Der er endvidere i 2009 gjort status for de seks regionale partnerskabsaftaler. Der er god fremdrift i aftalerne. Samtidig er der indgået nye tillægsaftaler mellem regeringen og de enkelte vækstfora. Tillægsaftalerne sætter øget fokus på bl.a. en tidlig og aktiv indsats for ledige (i forlængelse af de stigende ledighedstal som følge af den økonomiske krise), bedre vilkår for innovation og iværksætteri, herunder adgang til risikovillig kapital og et større fokus på en række erhvervs-klynger. Hertil kommer yderligere fokus på grøn vækst, f.eks. i form af regional implementering af den kommende erhvervsklimastrategi.

10 pct. af den årlige ramme for strukturfondsmidlerne på 500 mio. kr. dvs. ca. 50 mio. kr. årligt, er konkurrenceudsat og skal bidrage til gennemførelsen af særligt perspektivrige projekter. Danmarks Vækstråd har for 2009 valgt temaerne "Gode rammevilkår for udenlandsk arbejdskraft i Danmark" og "Forbedrede rammevilkår på ungdomsuddannelserne".

I 2008-2009 har Danmarks Vækstråd bidraget til at sikre fremdriften i udmøntningen af de regionale partnerskabsaftaler, herunder blandt andet ved at sætte fokus på klima og energi.

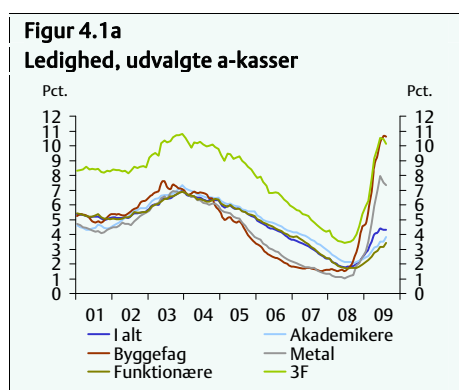
4. Beskæftigelses- og arbejdsmarkedspolitikken

Danmark har implementeret en række reformer over de seneste år, som har bidraget til et øget arbejdsudbud og en reduktion af den strukturelle ledighed. Den finansielle og økonomiske krise har medført en hurtig stigning i ledigheden, men niveauet er fortsat lavt i historisk og internationalt perspektiv. Den målrettede og styrkede indsats for de ledighedsstruede under krisen bidrager til, at arbejdsmarkedet fungerer fleksibelt, herunder at lediges jobsøgning er intensiv. Det er fortsat en væsentlig prioritet at styrke arbejdsudbuddet og forhindre fald i arbejdstiden, for at sikre holdbare offentlige finanser og høj velstand. Dette skal bl.a. ske gennem fortsatte initiativer, der styrker incitamenterne til at arbejde, og yderligere bestræbelser på at integrere svagere grupper på arbejdsmarkedet.

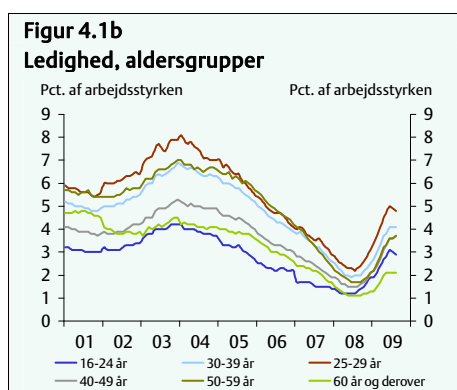
4.1 Ledighedsudviklingen

Ledigheden faldt i 2008 til et lavpunkt på 1,7 pct. af arbejdsstyrken, men har siden efteråret 2008 været stigende. I august 2009 udgjorde ledigheden 3,7 procent af arbejdsstyrken. Ledigheden er stadig meget lav internationalt set og Danmark havde i august 2009 den fjerde laveste ledighed i EU. Ledigheden ventes dog at stige yderligere i 2009 og 2010 til godt 5 pct. af arbejdsstyrken.

Ledighedsstigningen har ramt bredt, men nogle aldersgrupper er hårdere ramt end andre, jf. figur 4.1.b. Desuden er mænds ledighed steget mere end kvindernes og ledigheden for mænd er dermed højere end for kvinder for første gang siden 1977. Dette skyldes, at svækkelsen af konjunkturerne rammer de private erhverv, hvor mænd er overrepræsenterede, som f.eks. byggesektoren og industrien, jf. figur 4.1.a.

Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Kilde: Danmarks Statistik.

For at afbøde den negative virkning af konjunkturtilbageslaget og understøtte beskæftigelsen har regeringen iværksat en lang række politiske tiltag. Med forårets aftaler om en grøn transportpolitik og et løft af de kommunale anlægsinvesteringer er der planlagt en betydelig vækst i de offentlige investeringer i 2009 og 2010. Dertil

kommer skattnedsættelser som led i skattereformen i Forårspakke 2.0 samt udbetaling af SP-midler, *jf. afsnit 4.2. nedenfor.*

Det øgede offentlige investeringsniveau er suppleret med en række nye initiativer, som mere målrettet skal hjælpe ledighedstruede med at fastholde tilknytningen til arbejdsmarkedet under den aktuelle ledighedsudvikling. For at minimere risikoen for, at de unge varigt fortrænges fra arbejdsmarkedet under det aktuelle konjunkturtilbageslag har regeringen således fremlagt en handlingsplan for en styrket ungeindsats, *jf. afsnit 4.6.*

I foråret 2009 har regeringen endvidere lempet reglerne for arbejdsfordeling med henblik på at sikre bedre vilkår for deltidsbeskæftigelse frem for fuldtidsledighed i kortere perioder, f.eks. når virksomhederne tilpasser produktionen eller afventer eventuelt stigende efterspørgsel. Lempelsen af arbejdsfordelingsreglerne er midlertidig og udløber i foråret 2010. Endelig er indsatsen i varslingsperioden intensiveret frem til udgangen af 2010 og der gives hurtigere tilbud om hjælp til jobsøgning og opkvalificering.

4.2 Arbejdsudbuddet

De målrettede tiltag for ledighedstruede skal ses i sammenhæng med, at det også under lavkonjunktur er nødvendigt, at arbejdsmarkedet fungerer fleksibelt, herunder at lediges jobsøgning er intensiv. Hvert år skifter ca. 700.000 danskere job. Selv i perioder med kraftigt stigende ledighed er der derfor behov for besættelse af mange stillinger.

Det er centralt at sikre at så mange som muligt fastholder tilknytningen til arbejdsmarkedet og vedligeholder kompetencerne, uden samtidig at begrænse det effektive arbejdsudbud og øge det strukturelle ledighedsniveau på sigt.

Den stigende ledighed fjerner således ikke behovet for at gennemføre reformer, der forøger arbejdsudbuddet og bidrager til at styrke de offentlige finanser på længere sigt. Det skyldes for det første, at konjunkturtilbageslaget er meget kraftigt og indebærer en periode med større underskud på de offentlige finanser end tidligere forventet og dermed et større fremtidigt finansieringsbehov end forudsat regeringens i 2015-plan. Dertil kommer, at en længere periode med høj ledighed kan øge den strukturelle ledighed. Risikoen er dog mindre i Danmark end i andre lande som følge af, at ledigheden er lav og arbejdsmarkedet meget fleksibelt med mange jobåbninger hvert år.

Der er fortsat fokus på at øge beskæftigelsen og understøtte arbejdsudbuddet bl.a. for ældre og indvandrere og på at fastholde arbejdstiden på mellemlang sigt, hvilket er i tråd med Kommissionens fokuspunkt for Danmark.¹

¹ Der henvises også generelt til bilag 6, hvor parterne fremlægger deres bidrag bl.a. vedr. fremme af arbejdsudbuddet.

På den baggrund har regeringen fortsat indsatsen for at sikre virksomhederne den nødvendige og kvalificerede arbejdskraft, jf. boks 4.1.

Boks 4.1

Initiativer, der bidrager til et øget arbejdsudbud

- En aftale (2007) om lavere skat på arbejde, hvor skatten nedsættes 1. januar 2008 og 2009.
- Aftale om en jobplan (2008), der skal øge arbejdsudbuddet både på kort og lang sigt, jf. NRP2008
- En omfattende skattereform (foråret 2009), der sænker marginalskatterne fra 1. januar 2010.
- Voksenlærlingeordningens tilskud gøres til en rettighed og samtidig målrettes ordningen personer med en forældet eller ingen erhvervskompetencegivende uddannelse, hvilket samlet set kan øge udbuddet af og beskæftigelsen af faglært arbejdskraft.
- En aftale om nedbringelse af sygefraværet.
- Et enstrengt kommunalt beskæftigessystem.

Regeringen indgik i 2007 aftalen *Lavere skat på arbejde*. Forhøjelsen af beskæftigelsesfradraget er indfaset pr. 1. januar 2009 og samtidig løftes mellemskattegrænsen. Effekten på arbejdsudbuddet skønnes at blive 7.-8.000 fuldtidspersoner.

Regeringen har i foråret 2009 fået vedtaget en omfattende *skattereform*. Et væsentligt element er nedsættelsen af den højeste marginalskat på arbejdsindkomst med 7,5 pct. enheder til 51,5 pct.. Det sker dels ved nedsættelse af bundskatten med 1,5 pct. dels ved afskaffelse af mellemskatten på 6 pct. Derudover forhøjes bundgrænsen for betaling af højeste marginalskat. Reformen betyder, at ca. 350.000 skatteydere fremover ikke længere skal betale den højeste marginalskat. Det vurderes, at reformen vil bidrage til en forøgelse af arbejdsudbuddet med godt 19.000 fuldtidspersoner.

Regeringen har med et bredt flertal af partier indgået aftale om, at tilskuddet til *voksenlærlingeordningen* gøres til en rettighed. Aftalen betyder samtidig, at ordningen målrettes personer med en forældet eller ingen erhvervskompetencegivende uddannelse. Det skal skaffe flere i beskæftigelse, da faglærte typisk har større mulighed for at komme i job.

Regeringen indgik med partierne DF, RV og LA i november 2008 *forlig om trepartsaftalen om nedbringelse af sygefraværet*, som regeringen havde indgået med arbejdsmarkedets parter i september 2008. Aftalen betyder, at der sættes ind med 39 initiativer til i alt 170 mio. kr. Centrale initiativer i aftalen er en tidlig indsats ved sygdom fx i form af samtaler efter senest fire ugers sygdom, fokus på at den syge kan være aktiv under sygemeldingen, kampagner m.m. Aftalen skønnes at øge arbejdsudbuddet med ca. 4.000 personer. Arbejdsmiljøindsatsen skal samtidig bidrage til forebyggelse af sygefravær, idet Forebyggelsesfonden støtter projekter til forebyggelse af nedslidning og Arbejdstilsynet yder vejledning mod nedslidning.

Som led i finanslovsaftalen (2009) mellem regeringen, DF og Liberal Alliance blev det besluttet, at *beskæftigelsesystemet* pr.1. august 2009 skal bestå af et enstrengt kommunalt beskæftigessystem med en stærk statslig styring, der skal styrke beskæfti-

gelsesindsatsen. Det statslige niveau består af en central myndighed og fire regionale enheder, som varetager overvågning og styring af det lokale niveau. Det lokale niveau består af kommunale jobcentre, hvor borgere og virksomheder med behov for hjælp kan henvende sig. Kommunerne overtager udgifterne til dagpenge, aktiveringsydelse og til aktivering af forsikrede ledige. De ledige bevarer deres nuværende rettigheder og pligter. Arbejdsmarkedets parter inddrages som hidtil i beskæftigelsesindsatsen via Beskæftigelsesrådet og de regionale og lokale beskæftigelsesråd. A-kasserne bevarer deres nuværende opgaver dvs. afholdelse af CV-samtaler for forsikrede ledige, udbetaling af dagpenge samt rådighedsvurdering af forsikrede ledige mv. Beslutningen om placering hos kommunerne skal bl.a. ses i lyset af analyserne og anbefalingerne fra Strukturkommissionen, som anbefalede en samling af indsatsen i kommunerne. Beskæftigelsesregionernes styrkede dialog med jobcentrene om forbedring af resultater skal sikre, at de lokale indsatser altid arbejder efter at opfylde de nationale beskæftigelsespolitiske målsætninger. Finansieringsmodellen har stor vægt på, at kommunerne skal kompenseres for udgifterne, herunder ved større virksomhedslukninger og sikrer, at kommunernes økonomi ikke belastes unødigt som følge af udsigten til stigende ledighed.

Arbejdsmarkedskommissionen blev nedsat af regeringen i december 2007 med henblik på at komme med forslag til, hvordan der kan skabes grundlag for yderligere fremgang i arbejdsudbud og beskæftigelse. Kommissionen offentliggjorde sin slutrapport med 44 konkrete anbefalinger i august 2009. De mest centrale anbefalinger er opgjort i *boks 4.2*.

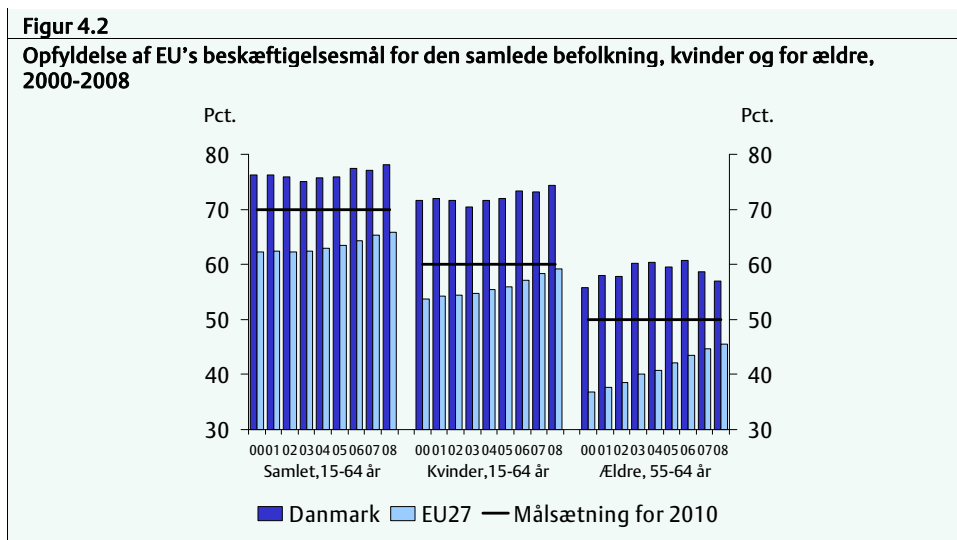
Boks 4.2

Arbejdsmarkedskommissionens anbefalinger

- Efterlønsordningen bør afvikles gradvist.
- Dagpengeperioden bør afkortes fra fire til to år. I en lavkonjunktur kan dagpengeperioden midlertidigt forlænges med to gange et halvt år, så den i perioder med meget høj ledighed kan udgøre op til tre år.
- Der bør skabes et alternativ til førtidspension – et såkaldt udviklingsforløb – til personer, der aktuelt har en ubetydelig arbejdsevne, men hvor arbejdsevnen potentielt kan blive bedre.
- Løntilskuddet til fleksjobordningen bør omlægges, så ordningen i højere grad bliver rettet mod mennesker med en lille arbejdsevne.
- Samarbejdet mellem stat og kommuner om beskæftigelsesindsatsen bør ændres. Kommunerne har allerede fået ansvaret for indsatsen, nu skal de også have økonomisk frihed til at vælge de mest effektive indsatser.
- Der skal tiltrækkes mere udenlandsk arbejdskraft. Der bør åbnes yderlige op for at udlændige, der får tilbudt job på danske virksomheder, kan få opholdstilladelse og kravene på den såkaldte positivliste og beløbsordningen skal lempes.

Regeringen har tidligere i efteråret 2008 haft drøftelser med Folketingets partier om flere af de områder, som Arbejdsmarkedskommissionen peger på. Det er regeringens vurdering, at der ikke aktuelt er politisk grundlag for at genoptage drøftelserne.

Afslutningsvis kan det fremhæves, at Danmark allerede opfylder målsætningerne under Lissabon-strategien om beskæftigelsesfrekvenser for de 15-64-årige, for 15-64-årige kvinder og for de 55-64-årige, *jf. fig. 4.2*.

Kilde: Eurostat.

4.3 Fortsat udvikling af flexicurity-modellen

Det Europæiske Råd, juni 2009, fremhæver i konklusionerne, at flexicurity i den aktuelle økonomiske situation er et vigtigt middel til at modernisere arbejdsmarkedene og forbedre deres tilpasningsevne.

Regeringen, Dansk Arbejdsgiverforening og Landsorganisationen i Danmark er enige om, at den danske flexicurity model også i krisetider bidrager til at fastholde et fleksibelt arbejdsmarked. Flexicurity-modellen gør det også sandsynligt, at virksomhederne, når opsvinget i økonomien starter, vil hyre nye medarbejdere meget hurtigere end det ellers ville have været tilfældet.

De fleksible danske ansættelses- og afskedigelsesregler har gjort det danske arbejdsmarked til et af de mest dynamiske i EU målt ved jobmobilitet. Denne mobilitet har over de sidste tyve år været nogenlunde stabil på et niveau af ca. 30 pct. af lønmodtagerbeskæftigelsen.

4.4 Opkvalificering og efteruddannelse

Regeringens globaliseringsstrategi har for så vidt angår voksen- og efteruddannelsesindsatsen det mål, at alle skal uddanne sig hele livet. Strategien skal styrke konkurrenceevne og beskæftigelse ved at være effektiv, fleksibel og understøtte gode jobmuligheder for den enkelte. Den implementeres gradvist over årene 2007-2012.

Der er en både høj og voksende deltagelse i voksen- og efteruddannelse i Danmark. I 2007 deltog 29,2 procent af de voksne i alderen 25-64 år i en voksen- og efteruddannelsesaktivitet. Dermed er Danmark blandt medlemslandene med den højeste deltagelse i voksen- og efteruddannelsesaktivitet. Også blandt ufaglærte – der må forventes at have relativt højt udbytte af at deltage i voksen- og efteruddannelse – er deltagelsen i Danmark blandt de højeste i EU-landene.

Regeringen har som opfølgning på aftalen fra 2007 med arbejdsmarkedets parter styrket voksen- og efteruddannelsesaktiviteten bl.a. gennem styrket anerkendelse af realkompetencer, etablering af lokale voksenvejledningsnetværk og oprettelse af Nationalt Center for Kompetenceudvikling, der evaluerer og overvåger indsatsen. Derudover etableres Voksen- og efteruddannelsescentre, og der sker en øget markedsføring af kurser, der styrker grundlæggende færdigheder for voksne.

4.5 Indsatsen for særlige målgrupper

Regeringen har fortsat udviklingen af indsatsen for særlige grupper, herunder unge, seniorer, etniske minoriteter og handicappede og dermed indsatsen for et mere rummeligt arbejdsmarked. Der henvises endvidere til parternes bidrag i bilag 5.

Unge

Den 1. august 2009 trådte nye regler i kraft, som forenkler ungeindsatsen ved bl.a. en reduktion af målgrupper og fokus på en tidligere indsats for alle unge. Uddannelse er herefter første prioritet for unge ledige uden en kompetencegivende uddannelse. Unge under 25 år uden forsørgerpligt og uden uddannelse pålægges således at påbegynde en uddannelse på ordinære vilkår. Regeringen har 5. september fremlagt forslag til en yderligere styrket ungeindsats til 1,4 milliard kr., heraf en praktikpakke til 1 milliard kr. Unge 18-19-årige, der går ud af folkeskolen uden at påbegynde en uddannelse eller et job skal have et *Strakstilbud* ved henvendelsen til et jobcenter. Unge under 30 år uden uddannelse og job, der hænger fast i ledighed skal have en ny chance. Den unge tilbydes vejledning, virksomhedspraktik, mentorordning m.m., og der oprettes en *national task force med specialviden om unge*, der skal rådgive jobcentre. Endvidere tilbydes unge akademikere efter senest seks ugers ledighed hjælp til at komme i job af en privat aktør.

Seniorer

Der har også i 2008 været en positiv udvikling i beskæftigelsesfrekvensen for seniorer, jf. tabel 4.1 Siden 1998 er beskæftigelsesfrekvensen vokset med mere end 10 pct. point for den samlede seniorgruppe, de 55-64-årige. Der er i de seneste år taget en række initiativer, herunder af arbejdsmarkedets parter for at øge beskæftigelsen blandt seniorer jf. det nationale reformprogram 2008 og bilag 6. For at sikre en fastholdelse af seniorer på arbejdsmarkedet har Beskæftigelsesministeriet i 2009 igangsat en kampagne ”*Seniortalenter*”, der sætter fokus på seniorsamtalen og på indsatsen for at få seniorerne til at blive længere på arbejdsmarkedet.

Tabel 4.1
Beskæftigelsesfrekvensen for ældre arbejdstagere (pct.)

	1998	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
55-64 år	49,8	53,0	56,7	57,7	57,8	58,0	58,4	59,3	60,2
55-59 år	66,0	70,4	73,2	73,7	74,0	74,6	75,8	77,8	79,4
60-64 år	30,3	30,6	33,9	35,8	36,4	37,7	38,9	40,5	41,9

Anm.: Der er anvendt en national definition af beskæftigelsesfrekvenser, som giver en smule lavere beskæftigelsesfrekvenser sammenlignet med de tal EU-kommissionen bruger.

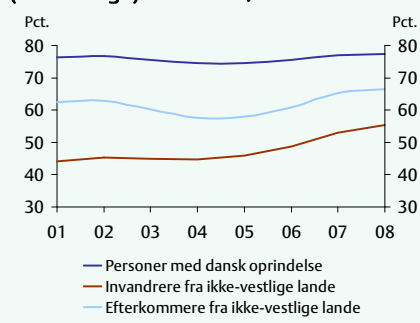
Kilde: Danmarks Statistik og egne beregninger.

Etniske minoriteter

Den positive udvikling i deltagelsen på arbejdsmarkedet for indvandrere fra ikke-vestlige lande og deres efterkommere er fortsat i 2008. Blandt indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande er beskæftigelsesfrekvensen steget med 2 pct.point fra 2007 til 2008 *jf. figur 4.3a*. I samme periode steg frekvensen for personer med dansk oprindelse med 0,6 procentpoint. Som det fremgår af *figur 4.3.b* ligger forskellen i beskæftigelsesfrekvens for ikke-EU-statsborgere og den samlede beskæftigelsesfrekvens i Danmark på niveau med de øvrige nordiske lande, mens forskellen er noget højere end gennemsnittet for EU. Dette skal ses i lyset af de høje samlede beskæftigelsesfrekvenser i de nordiske lande.

Figur 4.3a

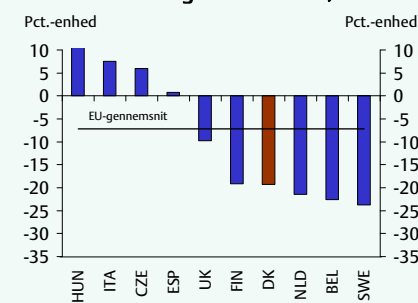
Beskæftigelsesfrekvens for indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande (16-64-årige) i Danmark, 2001-2008

Kilde: Danmarks Statistik.

Figur 4.3b

Forskel i beskæftigelsesfrekvens for 15-64-årige for ikke-EU-statsborgere og den samlede beskæftigelsesfrekvens, 2008

Kilde: Eurostat og Beskæftigelsesministeriet.

Der blev i 2008 indført regler om gentagen aktivering for alle målgrupperne. Disse regler har afløst de tidligere målrettede kampanjer fx *"Ny chance til alle"*, der bl.a. har bidraget til en forstærket beskæftigelsesindsats over for gruppen af indvandrere med ikke-vestlig baggrund og efterkommere. Desuden er der sat fokus på fremme af beskæftigelsen blandt familieforsørgede indvandrere, hvor Integrationservice i samarbejde med Specialindsatsen for den Etniske Beskæftigelsesindsats har udarbejdet materiale og arrangeret regionale netværksmøder om muligheder for beskæftigelsesrette-

de tilbud til denne gruppe. Der er endvidere vedtaget lovændringer, som udvider mulighederne for at bruge mentorer, bl.a. til at opnå eller fastholde et ordinært job og til opgaver, som ligger uden for arbejdspladsen.

Integrationsministeriet har endvidere taget en række initiativer for at mindske sygefravær og dermed fremme beskæftigelse hos nydanskere. Der er således gennemført en undersøgelse bestående af casestudier fra ti kommuner og en kursusrække for forskellige beskæftigelses- og sundhedsfaglige aktører.

Handicappede

Der er i perioden 2004-2008 kommet 17.000 flere personer med handicap i arbejde, og regeringen har i april 2009 fremlagt en ny strategi "*Handicap og job – det kan lade sig gøre*", der skal forsætte denne positive udvikling mod et stadigt mere rummeligt arbejdsmarked. De tre mål for strategien er: 1) andelen af virksomheder, der har handicappede ansat, skal vokse med 5 pct.point frem til 2012, 2) 5 pct.point flere end i dag skal være trygge ved at arbejde sammen med en psykisk syg, og 3) 15 procent af de førtidspensionister, der tager imod tilbud om afklaringsamtaler i jobcentrene, skal komme i beskæftigelse. Der er ni initiativer i strategien, som omfatter bl.a. videnindsamling, informationsindsats, samtaleguide og virksomhedsinnovatører.

4.6 Ligestilling og kvinders beskæftigelse

Kvinders beskæftigelsesfrekvens er høj i Danmark *jf. figur 4.2*. Regeringen arbejder for indfrielse af mål og gennemførelse af initiativer, der er anført i *EU's ligestillingspagt*. Om opfølgning på tidligere opstartede og en række nye initiativer kan nævnes:

Andelen af *kvinder i ledelse* er søgt fremmet gennem en række initiativer. Der er udpeget 10 nye private og offentlige topledere som ambassadører for kvinder i ledelse. Siden lanceringen af *Charter for flere kvinder i ledelse* i marts 2008 har 70 virksomheder tiltrådt charteret. Målet er, at 100 har underskrevet charteret inden udgangen af 2010. Komitéen for god Selskabsledelse har opdateret sine anbefalinger, hvorefter bestyrelseres sammensætning løbende overvejes i relation til bl.a. køn. En undersøgelse om kvinders dilemmaer i forhold til ledelse skal give ny viden om, hvordan kvinder ser på deres muligheder for at påtage sig ledelse.

Det kønsopdelte uddannelsesvalg udfordres med en relancering af internetsiden www.lige-frem.dk i 2009. Siden indeholder information og råd til elever, forældre og lærere om erhvervsvalg, der ikke er bundet af traditionelle kønsroller med henblik på nedbrydelsen af *det kønsopdelte arbejdsmarked*. Samme hensigt ligger bag kravet om, at uddannelses- og erhvervsvejledere skal uddannes til at modvirke det kønsopdelte uddannelsesvalg. Samtidig er der udsendt en fyldig guide til virksomhederne om arbejdet med at nedbryde det kønsopdelte arbejdsmarked.

Lønudviklingen for mænd og kvinder følges nøje i analyser om lønforskelle. Den seneste lønanalyse fra november 2008 belyser lønudviklingen 1997- 2006. Det konkluderes heri, at den største enkeltstående forklaring på lønforskellene er det kønsopdelte ar-

bejdsmarked. Det fremgår dog ligeledes, at bruttolønforskellene i den private sektor er mindsket i den belyste periode. I 2009 skal store virksomheder udarbejde en *kønsopdelt lønstatistik* og drøfte den i deres samarbejdsudvalg med henblik på at reducere evt. lønforskelle.

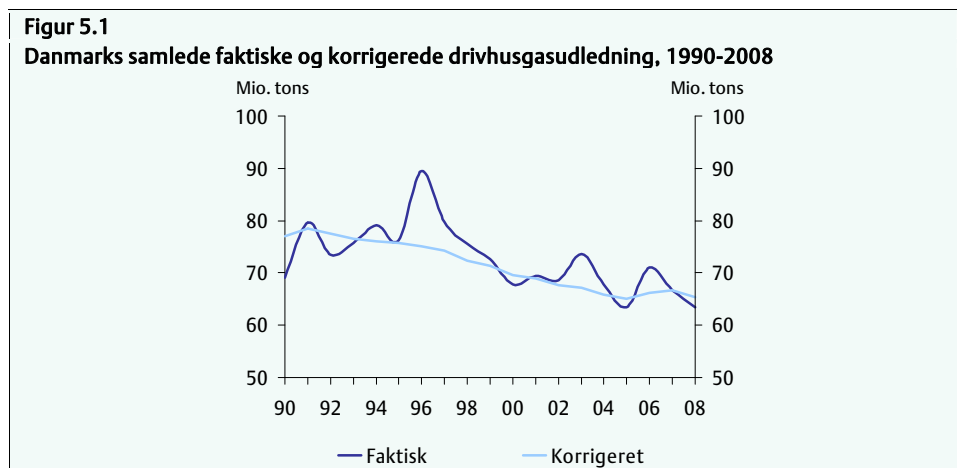
Den vertikale kønsopdeling søges modvirket med de beskrevne indsatser for flere kvinder i ledelse, mens *den horisontale kønsopdeling* søges påvirket gennem initiativer mod det kønsopdelte uddannelsesvalg og gennem virksomhedernes indsats.

5. Klimaforandringer og energipolitik

For at imødekomme de overordnede udfordringer vedrørende klimaforandringer, spørgsmålet om forsyningsikkerhed og spørgsmålet om høje og svært forudsigelige energipriser står den danske energi- og klimastrategi på tre ben: energibesparelser og -effektiviseringer, øget anvendelse af vedvarende energi og teknologiuudvikling. Danmark spiller med værtskabet for COP15 i København i december 2009 en vigtig rolle i forhold til at sikre vedtagelsen af en ny ambitiøs og global klimaaftale, der omfatter alle verdens lande og som sætter ambitiøse mål for reduktion af de globale drivhusgasudledninger.

5.1 Indsatsen mod klimaforandringer

Danmark har med Kyoto-protokollen og EU's interne byrdefordeling forpligtet sig til at reducere udledningen af drivhusgasser med 21 pct. i gennemsnit i perioden 2008 – 2012 i forhold til niveauet i 1990. Midlerne til at nå det ambitiøse mål er bl.a. fastlagt i den nationale allokeringsplan for perioden 2008-12, som blev godkendt af EU-Kommissionen i august 2007. Indsatsen er suppleret med flere initiativer i den brede energipolitiske aftale fra februar 2008. Som det fremgår af figur 5.1 svinger den faktiske CO₂-udledning fra år til år, mens den korrigerede CO₂-udledning, der er korrigeret for temperaturudsving og udsving i nettoeksport af el, er faldet betydeligt siden 1990. En foreløbig opgørelse for 2008 viser et fald i den korrigerede drivhusgasudledning på 14,4 pct. og i den faktiske udledning på 7,2 pct. i forhold til basisåret under Kyoto-protokollen.

Anm.: Udledning af drivhusgasser inkluderer CO₂, CH₄, N₂O, HFC, PFC og SF₆ i overensstemmelse med Kyoto-protokollen. Under Kyoto-protokollen kan kun en begrænset del af Danmarks CO₂-optag indregnes i forhold til Danmarks reduktionsmål for 2008-2012. Da rapporteringen af denne del først påbegyndes i 2010, vises her alene udviklingen i udledningerne uden indregning af CO₂-optag. I forhold til Danmarks reduktionsmålsætning for 2008-2012 vil også kreditter fra drivhusgasbegrænsende projekter i andre lande (JI og CDM) samt eventuelle kvoter erhvervet fra andre lande kunne indregnes. Udviklingen i den samlede status for kreditter og kvoter vil blive fulgt via det såkaldte kvoteregister, hvorfra der vil ske en årlig rapportering fra 2009.

Kilde: Danmarks Miljøundersøgelser og Energistyrelsen.

Udviklingen i udledningen af drivhusgasser kan dog ikke umiddelbart holdes op imod reduktionsmålsætningen, idet Danmark i opfyldelse af forpligtelsen har valgt at gøre brug af de fleksible mekanismer i form af drivhusgasreducerende projekter i udlandet samt optaget af kulstof i skov og jorde, hvilket ikke indgår i fremskrivningen. Hertil kommer, at de kvote-regulerede sektorer kan opkøbe kvoter og benytte de fleksible mekanismer, hvilket ikke kan aflæses af fremskrivningen.

Tages der højde for brug af de fleksible mekanismer, viser den seneste fremskrivning fra Energistyrelsen, fra april 2009, i modsætning til tidligere forventninger, en udestående manko i de ikke-kvoteregulerede sektorer i forhold til Kyoto-målet på knap 1 mio. ton om året i perioden 2008-2012 i forhold til niveauet i 1990. De vigtigste årsager er en ny vurdering fra Danmarks Miljøundersøgelser af det fossile indhold i affald, at indfasningen af biobrændstoffer er forsinket, og at forventningerne til landbrugets emissioner af metan og lattergas for 2008-2012 gennemsnitligt er øget med ca. 400.000 ton CO₂-ækvivalent årligt. Den politiske aftale vedrørende Grøn Vækst og yderligere midler til JI/CDM-projekter medvirker til at reducere mankoen. Herudover vil nye tiltag blive iværksat i nødvendigt omfang for at nå reduktionsmålet på basis af en opdateret mankovurdering og en analyse af potentielle reduktionstiltag.

I december 2008 vedtog medlemslandene i EU en fælles *klima- og energipakke*. For Danmarks vedkommende betyder pakken bl.a., at Danmark i perioden 2013-2020 skal reducere sin drivhusgasudledning fra de ikke-kvotefattede sektorer med 20 pct. i forhold til niveauet i 2005. I efteråret 2009 udarbejdes en rapport indeholdende et oplæg til en kommende dansk klimastrategi samt en kortlægning af virkemidler i de ikke-kvoteregulerede sektorer for perioden 2013-2020. Det endelige reduktionsmål er endnu ikke fastlagt, da EU i tilfælde af en global aftale på COP15 er villig til at øge sit samlede reduktionsmål til 30 pct. (ift. 1990) under forudsætning af, at andre industrilande forpligter sig til sammenlignelige emissionsreduktioner, og at de økonomisk mere udviklede udviklingslande forpligter sig til at yde et passende bidrag i overensstemmelse med deres ansvar og respektive kapaciteter. I en sådan situation vil Danmarks reduktionsmål blive øget ud over 20 pct., men den nærmere fastsættelse af indsatsfordelingen i EU kendes endnu ikke. Danmark fastholder, at vi som aftalt med EU bør kompenseres for særlig høj el-import i basisåret 1990. Den konkrete afklaring på problemet i EU afventes stadig.

Regeringen fremlagde i marts 2008 en klimatilpasningsstrategi, som indeholder en række konkrete forslag til initiativer, som kan medvirke til at begrænse de negative virkninger af klimaforandringerne. Som opfølgning på strategien er der etableret et Videncenter for klimatilpasning med en tilhørende side www.klimatilpasning.dk. Portalen informerer og stiller bl.a. planlægningsværktøjer til rådighed for kommuner og borgere. Senest har regeringen i april 2009 besluttet at arbejde for en opfølgning på EU-Kommissionens hvidbog om klimatilpasning. Desuden er der i 2009 for første gang afsat målrettede, strategiske forskningsmidler til klimatilpasningsforskning, og regeringen har besluttet at gennemføre en samfundsøkonomisk screening af behovet for mere målrettede, fremtidige indsatser. For at understøtte den langsigtede klima-

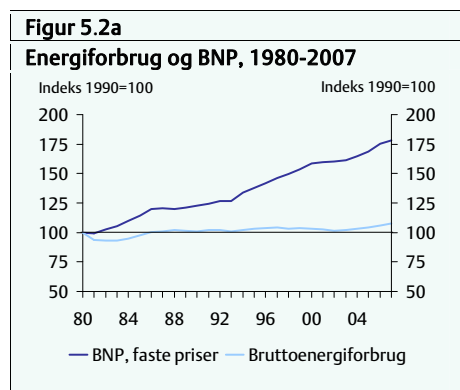
og energipolitiske vision har regeringen endvidere nedsat en *klimakommision*, som i 2010 kommer med sin analyse af, hvordan Danmark bedst kan leve op til den langsigtede målsætning om at blive uafhængig af fossile brændsler. Regeringen har derudover i september 2007 nedsat et bredt sammensat *erhvervs klimapanel* med deltagelse af en række organisationer, virksomheder og videninstitutioner for at rådgive regeringen om erhvervsaktiviteter og branding i forbindelse med COP 15, om udnyttelse af vækstmuligheder på klimaområdet og om erhvervslivets og videninstitutionernes ansvar i forhold til at håndtere klimaudfordringerne. Regeringen lancerede i starten af oktober 2009 en erhvervs klimastrategi, der skal fremme danske virksomheders muligheder for at udnytte det vækstpotentiale, der følger af klimaudfordringerne.

Det grønne ben i *skattereformen* i forbindelse med *Forårspakke 2.0* vil bidrage til at udledningen af drivhusgasser reduceres. Reformen vil indfri knap 2 pct.-enheder af Danmarks samlede reduktionsmål på 20 pct. frem mod 2020 for sektorer uden for EU's kvotesystem.

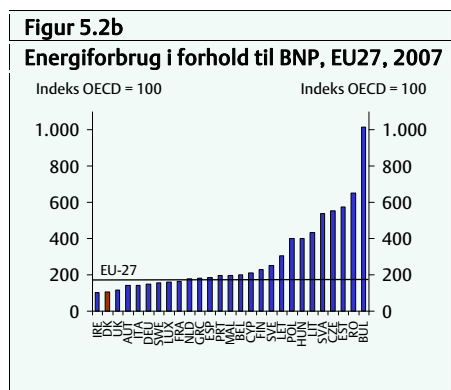
Også i *kommunerne* indgår klimaudfordringen i den langsigtede planlægning. Kommunernes fokus er primært på spildevand og kloaker, natur og kystsikring samt havne. I foråret 2009 præsenterede regeringen og KL et nyt redskab – en kommunal CO₂-beregner, som sætter kommunerne i stand til at opgøre den lokale drivhusgasudledning. Der er i denne forbindelse nedsat en arbejdsgruppe mellem KL og Klima- og Energiministeriet, som kortlægger muligheder for at styrke den strategiske energiplanlægning. Med kommuneaftalen for 2010 er regeringen og KL desuden blevet enige om i samarbejde at udarbejde et grundlag for den kommunale indsats vedrørende klimatilpasning, energibesparelser og etablering af kommunale energiplaner.

5.2 Energipolitik

Erfaringerne fra Danmark viser, at det gennem en aktiv og vedholdende energipolitik med sigte på energibesparelser og -effektiviseringer, vedvarende energi og teknologiuudvikling er muligt at opretholde en høj økonomisk vækst uden at øge energiforbruget. Således er Danmarks økonomi siden 1980 vokset med 78 pct., mens energiforbruget i samme periode har været stort set konstant *jf. figur 5.2a*.

Kilde: Energistyrelsen, 2008.

Kilde: IEA og Eurostat, 2008.

Andelen af vedvarende energi er steget til 19 pct. af det endelige energiforbrug i 2008. Danmark har i EU's klima- og energipakke forpligtet sig til at øge denne andel til 30 pct. i 2020. Danmark er i dag det land i EU, der har det næstlaveste energiforbrug per BNP-enhed (2007), *jf. figur 5.2b*. Dette er opnået ved, at der gennem de seneste 30 år er gennemført betydelige besparelser i energiforbruget, og ved at energiforsyningen og -produktionen er effektiviseret. Ikke mindst gennem en øget anvendelse af kraftvarmeproduktion.

Energiaftalen fra februar 2008 indeholder en række initiativer, der bidrager væsentligt til at sikre en fortsat *øget anvendelse af vedvarende energi* (VE). Generelt sker der en forøgelse af støtten til VE gennem blandt andet understøttelse af en øget anvendelse af biomasse i kraftværkerne, en fortsat udbygning med biogasanlæg, en fortsat udbygningen med vind både på land og hav samt pålæg om forøget anvendelse af VE i transportsektoren. Både biogas, biomasse og vindenergi fik med energiaftalen forhøjede afregningspriser. Desuden er der i aftalen afsat 25 mio. kr. om året i fire år til tilskud til fremme af de mindre teknologier som solceller og bølgekraft (finansieret af PSO-midler). Ifølge den seneste prognose vil vedvarende energi allerede med de eksisterende tiltag udgøre 28 pct. af energiforbruget i 2020.

Regeringen prioriterer *energibesparelser* højt og har med den energipolitiske aftale fra februar 2008 øget ambitionsniveauet betydeligt. Med aftalen skal bruttoenergiforbruget reduceres med 4 pct. i 2020 i forhold til 2006. Energisparemålsætningerne er ambitiøse, og de kræver en omfattende og målrettet indsats. Regeringen fremlagde i denne forbindelse i april 2009 en *strategi til reduktion af energiforbrug i bygninger*.

På *transportområdet* er brint- og elbiler afgiftsfritaget indtil 2012, og en forsøgsordning for elbiler er igangsat i foråret 2009. Lov om bæredygtige biobrændstoffer blev vedtaget i Folketinget i foråret 2009. Biobrændstoffer skal udgøre 5,75 pct. i 2012. Til opfyldelse af målsætningerne kan kun anvendes biobrændstoffer, som opfylder EU's bæredygtighedskriterier. Biobrændstofferne vil sammen med yderligere tiltag som fx udbredelsen af elbiler og plug-in hybridbiler bidrage til at opfylde EU-forpligtelsen om 10 pct. VE i transportsektoren i 2020. Desuden blev der i januar 2009 indgået en transportaftale, som bl.a. indebærer en grøn omlægning af bilbeskatningen, der skal bidrage til at reducere transportsektorens CO₂-udledning og luftforurening. Ligeledes bidrager den forømtalte *skattereform* fra foråret 2009 ved at nedsætte skatten på arbejde og gøre det dyrere at forbruge og producere varer, som er til skade for miljø, klima og sundhed.

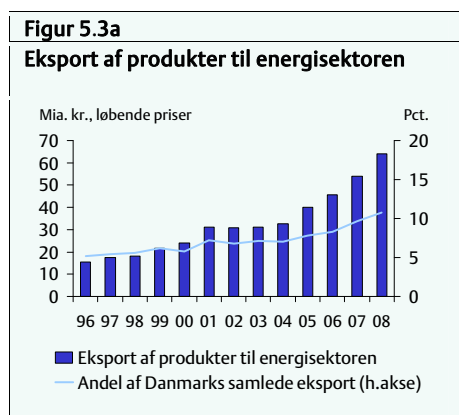
Med hensyn til Danmarks fremtidige *forsyningsikkerhed* kan det forventes, at Danmark bliver nettoimportør af gas om ca. 10 år, eftersom de danske olie- og gasforekomster i Nordsøen gradvist udtømmes. Opskriften på en langsigtet forsyningsikkerhed er energibesparelser, øget andel af VE og et tættere europæisk forsyningsarbejde. Derfor har Danmark også af forsyningsikkerhedsgrunde VE- og energibesparelsesmålsætninger. Regeringen fremlægger inden udgangen af 2009 en strategi for langsigtet forsyningsikkerhed på energiområdet.

5.3 Fremme af miljøeffektiv teknologi

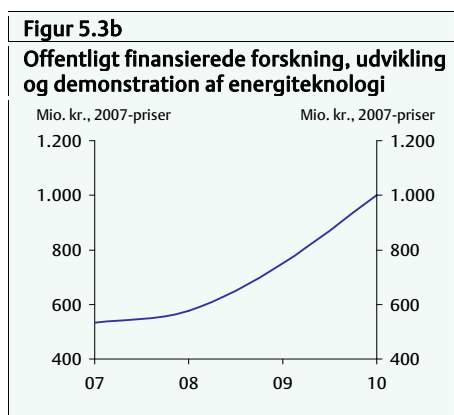
Regeringen fremlagde i juni 2007 sin handlingsplan for fremme af miljøeffektiv teknologi ”*Danske løsninger på globale miljøudfordringer*”. Med udgangspunkt i danske styrkepositioner sigter handlingsplanen mod at fremme udvikling og markedsføring af teknologiske bidrag til at løse centrale miljøudfordringer og indgår som et element i udmøntningen af globaliseringspuljen. Handlingsplanen udgør samtidig det danske bidrag til gennemførelsen af EU’s miljøteknologiske handlingsplan ETAP. Derudover understøtter bl.a. landdistriktsprogrammet målrettede initiativer for miljøteknologi. Handlingsplanen udløber i 2009, og der arbejdes på en videreførelse af indsatsen.

Handlingsplanen består af ni konkrete initiativer til fremme af miljøeffektive teknologier. Fokus er blandt andet på etablering af miljøinnovationspartnerskaber mellem virksomheder, forskere og myndigheder samt bistand til danske virksomheder, der eksporterer miljø- og energiteknologi. Hertil kommer øgede offentlige midler til forskningsindsatser, som understøtter miljøteknologisk innovation samt øget bistand til test og demonstration af nye lovende miljø- og energiteknologier.

Forskning og teknologiudviklingsindsatsen er blevet opprioriteret i de seneste år. Beslutningen om at oprette det Energiteknologiske Udviklings- og Demonstrationsprogram (EUDP) i 2006 har forbedret rammevilkårene for teknologiudvikling og demonstration og har styrket mulighederne for kommerciel teknologiudnyttelse. Danske forskningsmiljøer ligger på en række teknologiområder godt placeret internationalt, og eksporten af energiteknologi har været kraftigt stigende over de seneste år, *jf. figur 5.3a*.

Kilde: Energistatistik 2008.

Kilde: Enerkipolitisk aftale af 21. februar 2008.

Regeringen har indgået aftale med en række politiske partier om at give et yderligere markant løft i den offentligt finansierede forskning, udvikling og demonstration af energiteknologi. Det forventes således, at den offentligt finansierede indsats fordobles frem til 2010 i forhold til 2006 *jf. figur 5.3b*, således at denne fra 2010 samlet vil udgøre 1 mia. kr. årligt til energiformål.

For at styrke rådgivning, information og videnopbygning er der etableret et *Sekretariat for miljøeffektiv teknologi* i Miljøstyrelsen. Sekretariatet yder blandt andet vejledning til virksomheder og iværksættere om miljømæssige fokusområder, kommende lovgivning og tilskudsmuligheder. Der er også lanceret en ny hjemmeside, www.ecoinnovation.dk, som er en samlet indgang til at søge informationer og følge udviklingen på miljøteknologiområdet. Der er etableret samarbejdsrelationer til de regionale væksthuse, Eurocenter og andre aktører. Senest er der i april 2009 udgivet et opdateret katalog om tilskuds- og finansieringsmuligheder samt et katalog over danske vidensinstitutioners kompetencer på miljøområdet.

Som led i handlingsplanens fokus på globale miljøudfordringer og danske virksomheders eksportpotentiale er der indgået en samarbejdsaftale på miljøområdet med Kina og en tilsvarende aftale er på vej med Indien. Endvidere har Miljøministeren oprettet et erhvervsforum for miljøteknologi for at styrke dansk erhvervslivs bidrag til at løse globale miljøudfordringer.

5.4 Grøn vækst

Regeringen har store ambitioner på natur- og miljøområdet. Målene skal nås ved en fælles indsats af både det offentlige, virksomheder, interesseorganisationer og privatpersoner. Regeringen ønsker en grøn vækstvision, der forener et højt niveau for miljø- og naturbeskyttelse med en moderne og konkurrencedygtig landbrugs- og fødevarereproduktion. Miljøet, klimaet og naturen skal beskyttes endnu bedre end i dag, og der skal sikres en natur i fremgang. Udledningen af næringsstoffer skal sænkes yderligere, og udledningen af drivhusgasser og skadevirkningerne af sprøjtegifte skal ned. Regeringen har derfor i juni 2009 indgået en aftale om ”Grøn Vækst”. Aftalen indeholder følgende elementer:

- Miljø- og naturplan Danmark 2020 og
- Strategi for et grønt landbrugs- og fødevarerhverv i vækst

Danmarks internationale forpligtelser og regeringens ambitioner fordrer en omfattende indsats for miljøet og naturen udover, hvad der er fastsat i de nuværende indsats- og handlingsplaner. Med aftalen om Grøn Vækst lever Danmark op til sine forpligtelser i EU's Vandrammedirektiv og Natura 2000-direktiverne, ligesom planen følger op på Vandmiljøplan III og Pesticidplan 2004-2009. Det er forudsat, at indsatsen godkendes af EU-Kommissionen. I aftalen er der fastsat mål for yderligere reduktioner i udledningen af fosfor og kvælstof, sikring af biodiversitet, mere og bedre tilgængelig natur, yderligere fysiske forbedringer af de danske vandløb samt markant reduktion i sprøjtemidlernes skadevirkninger. Danmark lægger desuden vægt på EU's målsætning om at stoppe tilbagegangen i biodiversiteten i 2010. I aftalen om Grøn Vækst sigtes der desuden mod, at op til 50 pct. af husdyrgødningen i Danmark kan udnyttes til grøn energi i 2020, og bevillingerne til de arealbaserede tilskud under landdistriktsprogrammet øges for at understøtte at det økologiske areal mere end fordobles i 2020 i forhold til 2007-niveau. Som led i Grøn Vækst opretter fødevarerministeren et *Grønt Udviklings- og Demonstrationsprogram* (GUDP), som skaber rammer-

ne for forsknings- og innovationsindsatsen inden for landbrugs- og fødevarerområdet, herunder bl.a. vedrørende miljøteknologi i relation til erhvervet. For yderligere information om indsatsen for fremme af miljøeffektiv teknologi henvises til bilag 5.

En langsigtet indsats for natur og miljø vil bygge videre på de omfattende initiativer og indsatsprogrammer, som regeringen løbende har igangsat. Regeringen har således foretaget en markant styrkelse af miljøområdet, herunder ved at afsætte 1 mia. kr. ekstra til natur- og miljøindsatser i perioden 2006-09. I 2007-09 har der blandt andet været afsat 558 mio. kr. ekstra til naturgenopretning, som især retter sig mod vådområder og vandløb. Indsatsen videreføres i 2010-13 som led i Grøn Vækst, hvor regeringen afsætter 4,5 mia. kr. til naturinitiativer svarende til i gennemsnit ca. 750 mio. kr. årligt i perioden 2010-2015. Den største del af disse midler tilvejebringes via landdistriktsprogrammerne for 2010-2013 og 2014-2020.

Regeringen vil sikre en naturindsats såvel i Natura 2000 områderne som udenfor disse. Udenfor Natura 2000 områderne er det med Grøn Vækst besluttet, at der via landdistriktsprogrammet skal afsættes midler til pleje af ca. 40.000 ha § 3-arealer (enge, heder, moser, overdrev mv.) samt til, etablering af ca. 50.000 ha sprøjte-, gødnings- og dyrkningsfrie randzoner, ca. 13.000 ha vådområder og ådale og ca. 7.700 ha skov. Endvidere fortsættes arbejdet med at etablere fem nationalparker, hvoraf den første – Thy – blev indviet i 2008 og den næste – Mols Bjerger – blev indviet i september 2009.

For at give mere plads til naturen arbejder regeringen løbende med at sikre, at landbrugets natur- og miljøpåvirkning mindskes. Det betyder blandt andet, at der i miljøgodkendelsesordningen for husdyrbrug stilles krav om anvendelse af ny og bedre teknologi. Regeringen offentliggjorde i juni 2008 en strategi for renere luft. I strategien udpeges fem fokusområder for en særlig indsats, herunder renere luft i byerne og renere brændefyring og skibsfart. Handlingsplanen for renere skibsfart blev lanceret i 2009 under skibspartnerskabet.

Der overvejes løbende nye initiativer inden for offentlige grønne indkøb og miljømærker. Danmark støtter EU kommissionens målsætning om 50 pct. grønne indkøb i den offentlige sektor. I 2008 lancerede miljøministeren en handlingsplan for en styrket indsats for offentlige grønne indkøb, hvor der er syv indsatsområder, herunder et forpligtende partnerskab for offentlige grønne indkøb, opdatering af værktøjer til grønne indkøb og styrkelse af private virksomheders grønne indkøb.

I marts 2009 udkom regeringens nye strategi for bæredygtig udvikling. Strategien er en central del af grundlaget for den strategiske miljø- og naturpolitik, idet den er med til at formulere rammerne for Danmarks natur- og miljøpolitik i den kommende årække, herunder gennem en fokusering af mål og midler, som regeringen særligt ønsker at fremme. Samtidig afdækkes det i strategien, hvorledes miljømæssige, økonomiske og sociale målsætninger kan understøtte hinanden i en integreret strategi om bæredygtighed.

Bilag 1. Centrale initiativer imod den økonomiske krise

Oversigt over danske initiativer
<p>Finanspolitikken</p> <ul style="list-style-type: none"> • Finansloven for 2009, der blev vedtaget i december 2008, indebærer en lempelig økonomisk politik, blandt andet i kraft af øgede udgifter til offentligt forbrug og de nedsættelser af beskatningen, der blev aftalt i <i>Lavere skat på arbejde</i> fra 2007. • Aftalen om en grøn transportpolitik fra januar, der blandt andet indebærer igangsætning og fremrykning af investeringer og andre tiltag på trafikområdet for 5 mia. kr. til 2009 og 2010. • Aftale om udsættelse af kreditfrister for virksomhederne, der indebærer en rentegevinst for virksomhederne og et rentetab for staten på 2 mia. kr. i 2009. • Skattereform, som led i aftale om Forårspakke 2.0, der sænker skatten på arbejde, øger arbejdsudbud mv. og styrker finansieringsgrundlaget for de offentlige udgifter på sigt. Skattereformen indføres fra 2010, således at lempelserne træder i kraft fra starten, mens finansieringen indføres mere gradvist. • Mulighed for at hæve sin SP-opsparing fra 1. juni 2009 indtil udgangen af året. • En renoveringspulje på 1½ mia. kr. til boligforbedringer i helårsbeboelse, herunder energiprojekter. • Løft i de kommunale anlægsrammer i 2009 på 2 mia. kr. ud over det budgetterede. Det indebærer samlet set et kommunalt anlægsniveau på ca. 17½ mia. kr. i 2009 (opgjort i 2009-priser). • Økonomiaftaler med kommuner og regioner for 2010, der blandt andet betyder, at regeringen og KL er enige om et yderligere løft af investeringerne i dagtilbud, folkeskoler, på ældreområdet og øvrige kommunale opgaveområder, herunder veje. Der er sikret fuld finansiering til et anlægsniveau på 20 mia. kr. i 2010 (opgjort i 2010-priser). Der er ikke aftalt et løft for investeringerne i 2010. • Forslaget til finanslov for 2010 indebærer i lighed med finansloven for 2009 en mærkbar lempelse af finanspolitikken, som især afspejler voksende udgifter i kommuner og regioner – herunder større offentlige investeringer – samt lavere skat i medfør af skattereformens indfasning. Med afsæt i finanslovsforslaget skønnes finanspolitikken for 2010 isoleret set at øge den økonomiske aktivitet med 0,7 pct. af BNP. • Samlet set skønnes det, at finanspolitikken er lempet med i alt ca. 55 mia. kr. i 2009 og 2010 (målt ved de direkte provenuvirkninger), svarende til godt 3 pct. af BNP. Hertil kommer virkningen af SP-frigivelsen. SP-frigivelsen og den ekspansive finanspolitik i 2009 og 2010 skønnes samlet set at øge niveauet for BNP i 2010 med godt 2 pct., og beskæftigelsen i 2010 vurderes at kunne være i størrelsesordenen 40.000-45.000 personer højere end ved neutral finanspolitik. De offentlige investeringer øges samlet set med 30 pct. over de to år. <p>Pengepolitik: fastkurspolitikken mv.</p> <ul style="list-style-type: none"> • De pengepolitiske renter. Den pengepolitiske rente i Danmark (Nationalbankens udlånsrente) er reduceret til 1,25 pct. og har dermed aldrig været lavere. Det understøtter blandt andet boligmarkedet og reducerer pengeinstitutternes finansieringsomkostninger. Da den finansielle uro var på sit højeste, steg rentespændet til euroområdet til 1,75 pct., men siden er rentespændet bragt ned til 0,25 pct. – svarende til rentespændet før krisen. • Valutareserven er forøget kraftigt, og det er med til at understøtte fastkurspolitikken.

Oversigt over danske initiativer (fortsat)

- **30-årigt lån.** I efteråret udstedte staten statsobligationer med 30-årig løbetid for ca. 90 mia. kr. Det 30-årige papir er et godt afdækningsinstrument for pensionssektorens pensionsforpligtelser. Det har styrket valutareserven i det omfang, at hidtidige afdækningsinstrumenter har påvirket pensionssektorens valutaposition.
- **Den Sociale Pensionsfonds** reglement blev ændret i november, således at en større andel af fondens midler kan investeres i andre papirer end statsobligationer, herunder realkreditobligationer. Fonden opkøbte i december 2008 korte realkreditobligationer for ca. 27 mia. kr. for at afdække den statslige renterisiko vedr. finansiering af almene boliger.

Danske initiativer i forhold til de finansielle markeder**Garantier og kapitalindskud mv.**

- **Bankpakke.** Lov om finansiel stabilitet (oktober 2008) stiller en statsgaranti for simple kreditorer i banker (indskud og lån til andre banker mv.) til 30. september 2010 og opretter et Afviklingsselskab, Finansiell Stabilitet A/S, der tager hånd om nødlidende pengeinstitutter, så indskydere og øvrige simple kreditorer ikke risikerer at lide tab. Pengeinstitutter i Det Private Beredskab betaler en garantiprovision på 15 mia. kr. i alt i 2009 og 2010 og skal derudover dække de første tab op til 10 mia. kr. Ved tab over 10 mia. kr. dækkes yderligere tab først af den betalte garantiprovision og derefter af Det Private Beredskab med indtil 10 mia. kr. Tab over 35 mia. kr. dækkes af staten. Der er efterfølgende (kreditpakken) lavet en 3-årig overgangsordning for statsgarantien, hvorved der sikres en gradvis udfasning. Samtidig tilbydes ordningen til realkreditinstitutter i forbindelse med deres supplerende sikkerhedsstillelse på særligt dækkede obligationer.
- **Kreditpakke.** Aftalen fra januar i år betyder (udover det ovenfor nævnte), at staten tilbyder penge- og realkreditinstitutterne statslige kapitalindskud med det formål at skabe luft i udlånspolitikken til at modvirke en kreditklemme. Der er tale om såkaldt hybrid kernekapital, der skal forrentes og tilbagebetales. Pengeinstitutterne har under nogle betingelser adgang til at konvertere indskuddet til statslig aktiekapital. Der er indtil videre udbetalt ca. 35 mia. kr. i kapitalindskud. Renten på de statslige kapitalindskud vil blive fastsat individuelt for hvert penge- og realkreditinstitut på baggrund af kriterier, der afspejler risikoen ved at yde lånet. Det skønnes, at renten i gennemsnit bliver ca. 10 pct. årligt.
- **Pensionsaftale.** I oktober 2008 blev der indgået en aftale, som havde til formål at sikre, at forsikrings- og pensionssektorerne ikke blev tvunget til at sælge ud af blandt andet aktier og danske realkreditobligationer. Et stort frasalg af lange realkreditobligationer kunne have medført yderligere kursfald på grund af den lave markedslivlighed og ville kunne få alvorlige konsekvenser for pensionskassernes soliditet. Rent teknisk indebærer aftalen ændringer i den metode, der anvendes ved opgørelsen af pensionssektorerne passiver.

Likviditetsstøtte

- **Nationalbankens likviditetsstøtte.** Nationalbanken har navnlig siden sommeren 2008 udvidet og lempet pengeinstitutternes adgang til lån/likviditet i Nationalbanken, blandt andet ved at give mulighed for at belåne nye, særlige låneobligationer på ugentlig basis. Der er også givet adgang til at låne på baggrund af overskydende lovmæssig solvens samt visse værdipapirtyper. I samarbejde med ECB og Fed. har Nationalbanken etableret en gensidig valutaaftale (swap-aftale) for at øge euro- og dollar-likviditeten på markederne. Nationalbankens balance er øget ret markant.
- **Forbedret likviditet i virksomhederne.** I februar i år blev virksomhedernes kredittider for moms, A-skat og arbejdsmarkedsbidrag forlænget. I alt blev betalinger for ca. 65 mia. kr. udsendt. I maj er det besluttet også at forlænge kredittiderne resten af året. Det sker ved at indføre en lempelig overgang til de normale kredittider, således at de udsendte betalinger først afvikles i løbet af efteråret.

Oversigt over danske initiativer (fortsat)

- **Eksportlån.** Der er stillet 20 mia. kr. til rådighed til finansiering af eksportlån i regi af Eksport Kredit Fonden, og ordningen er blevet udvidet med en forsikringsordning, så den nu er på i alt 30 mia. kr.
- **Andre initiativer med likviditetsvirkning.** Adgang til SP-opsparing (og skattelempler) giver husholdningerne adgang til mere likviditet. SP-opsparingen udgør op mod 50 mia. kr.
- **Erhvervspakke.** For at understøtte fremtidens vækst og eksport har regeringen taget initiativ til at gennemføre en erhvervspakke, der er en målrettet, midlertidig indsats for at forbedre finansieringsmulighederne mv. for små og mellemstore virksomheder. I alt afsættes en ramme på godt 4 mia. kr. inden for områderne: Bedre muligheder for eksport, bedre lånemuligheder for små og mellemstore virksomheder, risikovillig kapital til nye virksomheder og markedsudvikling af offentlige velfærdsløsninger.

Dansk assistance til de mest udfordrede økonomier

- **Lån til Island.** Med henblik på at bidrage til Islands økonomiske genopbygning har Danmark, Sverige, Norge og Finland givet koordineret tilsagn om at ville stille i alt 2,5 mia. USD til rådighed i form af mellemfristede lån i tillæg til lån fra IMF. De nordiske lån er blandt andet betinget af, at Island specificerer en mellemfristet finanspolitisk konsolideringsplan. Danmarks bidrag ventes at udgøre 3,7 mia. kr.
- **Lån til Letland.** Letland har i samarbejde med IMF udarbejdet et program for stabilisering af økonomien. Afledt af IMF-programmet har Danmark, Sverige, Norge og Finland givet koordineret tilsagn om at ville stille i alt 2,55 mia. USD (ca. 1,9 mia. euro) til rådighed i form af mellemfristede lån. Danmarks andel svarer til 3 mia. kr.
- **Udvidelse af IMF's resurser.** EU's stats- og regeringschefer nåede den 20. marts 2009 til enighed om, at EU-landene skal bidrage til udvidelsen af IMF's ressourcer med samlet 75 mia. EUR, hvilket svarer til 560 mia. kr. Danmarks lånetilsagn er på 14½ mia. kr.

Finansiell regulering og tilsyn

- **Reguleringen af den finansielle sektor.** Der arbejdes på at styrke både reglerne for bankerne og andre systemiske aktører og tilsynet af de finansielle markeder både på nationalt, europæisk og globalt plan. Danmark arbejder på at påvirke de konkrete initiativer forud for vedtagelsen, blandt andet offentliggjorde regeringen i november 2009 et "Dansk indspil om åbenhed og ansvarlighed på kapitalmarkederne i EU". Der skal ske en styrkelse af pengeinstitutternes kapitalgrundlag, og ved siden af det europæiske arbejde med at se på kreditinstitutternes regnskabs- og kapitaldækningsregler skal der derfor ses på, hvilke nationale muligheder, der er for at øge institutternes kapitalpolstring.
- **Offentliggørelse af solvensbehov.** Danmark har indført regler om, at penge- og realkreditinstitutter fremover skal offentliggøre deres individuelle solvensbehov.
- **Styrket tilsyn.** Der er med bankpakke I og kreditpakken sket en styrkelse af tilsynet med penge- og realkreditinstitutterne. Fremover skal Finanstilsynet gennemgå solvensbehovet i alle kreditinstitutter på nær de mindste. Der arbejdes endvidere med at sikre et mere effektivt tilsyn ved at sikre tilsynet bedre redskaber og stærkere indgrebsmuligheder. Det gælder blandt andet muligheden for at offentliggøre Finanstilsynets risikooplysninger til penge- og realkreditinstitutterne.
- **Ændrede regler for aflønning.** Danmark har ændret reglerne for aflønning af medarbejdere i finansielle institutioner, således at kravene om åbenhed skærpes og der er begrænsninger på de variable lønandele for direktører i finansielle virksomheder.

Bilag 2. Initiativer på uddannelsesområdet

Ungdomsuddannelser

Udover de i kapitel 2 nævnte initiativer er der i boks 2.1 oplyst specifikke regeringsinitiativer rettet mod erhvervsuddannelserne, der allerede er iværksat og som evalueres i år.

Boks 2.1
<p>Initiativer vedr. erhvervsuddannelser, der er indført i 2007 – 2008, og som evalueres i 2009</p> <p>Styrkelse af de erhvervsrettede ungdomsuddannelser</p> <ul style="list-style-type: none"> • Øget efteruddannelse af lærerne • Bedre skolemiljø • Systematisk informationsindsamling af elevernes gennemførelse <p>Indsats for unge med svage forudsætninger</p> <ul style="list-style-type: none"> • Handlingsplaner for øget gennemførelse • Uddannelserne tilrettelægges i højere grad efter den enkeltes forudsætninger og ambitioner • Mentorordninger, kontaktlærerordning og social og psykologisk rådgivning efter behov • Bedre vejledning om realistiske valg af retninger og fag under uddannelsen • Øget tilgang til erhvervsgrunduddannelsen (egu). • Flere produktionsskoleelever skal deltage i kombinationsforløb med henblik på optagelse i erhvervsuddannelse <p>Indsats for flere praktikpladser</p> <ul style="list-style-type: none"> • Øget indsats for oprettelse af praktikpladser • Korte uddannelsesaftaler, der skal aktivere flere uddannelsesmuligheder i virksomhederne <p>Øget omfang af erhvervsrettede ungdomsuddannelsesstilbud</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mere brug af individuelle erhvervsuddannelser til unge med særlige behov • Mere trindeling • Mere niveaudifferentiering så både stærke og svare unge udfordres • Bedre og hurtigere identifikation af uddannelser til dækning af nye beskæftigelsesområder • Udviklingsredegørelser fra alle faglige udvalg <p>Tidlig indsats over for unge, med risiko for ikke at påbegynde en ungdomsuddannelse</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tidlig og differentieret vejledning • Mentorordning i overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse • Systematisk opsøgende indsats efter grundskolen

Vurdering af den langsigtede effekt på ungdomsuddannelser

De første initiativer på det erhvervsigende ungdomsuddannelsesområde er tidligst igangsat ved skolestart i 2007, og den resterende del af initiativerne er først blevet igangsat ved skolestart i august 2008. Det er derfor endnu ikke muligt præcist at vurdere effekten af de enkelte initiativer og den samlede indsats i forhold til målsætningen om, at mindst 85 pct. af alle unge skal gennemføre en ungdomsuddannelse i 2010 og mindst 95 pct. i 2015.

Overordnet viser status for opfyldelse af 95 pct. målsætningen, at der er nogle positive tendenser på ungdomsuddannelsesområdet. Det fremgår blandt andet, at:

- Andelen af en ungdomsårgang, der opnår en ungdomsuddannelse 5 år efter 9. klasse, er steget fra 2006 til 2007.
- Andelen af elever med anden etnisk herkomst, der forventes at gennemføre en ungdomsuddannelse, er steget i perioden 2004 til 2007.
- Blandt de elever, der begyndte på et grundforløb i andet halvår 2008, har 17 pct. afbrudt et halvt år efter uden at vælge et andet grundforløb. Den tilsvarende andel året før var 22 pct., svarende til et fald på ca. 5 pct. point

Der kan også allerede nu identificeres en række positive tendenser som følge af de enkelte initiativer, herunder blandt andet at:

- To tredjedele af lærerne på erhvervsskolerne vurderer, at deres deltagelse i efteruddannelse i høj eller nogen grad har haft indvirkning på deres undervisningspraksis, og 70 pct. svarer, at efteruddannelse har haft spor i deres praksis.
- Godt 90 pct. af skolerne vurderer, at mentorordningen og kontaktlærerordningen har effekt i forhold til reduktion af frafald og skolers evne til at rumme elever med forskellige forudsætninger.
- 40 pct. af skolerne oplyser, at de kan se, at den styrkede sociale og psykologiske rådgivning har haft en positiv effekt på elevers trivsel, hvilket kan bidrage til at reducere frafald, og størstedelen af de resterende skoler forventer, at den sociale og psykologiske rådgivning på sigt vil kunne medvirke til at reducere frafaldet.
- Tilgangen til erhvervsgrunduddannelsen (egu) er øget fra 767 til 952 egu-aftaler fra 2006-2008, svarende til en fremgang på ca. 24 pct.. Antallet af kommuner med igangsat egu er øget med ca. 23 pct. fra 2006-2008.
- Handlingsplanerne har givet skolerne bedre indsigt i problemer og løsninger i forbindelse med frafaldsudfordringerne og dermed et bedre udgangspunkt for at arbejde med disse.
- Den øgede vejledningsindsats i begyndelse af grundforløbet bidrager ifølge skolerne til, at eleverne tidligere er afklarede om, hvad de kan, samt at der er mindre fravær og frafald. 40 pct. af skolerne kan allerede konstatere disse effekter, og yderligere 40-50 pct. forventer disse effekter på sigt.
- Tre ud af fire skoler vurderer, at de allerede kan konstatere eller forventer mindre fravær og frafald som følge af korte praktikophold. Derudover viser evalueringen af den forøgede praktikpladsopsøgende indsats og vejledning, at skolernes indsats for at støtte svage elever i praktikpladssøgningen er øget markant.
- 30 pct. af skolerne vurderer, at trin- og niveaudeling har positiv indvirkning på, at elever med begrænsede forudsætninger kan fastholdes i uddannelse, og 19 pct. af skolerne vurderer, at mulighederne for trin- og niveaudeling på sigt vil medføre, at flere elever kommer i gang med en videregående uddannelse.

Videregående uddannelser

Akkreditering af videregående uddannelser

Akkreditering af nye universitetsuddannelser blev påbegyndt i 2007. I 2008 gennemførtes et pilotprojekt med akkreditering af 37 eksisterende universitetsuddannelser.

På baggrund af pilotprojektet afholdte Akkrediteringsinstitutionen i november 2008 en konference med henblik på at indsamle erfaringer. Det har ført til en række præciseringer og justeringer af akkrediteringskonceptet i forhold til vurderingen af kvalitet og relevans i de eksisterende universitetsuddannelser. Der forventes akkrediteret 100 eksisterende universitetsuddannelser i 2009. Akkrediteringsbekendtgørelsen for universitetsuddannelserne revideres i efteråret 2009 for at få en bedre strukturering af kriterierne og sikre mere fokuserede dokumentationskrav til universiteternes ansøgninger.

Første akkrediteringsrunde for erhvervsakademiuddannelser og professionsbacheloruddannelser blev igangsat i august 2008. Ved denne runde sendte Undervisningsministeriet efter indledende screening 29 ansøgninger om nye uddannelser og 105 ansøgninger om nye udbud videre til akkreditering. Af disse er 21 nye uddannelser og 66 nye udbud akkrediteret positivt og godkendt af undervisningsministeren. Siden har Undervisningsministeriet i februar 2009 sendt ansøgninger om 6 nye uddannelser og 35 nye udbud til akkreditering, så i alt 35 potentielle nye uddannelser og 140 udbud er sendt til akkreditering siden august 2008. Akkreditering af eksisterende erhvervsakademiuddannelser og professionsbacheloruddannelser iværksættes i efteråret 2009.

Styrkelse og udvikling af det faglige niveau og den pædagogiske indsats

Universiteternes indsats for at fastholde og udvikle det faglige niveau i undervisningen er styrket via en pædagogisk indsats, der har fokuseret på efteruddannelse af undervisere, samt forøgelse af kapaciteten til udvikling af den fagdidaktiske og pædagogiske indsats. Endelig er der fokus på at sikre en løbende pædagogisk udvikling af undervisernes kompetencer, bl.a. ved en styrkelse af adjunktpædagogikumet og formidlingssementet i ph.d.-uddannelsen.

For at styrke kvaliteten i professionsbacheloruddannelser er der afsat midler til efteruddannelse af undervisere og praktikvejledere. Målet med midlerne er flere, herunder at sikre, at underviserne ved læreruddannelsen og pædagoguddannelsen kan varetage de ændrede opgaver som følge af blandt andet nye krav til uddannelsernes organisering og tilrettelæggelse, nye fag mv., at styrke kvaliteten af praktikken på pædagoguddannelsen gennem uddannelse af flere praktikvejledere, at styrke undervisernes viden om praksis på de øvrige mellemlange videregående uddannelser for at forbedre praktikforløbenes sammenhæng med uddannelsernes teoretiske undervisning.

Øget fleksibilitet og uddannelser målrettet mod arbejdsmarkedets behov

Reformen af erhvervsakademiuddannelserne er tilvejebragt med Lov om erhvervsakademiuddannelser og professionsbacheloruddannelser med implementering pr. 1. august 2009. Formålet med reformen er at øge uddannelsernes fleksibilitet og yderligere målrette uddannelserne mod arbejdsmarkedets behov, hvorfor der bl.a. er indført obligatorisk praktik i alle erhvervsakademiuddannelser. For at understøtte reformens implementering er der afsat midler til en efteruddannelsesindsats af underviserne ved erhvervsakademiuddannelserne.

Fripladsordning til dygtige udenlandske studerende uden for EU/EØS-området

Efter ændringen af universitetsloven i 2009 kan fripladserne tildeles som hele eller delvise fripladser. Tilsvarende kan stipendium til dækning af leveomkostninger tildeles som et helt eller delvist stipendium. Endelig kan hele eller delvise fripladser tildeles uden stipendium. Samtidig ændres administrationen af ordningen, så universiteterne frit disponerer over midlerne inden for den fastsatte ramme.

Vurdering af den langsigtede effekt på de lange videregående uddannelser

Det er for tidligt at vurdere den langsigtede effekt af de enkelte initiativer, der har til formål at øge kapacitet og kvalitet på de lange videregående uddannelser. Flere af initiativerne er igangsat i løbet af 2007, 2008 og 2009 og forventes derfor først at slå igennem i de kommende år.

I det generelle billede på de lange videregående uddannelser afspejles dog allerede en række positive tendenser vedr. 50 pct. målsætningen og nedbringelse af færdiggørelsesalder.

- Andelen af en ungdomsårgang, der forventes at gennemføre en lang videregående uddannelse, er steget med 2 pct. point fra 2006 til 2007. Således udgjorde andelen, der forventes at gennemføre en lang videregående uddannelse, knap 18 pct. i 2007 mod knap 16 pct. i 2006.
- Der er en tendens til, at stadig flere påbegynder deres universitetsuddannelse mindre end to år efter, de har fået deres adgangsgivende eksamen:
 - Andelen af nye studerende, som begynder på en lang videregående uddannelse med en adgangsgivende eksamen, der er maksimalt to år gammel er steget fra 77 pct. i 2008 til 80 pct. i 2009.
 - En stigende del af nye studerende på universiteterne er 21 år eller yngre. Det gælder 64 pct. af de nye studerende i 2009 mod 62 pct. i 2008 (niveauet var 47 pct. i 2002).
- Der kan konstateres et lille fald i den gennemsnitlige studietid for hele universitetsforløbet. Samlet set er den gennemsnitlige gennemførelsestid 6,5 år i 2007, hvilket er et fald på 0,2 år siden 2004.
- Den reducerede studietid er særlig tydelig på kandidatuddannelsen. Her er andelen af færdiguddannede kandidater, der har gennemført uddannelsen på normeret tid plus et år (N+1), steget fra 41 pct. til 51 pct. fra 2006 til 2007.

Der kan dog allerede nu identificeres en række positive tendenser som følge af de enkelte initiativer, herunder blandt andet:

- Der er sat fokus på systematisk kvalitetsvurdering af universitetsuddannelser
- Den pædagogiske indsats er styrket i undervisningen
- Dygtige studerende er blevet givet flere udfordringsmuligheder via eliteuddannelserne

- Internationaliseringen for danske og udenlandske studerende er fremmet

Vurdering af den langsigtede effekt på de korte og mellemlange videregående uddannelser

Overordnet viser status for opfyldelse af 50 pct. målsætningen, at der er nogle positive tendenser på de videregående uddannelser. Det fremgår blandt andet, at:

- Antallet af optagne personer på de korte videregående uddannelser er steget 15 pct. fra 2008 til 2009 og med 18 pct. på de mellemlange videregående uddannelser i samme periode.
- Det gennemsnitlige ekstra tidsforbrug ved gennemførelse af korte og mellemlange videregående uddannelse er i perioden 2004 til 2007 reduceret med ca. ½ år.

Ligesom på de øvrige uddannelsesinitiativer er hovedparten af initiativerne rettet mod de korte og mellemlange videregående uddannelser igangsat ved studiestart i 2007, og den resterende del af initiativerne er igangsat ved studiestart i 2008. Det er derfor endnu ikke muligt at vurdere effekten af de enkelte initiativer og den samlede indsats i forhold til målsætningen om, mindst 50 pct. skal have gennemført en videregående uddannelse i 2015.

Der kan dog allerede nu identificeres en række positive tendenser som følge af de enkelte initiativer, herunder blandt andet:

- 91 pct. af dimittenderne fra professionshøjskolerne er i beskæftigelse inden et år efter dimission, hvilket kan afspejle professionshøjskolernes målrettede indsats for at sikre høj faglig kvalitet og aftagerrelevans i uddannelserne.
- Professionshøjskolerne har de senere år oplevet en stigende søgning til de mellemlange videregående uddannelser. Dog indikerer dette års antal ansøgere, at faldet er stoppet, og udviklingen er vendt i positiv retning. Antallet af ansøgere til de videregående uddannelser på Undervisningsministeriets område er det største siden årtusindeskiftet, og i 2009 er der i alt optaget 17 pct. flere studerende i forhold til 2008.
- Opgørelsen af de i 2008 optagne studerendes gennemførelse af første studieår (fra august 2008 til juni 2009) viser, at 85 pct. af de studerende fortsat er indskrevet på deres uddannelse efter afslutning af 1. studieår. En del af de resterende 15 pct., som er udskrevet af deres studium har foretaget omvalg til anden uddannelse. Erfaringsmæssigt ligger langt det største frafald på det første studieår, og det vurderes, at de foreliggende tal for gennemførelse på 1. studieår afspejler en positiv udvikling med en forventelig højere gennemførelsesprocent for denne årgang af studerende sammenlignet med de tidligere årgange.
- Det vurderes generelt for initiativerne til understøttelse af øget efteruddannelsesaktivitet blandt underviserne, at disse har bidraget til at indfri initiativernes formål.

- For initiativet på lærer- og pædagoguddannelsen vurderes efteruddannelsesforløbene at have kvalificeret underviserne til at levere god undervisning, som lever op til de fastsatte krav i de reformerede uddannelser. Og for initiativet for de øvrige mellemlange videregående uddannelser vurderes efteruddannelsesforløbene at have medført et fremskridt for koblingen mellem teori og praksis og medført et mere kvalificeret uddannelses tilbud for de studerende.
- Det vurderes, at professionshøjskolernes og ingeniørhøjskolernes målrettede indsats for at sikre en bred forankring af udviklingsaktiviteter blandt underviserne vil få en positiv afsmittende effekt på undervisningens kvalitet og derigennem de studerendes præstationer og gennemførelsesprocent.

Bilag 3. Anvendelse af strukturfonde

Strukturfondsperioden 2007-2013

Den 1. januar 2007 trådte en ny strukturfondsperiode for 2007-2013 i kraft. EU's indsats gennem strukturfondene 2007-2013 understøtter tre mål:

1. Konvergensmålet, som skal forbedre vækstbetingelserne i de mindst udviklede medlemslande og regioner. Danmark får ikke midler under dette mål.
2. Målet om konkurrenceevne og beskæftigelse, der uden for de mindst udviklede regioner skal styrke konkurrenceevne, tiltrækningskraft og beskæftigelse. Hele Danmark er omfattet af dette mål, og Danmark har et regionalfondsprogram og et socialfondsprogram under dette mål.
3. Målet om territorielt samarbejde, der skal styrke samarbejdet på tværs af grænserne i Europa. Danmark er omfattet af flere programmer, herunder i samarbejde med Sverige, Tyskland og landene omkring hhv. Nordsøen og Østersøen.

Strukturfondsindsatsen skal i perioden 2007-2013 anvendes til at understøtte Lissabon-målsætningerne om vækst og beskæftigelse. I den forbindelse er det besluttet, at 60 pct. af midlerne til konvergensmålet (mål 1) og 75 pct. af midlerne til målet om konkurrenceevne og beskæftigelse (mål 2) øremærkes til en række prioriteter inden for dette område.

Danmarks strategi for anvendelsen af strukturfondsmidlerne i perioden 2007-2013 er beskrevet i den strategiske referenceramme, som blev godkendt af Kommissionen den 16. april 2007. Med udgangspunkt i Lissabon-strategien, det nationale reformprogram og regeringens globaliseringsstrategi er det fra dansk side besluttet at fokusere strukturfondsindsatsen mod udviklingen af de erhvervspolitiske rammevilkår for de danske virksomheder. Dette sker med henblik på at styrke konkurrenceevnen og beskæftigelsen og dermed dansk og europæisk vækst.

Omdrejningspunktet for den danske strukturfondsindsats er de fire vækstkilder: 1. Udvikling af menneskelige ressourcer, 2. Etablering og udvikling af nye virksomheder, 3. Innovation, videndeling og videnopbygning samt 4. Anvendelsen af ny teknologi. Strukturfondsindsatsen skal ske under hensyntagen til de fire tværgående temaer: Ligestilling, miljø, beskæftigelsespolitik samt byer, landdistrikter og yderområder.

Under *målet om regional konkurrenceevne og beskæftigelse* rettes socialfondsindsatsen mod ”Flere og bedre jobs”, herunder særligt opkvalificering og udvidelse af arbejdsstyrken med det formål at bidrage til at sikre de danske virksomheder tilstrækkelig og velkvalificeret arbejdskraft via udviklingen af de menneskelige ressourcer. Regionalfondsindsatsen rettes mod ”Innovation og viden” med henblik på at bidrage til at sikre de danske virksomheder gode rammebetingelser for iværksætteri, innovation og anvendelsen af ny teknologi.

Danmark får ca. 500 mio. kr. årligt i 2007-13 under målet om regional konkurrenceevne og vækst. Halvdelen af midlerne kommer fra Socialfonden og halvdelen fra Regionalfonden. Socialfondsmidlerne er fordelt på to prioriteter, mens der kun er én prioritet under Regionalfonden (eksklusiv teknisk assistance), jf. tabel 3.1.

Tabel 3.1
Oversigt over midler allokeret via målet om "regional konkurrenceevne og beskæftigelse"

Løbende priser (Mio. kr.)	Til rådighed 2007-2013	Til rådighed pr. år	Tilsagn i 2007 og 2008	Til rådighed i 2009 (inkl. uforbrugte fra 2007 og 2008)
Innovation og viden	1.825	260	309,5	471
Regionalfonden i alt	1.825	260	309,5	471
En kvalificeret arbejdsstyrke (bedre job)	1333	190	161,5	409
Udvidelse af arbejdsstyrken (flere job)	493	70	69,8	140
Socialfonden i alt	1.825	260	231,3	549

Anm.: Eksklusiv teknisk assistance.

I perioden 2007-13 kan de danske strukturfondsmidler under målet om regional konkurrenceevne og beskæftigelse anvendes i hele landet. Hovedparten af midlerne – 450 mio. kr. årligt – er tentativt fordelt mellem de seks regionale vækstfora på baggrund af objektive kriterier, heriblandt regionens indbyggertal, antal ledige, antal lavtuddannede og befolkning i svagt stillede områder (yderområder). De resterende 50 mio. kr. årligt fordeles efter konkurrence via de regionale vækstfora inden for de af Danmarks Vækstråd fastlagte temaer. Temaerne for 2009 er: "Gode rammevilkår for udenlandsk arbejdskraft i Danmark" og "Forbedrede rammevilkår for ungdomsudannelserne".

Tabel 3.2¹
Midler til regional erhvervsudvikling som vækstfora kan indstille om i 2009 (mio. kr.)
2009-priser

Region	Strukturfondsmidler	Regionale midler til erhvervsudvikling	I alt
Nordjylland	117	62	179
Midtjylland	75	139	214
Syddanmark	106	97	204
Sjælland	75	75	150
Hovedstad	73	127	200
Bornholm	16	10	26
Konkurrenceudsatte midler	50	-	50
I alt	511	510	1.021

Anm.: Alle beløb i tabellen er afrundet til hele mio. og er ekskl. budgetterede midler til løn og administration. Medregnes udgifter til teknisk assistance (administration, revision, IT-omkostninger med videre) modtager Danmark årligt ca. 530 mio. kr. fra EU til strukturfondsindsatsen (2009-priser).

¹ Forskellen mellem tabel 3.1 og tabel 3.2 vedrørende strukturfondsmidlerne skyldes, at tabel 3.1 er opgjort i løbende priser, mens tabel 3.2 er opgjort i 2009-priser.

Mindst 35 pct. af strukturfondsmidlerne skal anvendes til gavn for yderområderne under ét. Investeringsstøtte til enkeltvirksomheder kan efter indstilling fra vækstfora gives i de socioøkonomisk svageste yderområder. Strukturfondsmidlerne medfinansieres med mindst 50 pct. nationale midler fra stat, regioner, kommuner eller private aktører.

Regionerne har afsat ca. 510 mio. kr. til erhvervsudvikling i 2009, *jf. tabel 3.2*. Disse midler kan i lighed med strukturfondsmidlerne kun udmøntes efter indstilling fra de regionale vækstfora.

Det tidsmæssige sammenfald mellem den danske kommunalreform og den nye strukturfondsperiode gav mulighed for at skabe en bedre sammenhæng mellem den EU-finansierede, nationale, regionale og lokale erhvervspolitiske indsats, både indholdsmæssigt og geografisk/administrativt. Rammerne for en styrkelse af samspillet mellem den EU-finansierede, nationale, regionale og lokale erhvervspolitiske indsats er nu på plads.

De regionale vækstfora er godt i gang med implementeringen af de regionale erhvervsudviklingsstrategier og handlingsplaner og i samspil med staten om de indsatsområder og initiativer, der indgår i partnerskabsaftalerne.

De aktiviteter, som er igangsat med indstilling fra vækstforaene, afhænger af regionernes forskellige udgangspunkter og udfordringer. Den konkrete indsats i de enkelte vækstfora er derfor forskellig fra region til region og tager udgangspunkt i de regionale erhvervsudviklingsstrategier, de danske strukturfondsprogrammer samt partnerskabsaftalerne med regeringen om vækst og erhvervsudvikling. Der nedsættes nye vækstfora i forlængelse af kommunalvalget i november 2009, og alle nye vækstfora skal vedtage nye erhvervsudviklingsstrategier i 2010 (med undtagelse af Region Syddanmark, hvis strategi løber til 2012).

Vækstforaene har i 2008 samlet set haft størst fokus på innovation/ny teknologi fulgt af iværksætter/nye virksomheder og menneskelige ressourcer (uddannelse) *jf. tabel 3.3*. Vækstforaene har således prioriteret ca. 27 pct. af midlerne til innovation/ny teknologi, 21 pct. til iværksætter/nye virksomheder og 20 pct. til menneskelige ressourcer.

I 2007 har Danmarks Vækstråd diskuteret fremdriften i udmøntningen af de regionale erhvervsudviklingsstrategier, fulgt indgåelsen af de regionale partnerskabsaftaler mellem regeringen og de regionale vækstfora samt bidraget med eksempler til samarbejdet og sekretariatsbetjeningen i vækstforaene. Rådets drøftelse om energi fyldte meget i 2007 og udmundede i udgivelsen af publikationen "Det grønne guld", der indeholder Rådets anbefalinger til, hvordan det erhvervsmæssige potentiale i vedvarende energi og energieffektive løsninger kan udnyttes.

I 2008-2009 har Rådet bl.a. drøftet implikationerne af den finansielle krise såvel nationalt som regionalt samt bidraget til at sikre fremdriften i udmøntningen af de regionale partnerskabsaftaler. Rådet har desuden haft fokus på fastholdelse og integration af udenlandsk arbejdskraft.

Tabel 3.3

Oversigt over antallet af prioriterede projekter og procentvis fordeling af de prioriterede midler fordelt på hovedindsatsområder pr. vækstforum, 2008

	Nord- jylland	Midt- jylland	Syd- danmark	Sjæl- land	Hoved- staden	Born- holm	Hele landet
Antal							
Initiativer	28 ¹⁾	40	48	57	27	23	223
			Pct.				
Innovation/- ny teknologi	13	17	35	27	37	40	27
Iværksætter/- nye virksom- heder	21	3	6	39	41	0	21
Menneskelige ressourcer	18	21	23	21	9	45	20
Turisme/- oplevelses- erhverv	29	27	30	3	6	3	19
Andre initiativer	20	32	5	10	7	12	13
I alt	100	100	100	100	100	100	100
Indstillet beløb i 2008 (mio.kr.) ²⁾	200	171	278	246	161	41	1.096

1) Et af de nordjyske projekter består af 39 mindre projekter (under 250.000 kr.), som primært er forundersøgelser.

2) Beløbene omfatter både regionale udviklingsmidler og regionalt fordelte strukturfondsmidler. De indstillede beløb kan overstige de beløb, som de enkelte vækstfora gennemsnitligt har til rådighed i det enkelte år. For strukturfondsmidlerne gælder, at der kan trækkes på hele den syvårige ramme for perioden 2007-2013.

Kilde: ”Regional Erhvervsudvikling – de regionale vækstforas investeringer 2008”, Danske Regioner, ”Regionale vækstfora – investeringer i fremtiden”, Danske Regioner samt egne beregninger.

Med henblik på at styrke den samlede vækstpolitiske indsats har regeringen indgået *regionale partnerskabsaftaler om vækst og erhvervsudvikling* med alle vækstfora. De regionale partnerskabsaftaler skal medvirke til at udfolde regeringens globaliseringsstrategi til alle dele af landet og skal derfor også gennemføres i tæt sammenhæng med den indsats, som de regionale vækstfora planlægger at gennemføre på grundlag af de regionale erhvervsudviklingsstrategier.

Partnerskabsaftalerne er indgået inden for følgende områder: 1. Uddannelse og arbejdskraftudbud, 2. Bedre vækstvilkår for nye og mindre virksomheder, 3. Innovation, 4. Vidensspredning, 5. Markedsføring af Danmark – tiltrækning af investeringer og turisme, 6. Energi, 7. Landdistrikterne og yderområder, 8. Det grænseoverskridende samarbejde. Partnerskabsaftalerne gælder for perioden 2007-2009 og kan justeres én gang årligt. Regeringen, Danmarks Vækstråd og de regionale vækstfora vil

løbende følge implementeringen af aftalerne herunder også på de mål, som er opstillet i de regionale partnerskabsaftaler.

I 2009 er der gjort status for de seks regionale partnerskabsaftaler. Der er god fremdrift i aftalerne. Samtidig er der indgået nye tillægsaftaler mellem regeringen og hvert vækstforum. Tillægsaftalerne sætter øget fokus på bl.a. en tidlig og aktiv indsats for ledige, bedre vilkår for innovation og iværksætteri, herunder adgang til risikovillig kapital. Hertil kommer yderligere fokus på grøn vækst, fx i form af regional implementering af den kommende erhvervsklimastrategi.

Territorialt samarbejde

Det grænseoverskridende samarbejde er i strukturfondsperioden 2007-2013 opprioriteret til et selvstændigt mål for europæisk territorialt samarbejde. Danmark modtager mere end 700 mio. kr. fra Regionalfonden til deltagelse i samarbejdsprogrammer. Det er en væsentlig stigning i forhold til perioden 2000-2006. Det grænseoverskridende samarbejde bidrager blandt andet til at skabe et fælles regionalt arbejdsmarked på tværs af grænser til gavn for regionernes virksomheder og til at styrke samarbejdet på uddannelses-, miljø-, kultur- og erhvervsområdet.

Det grænseoverskridende samarbejde omfatter tre prioriteter:

- Grænseoverskridende samarbejde
- Tværnationalt samarbejde
- Interregionalt samarbejde

Samarbejdet organiseres i programmer.

De **grænseoverskridende programmer** fokuserer særligt på grænseregionale økonomiske, sociale og miljømæssige aktiviteter, herunder forbedring af vilkårene for iværksættere og små og mellemstore virksomheder. Desuden fælles udvikling og brug over grænserne af serviceinfrastruktur som sundhedsfaciliteter, uddannelse, kultur og turisme. Endelig er der mulighed for at styrke det administrative samarbejde over grænsen, et fælles arbejdsmarked og beskæftigelsesinitiativer samt forskning og udvikling.

Samarbejdet er organiseret i fire grænseoverskridende programmer: To dansk-tyske: Ét hvor Region Syddanmark er omfattet, og ét hvor Region Sjælland er omfattet. Ét dansk-svensk-norsk program og ét program for den sydlige Østersø.

De **tværnationale programmer** vil særligt fokusere på fire hovedområder. For hvert af hovedområderne er det tværnationale element understreget.

- Innovation omfatter udvikling af videnskabelige og teknologiske netværk og styrkelse af innovations- samt forsknings- og udviklingskapaciteten.
- Miljø omfatter forvaltning af vandressourcer, forøget energieffektivitet, miljøbeskyttelse og risikoforebyggelse.

- Tilgængelighed omfatter forbedringer inden for transport- og teletjenesteydelser.
- Bæredygtig byudvikling omfatter en styrkelse af en polycentrisk udvikling på tværnationalt, nationalt og regionalt plan.

Under de tværnationale programmer vil hele Danmark være støtteberettiget, og samarbejdet er organiseret i to tværnationale programmer: Ét program for landene omkring Østersøen og ét program for landene omkring Nordsøen

De **interregionale programmer** har til formål at forbedre effektiviteten i regionalpolitikken ved at fremme samarbejde mellem regioner på tværs af hele fællesskabet. Indholdsmæssigt skal programmerne/netværkene fokusere på innovation, miljø og risikoforebyggelse. Samarbejdet er organiseret i programmet INTERREG IVC.

Samarbejdet på tværs af hele fællesskabet er tillige organiseret i erfaringsudvekslingsnetværkene: Urbact II, ESPON 2013 og Interact II.

URBACT-programmidlerne kan anvendes til at understøtte etableringen af tværnationale netværk og arbejdsgrupper med henblik på øget videndeling inden for temaer med betydning for udviklingen af byer som ramme for vækst, beskæftigelse og erhvervsudvikling. De nærmere rammer for programmidlernes anvendelse fremgår af det operationelle program, som findes på www.urbact.eu. Programmet er åbent for alle byer i EU-medlemslandene samt Norge og Schweiz. I Danmark er Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration primær ansvarlig på URBACT II-programmet.

ESPON er et europæisk observationsnetværk for territorial udvikling og samhørighed. Programmidlerne kan anvendes til blandt andet at understøtte anvendt forskning, til analyser og til udvikling af videnskabelige platforme og værktøjer inden for territorial udvikling og samhørighed.

Forvaltningsmyndigheden for de to dansk-tyske programmer er placeret i Vejle og Sorø hos henholdsvis Region Syddanmark og Region Sjælland, ligesom fællessekretariatet for det transnationale program for landene omkring Nordsøen er placeret hos Region Midtjylland i Viborg.

Strukturfondsperioden 2000-2006

EU's indsats gennem strukturfondene 2000-2006 har bidraget til virkeliggørelsen af tre mål: Fremme af udviklingen og strukturtilpasningen i regioner med udviklingsefterslæb (mål 1), støtte til økonomisk og social omstilling i områder med strukturproblemer (mål 2) og støtte til tilpasning og modernisering af uddannelses-, erhvervsuddannelses- og beskæftigelsespolitikker og -systemer (mål 3).

I Danmark er gennemført et mål 2-program (Regionalfonden og Socialfonden) og et mål 3-program (Socialfonden) samt de såkaldte fællesskabsinitiativer Interreg III

(Regionalfonden), Urban (Regionalfonden) og Equal (Socialfonden). Programmerne fra den gamle periode blev afsluttet inden udgangen af 2008.

Regionalfonden

Mål 2-programmets regionalfondsdel (1.012 mio. kr.) blev anvendt i særligt udpegede yderområder i Bornholms Regionskommune, Fyns Amt, Nordjyllands Amt, Ringkøbing Amt, Storstrøms Amt, Sønderjyllands Amt, Viborg Amt og Århus Amt. Programmet blev finansieret med en blanding af statslige og regionale midler.

Regionalfondsdel af mål 2-programmet var opdelt i indsatsområderne rammebetingelser (udvikling af regionen) og virksomhedsudvikling.

- Under *rammebetingelser* blev der ydet tilskud til offentlige projekter med en positiv effekt på de generelle vilkår for udviklingen i området, for eksempel ved forbedring af områdets attraktivitet som erhvervsområde, bosætningssted eller turistmål. Der er også ydet tilskud til rådgivnings- og udviklingsprojekter, for eksempel foranalyser og forbedret adgang til erhvervsservice. Støttemodtagerne var amter, kommuner, offentlige institutioner og offentligt lignende organisationer eller foreninger.
- Under *virksomhedsstøtte* gik støtten til udvikling af eksisterende virksomheder og til etablering af nye. Eksempler er investeringsstøtte i form af tilskud til anlægsudgifter eller tilskud til produktudvikling, rådgivning, forundersøgelser, miljøstyring og markedsundersøgelser. Modtagerne af støtte var private fremstillings- og servicevirksomheder, fortrinsvis små og mellemstore virksomheder.

Fællesskabsinitiativet Urban (37,6 mio. kr.) var rettet mod byområdet Gellerup-Hasle-Herredsvang i den vestlige del af Århus. Målet var at få skabt et bæredygtigt og vel fungerende byområde ved at styrke de sociale, kulturelle og beskæftigelsesmæssige kontakter mellem borgere og virksomheder. Der blev givet tilskud til offentlige projekter gennemført af myndigheder, institutioner, organisationer og foreninger under indsatsområderne 'kompetencer og jobs', 'oprustning af sociale og organisatoriske ressourcer' og 'integration gennem kultur og fritid'. Programmet blev fortrinsvis finansieret med kommunale midler.

Fællesskabsinitiativet Interreg III har haft til formål at stimulere samarbejdet over EU's indre og ydre grænser. Initiativet har støttet en bred vifte af samarbejdsprojekter internt i EU og mellem EU og tredjelande, der grænser op til EU's grænser. Projekter inden for områder som udvikling af små og mellemstore virksomheder, uddannelse, miljøbeskyttelse og infrastruktur gennemføres typisk af offentlige myndigheder, offentligt lignende myndigheder eller socioøkonomiske aktører. Danmark har deltaget i en række programmer under initiativet, herunder tre dansk-tyske programmer, Øresundsprogrammet mellem Sverige og Danmark samt to programmer for landene omkring Nordsøen og Østersøen.

Socialfonden

Den Europæiske Socialfond har i strukturfondsperioden 2000-2006 støttet foranstaltninger til forebyggelse og bekæmpelse af arbejdsløshed og til udvikling af de menneskelige ressourcer og af social integrering på arbejdsmarkedet. Fonden har især bidraget til aktioner, der gennemføres i henhold til den europæiske beskæftigelsesstrategi og retningslinjerne for beskæftigelse.

Mål 3-programmet har omfattet hele landet og været det største af socialfondsprogrammerne i Danmark (ca. 2,9 mia. kr. fra 2000-2006). Der har kunnet søges støtte til projekter, der mindsker ledigheden, fremmer integrationen af udsatte grupper på arbejdsmarkedet, efteruddannelse og udvikling af kompetencer hos ansatte samt til projekter, der afdækker de fremtidige behov for kvalifikationer og kompetencer på arbejdsmarkedet.

Socialfondens mål 2-program (ca. 400 mio. kr.) har omfattet de egne af Danmark, som er mindre gunstigt stillet med hensyn til jobs, erhverv, virksomheder og infrastruktur. Programmet har skullet styrke betingelserne for den udvikling og omstilling, der sikrer velstand, beskæftigelse og ligestilling samt et bæredygtigt miljø.

Socialfonden har ydet støtte under programmets indsatsområde 3, der har været opdelt i følgende tre aktivitetstyper:

- Kompetenceudvikling.
- Udvikling af strategiske infrastrukturer.
- Kvalitetsoptimering.

Fællesskabsinitiativet Equal (ca. 225 mio. kr.) har været et tværnationalt samarbejde til fremme af en ny praksis i bekæmpelsen af forskelsbehandling og uligheder af enhver art i forbindelse med arbejdsmarkedet. I Equal-programmet har der både kunnet gives støtte til projekter, der vedrører ledige og ansatte.

Programmet indeholdt fire temaer:

- Forbedring af indvandrere, efterkommere og flygtninges integration og muligheder på arbejdsmarkedet.
- Nedbrydning af det kønsopdelte arbejdsmarked.
- Forbedring af socialt marginaliseredes, herunder handicappedes, integration og muligheder på arbejdsmarkedet.
- Forbedring af asylansøgere integration og muligheder på arbejdsmarkedet.

Bilag 4. Udvalgte beskæftigelsesindikatorer

Tabel 4.1						
Fællesskabsindikatorer						
Indikator	DK2000	DK 2005	DK 2006	DK 2007	EU-15 (2007)	EU-27 (2007)
Retningslinje 17						
Beskæftigelsesfrek., 15-64-årige (1)	76,4	75,9	77,4	77,1	66,9	65,4
Beskæftigelsesfrek., 15-64-årige, mænd	80,7	79,8	81,2	81,0	74,2	72,5
Beskæftigelsesfrek., 15-64-årige, kvinder	72,1	71,9	73,4	73,2	59,7	58,3
Beskæftigelsesfrek., 55-64-årige	54,6	59,5	60,7	58,6	46,6	44,7
Beskæftigelsesfrek., 55-64-årige, mænd	61,9	65,6	67,1	64,9	55,3	53,9
Beskæftigelsesfrek., 55-64-årige, kvinder	46,2	53,5	54,3	52,4	38,1	36,0
Ledighed, total (2)	4,5	4,8	3,9	3,8	7,0	7,1
Ledighed, mænd	4,0	4,4	3,3	3,5	6,3	6,5
Ledighed, kvinder	5,0	5,3	4,5	4,2	7,8	7,8
Retningslinje 18						
Ungdomsledighed, 15-24-årige, total (3)	6,7	8,6	7,7	7,9	14,9	15,5
Ungdomsledighed, 15-24-årige, mænd	6,5	8,6	7,9	8,2	14,6	15,2
Ungdomsledighed, 15-24-årige, kvinder	7,0	8,6	7,5	7,5	15,2	15,8
Kønsforskelle, ledighed (kvinder-mænd) (4)	0,9	0,9	1,2	0,7	1,4	2,4
Kønsforskelle, beskæftigelsesfrekvens (5)	9,2	7,9	7,8	7,8	14,5	28,4
Ændring i arbejdsudbud, total (6)	-0,5	-0,2	1,0	-	1,3*	1,1*
Ændring i arbejdsudbud, mænd	-0,8	-0,4	0,8	-	0,9*	0,8*
Ændring i arbejdsudbud, kvinder	-0,3	0,0	1,4	-	1,8*	1,5*
Tilbageføringsalder i gnst., total (7)	-	61,0	61,9	-	61,4e*	61,2e*
Tilbageføringsalder i gnst., mænd	-	61,2	62,5	-	61,4e*	61,7e*
Tilbageføringsalder i gnst., kvinder	-	60,7	61,3	-	61,1e*	60,7e*
Retningslinje 19						
Ledighedsforsk. EU borgere og ikke EU borgere (8)	9,2	9,1	6,4	-	7,8*	7,0*
Arbejdsløshedsfælden (9)	-	91,0	91,0	-	75,5*	75,4*
Langtidsledige, total (10)	0,9	1,1	0,8	0,6	2,81f	6,0f
Langtidsledige, mænd	0,8	1,1	0,7	0,5	2,6f	5,6f
Langtidsledige, kvinder	1,1	1,2	0,9	0,7	3,1f	6,0f
Retningslinje 22						
Beskatning af lavindkomster (11)	41,2	39,2	39,3	-	40,1*	40,1*
Kønsforskelle, løn (12)	15,0	18,0	17,0	-	15,0e*	15,0e*
Retningslinje 23						
Andel 18-24-årige med højst 9. kl., total (13)	11,6	8,5	10,9	-	17,0*	15,3*
Andel 18-24-årige med højst 9. kl., mænd	13,4	9,4	12,8	-	19,4*	17,5*

Tabel 4.1 (fortsat)						
Fællesskabsindikatorer						
Indikator	DK2000	DK 2005	DK 2006	DK 2007	EU-15 (2007)	EU-27 (2007)
Andel 18-24-årige med højest 9. kl., kvinder	9,9	7,5	9,1	-	14,5*	13,2*
Udd.niveau for 22-årige, total (14)	72,0	77,1	77,4	-	74,8*	77,8*
Udd.niveau for 22-årige, mænd	67,5	73,8	73,4	-	71,5*	74,8*
Udd.niveau for 22-årige, kvinder	76,5	80,5	81,5	-	78,2*	80,7*
Efterudd. 25-64-årige, total (15)	19,4	27,4	29,2	-	11,1*	9,6*
Efterudd. 25-64-årige, mænd	17,1	23,6	24,6	-	10,2*	8,8*
Efterudd. 25-64-årige, kvinder	21,8	31,2	33,8	-	12,1*	10,4*
Efterudd. 25-34-årige, total	27,1	38,8	39,2	-	17,7*	15,5*
Efterudd. 25-34-årige, mænd	25,2	37,0	37,6	-	16,9*	14,8*
Efterudd. 25-34-årige, kvinder	29,8	40,6	40,9	-	18,5*	16,3*
Efterudd. 55-64-årige, total	10,3	18,9	21,8	-	5,6*	4,6*
Efterudd. 55-64-årige, mænd	8,7	14,5	15,9	-	4,8*	4,0*
Efterudd. 55-64-årige, kvinder	11,9	23,2	27,5	-	6,4*	5,1*
Retningslinje 24						
Udgifter til udd. som andel af BNP (16)	8,3	8,43	8,28	-	5,1e*	5,1e*
*) Nyeste tal er fra 2006.						
Anm.: a= ændret opgørelsesmetode, e= estimat, f= foreløbig, b= databrud.						
1) Andel af populationen i alderen 15-64 år, der er i beskæftigelse.						
2) Andel af arbejdsstyrken, der er uden arbejde.						
3) Andel af populationen i alderen 15-24 år, der er uden arbejde.						
4) Forskel i ledighed mellem kvinder og mænd i procentpoints. Beregnet som kvinder - mænd.						
5) Forskel i beskæftigelsesfrekvens mellem mænd og kvinder i procentpoints. Beregnet som mænd - kvinder.						
6) Årlig ændring i arbejdsudbuddet, inklusiv arbejdsløse og personer i arbejde i alderen 15-64 år.						
7) Gennemsnitsalder ved tilbagebetrækning fra arbejdsmarkedet. Baseret på en sandsynlighedsmodel der tager højde for den relative ændring i aktivitetsniveau fra et år til et andet i en bestemt alder.						
8) Forskel i ledighed mellem EU borgere og ikke EU borgere, i procentpoints.						
9) Den marginale effektive skat på arbejdsindkomst når der tages højde for den kombinerede effekt af øget skat på arbejde og fjernelse af sociale ydelser, når man tager et job. Beregnet som forholdet mellem ændring i personlig nettoindkomst divideret med ændring i bruttoindkomst for en person, der går fra arbejdsløshed til job med en løn på 67 pct. af gennemsnittet.						
10) Andel er arbejdsstyrken der er langtidsledige (12 måneder eller mere).						
11) Forholdet mellem indkomstskat plus sociale bidrag divideret med lønomkostninger for en arbejdstager, der tjener 67 pct. af gennemsnitslønnen.						
12) Forskel mellem mænd og kvinders gennemsnitlige bruttotimeløn som en andel af mænds gennemsnitlige bruttotimeløn.						
13) Andel af de 18-24-årige, der højest har færdiggjort 9. klasse og ikke deltager i anden uddannelse.						
14) Andel af 22-årige, der mindst har gennemført en ungdomsuddannelse. Aldersgruppen 20-24 år bruges som proxy.						
15) Andel af populationen i alderen 25-64 år der deltager i efteruddannelse og træning.						
16) Samlede udgifter til uddannelse som andel af BNP.						
Kilde: Indicators for monitoring the Employment Guidelines 2008 compendium (May 2008).						

Nationale indikatorer, jf. Beskæftigelseskomiteens (EMCO's) beslutning

Tabel 4.2				
Unge skal påbegynde en handlingsplan inden 6 måneders ledighed – input og output indikatorer				
	År	I alt	Mænd	Kvinder
(A) Antal unge nyledige				
	2005	39.022	19.021	20.001
	2006	31.688	15.353	16.335
	2007	28.816	12.988	15.828
	2008	29.550	14.686	14.864
(B) Antal nyledige (A), der stadig var ledige efter 6 måneder				
	2005	2.411	1.215	1.196
	2006	1.802	830	972
	2007	2.594	1.210	1.384
	2008	1.348	661	687
Andel (B)/(A) output-indikator				
	2005	0,06	0,06	0,06
	2006	0,06	0,05	0,06
	2007	0,09	0,09	0,09
	2008	0,05	0,05	0,05
(C) Antal nyledige (A), som har fået en handlingsplan inden for 6 måneder				
	2005	891	460	431
	2006	1.716	784	932
	2007	2.594	1.210	1.384
	2008	1.348	661	687
Andel (C)/(A)				
	2005	0,02	0,02	0,02
	2006	0,05	0,05	0,06
	2007	0,09	0,09	0,09
	2008	0,05	0,05	0,05
(D) Antal nyledige, der stadig var ledige efter 6 måneder (B), og som ikke har fået en handlingsplan (1)				
	2005	213	128	85
	2006	0	0	0
	2007	0	0	0
	2008	0	0	0
Andel (D)/(B)				
	2005	0,09	0,11	0,07
	2006	0,00	0,00	0,00
	2007	0,00	0,00	0,00
	2008	0,00	0,00	0,00
Anm.: <i>Vedr. opgørelsesperioden:</i> Opgørelsesperioden tager udgangspunkt i tidspunktet for den lediges modtagelse af en jobplan, kontaktsamtaler og aktiveringstilbud. Det betyder eksempelvis, at hvis opgørelsesperioden er året 2007, så vil antal nyledige under 30 år omfatte ledige, der i året 2007 modtog en jobplan, en kontaktsamtale eller et aktiveringstilbud. Disse personer havde således første ledighedsdag 6 måneder tidligere dvs. i 2. halvår 2007 og 1. halvår 2007.				
<i>Vedr. måling A: Nyledige.</i> Opgørelsesgrundlaget er ændret i forhold til NAP 2004, så antal nyledige tager udgangspunkt i a-kassernes indberetning af den lediges 1. ledighedsdag. I tidligere opgørelser (NAP 2004) var grundlaget for tælling af nyledige – i mangel af bedre – 1. gang personen er ledig og ikke har modtaget dagpenge i de forudgående 52 uger.				
<i>Vedr. måling B:</i> Antal unge ledige med 26 ugers ubrudt fuld ledighed/aktivering. Målingen omfatter antal nyledige, som er registreret med uafbrudt fuldtidsledighed/aktivering i 26 uger fra tidspunktet for første ledighedsdag.				
<i>Vedr. fordeling på unge og ældre:</i> Pr. 1. juli 2003 udvidedes ungegruppen til at omfatte til og med de 29-årige, som herefter har krav på en jobplan senest inden 6 måneders ledighed. Som overgangsordning gjaldt, at 25 til 29-årige med 1. ledighedsdag i 1. halvår 2003 havde krav på en jobplan senest inden 12 måneders ledighed, dog inden den 31.12.03.				
<i>Vedr. IHP og Jobplaner:</i> Med arbejdsmarkedsreformen i 2003 indførtes pr. 1. juli 2003 Jobplaner i stedet for individuelle handlingsplaner (IHP). Måling C og D omfatter i 2003 og 2004 jobplaner i stedet for IHP.				
1) Fra 2004 indeholder denne kategori personer, som hverken har fået en kontaktsamtale, en jobplan, eller er påbegyndt i et aktiveringstilbud 26 uger efter nyledighed.				
Kilde: AMS (AMANDA).				

Tabel 4.3
Unge skal påbegynde en handlingsplan inden 6 måneders ledighed – data til måling af indsatsens omfang

	År	I alt	Mænd	Kvinder
Antal unge nyledige				
	2005	39.022	19.021	20.001
	2006	30.606	14.962	15.644
	2007	28.816	12.988	15.828
	2008	29.550	14.686	14.864
Opkvalificering				
	2005	725	340	385
	2006	660	282	378
	2007	682	310	372
	2008	350	154	196
Offentlige løntilskudsjob				
	2005	66	19	47
	2006	93	26	67
	2007	76	18	58
	2008	19	5	14
Private løntilskudsjob				
	2005	106	57	49
	2006	103	58	45
	2007	82	50	32
	2008	23	16	7
Andet				
	2005	69	33	36
	2006	101	35	66
	2007	71	42	29
	2008	70	30	40

Anm.: Fordelingen på aktivitetstyper tager udgangspunkt i den angivne første aktivitet i jobplanen, eller det tilbud personen har deltaget i. Fordelingen viser således fordelingen på aktivitetstype for forsikrede unge ledige, der inden 6 måneders ledighed enten har en jobplan eller har deltaget i tilbud. Med arbejdsmarkedsreformen i 2003 erstattedes tidligere vejledning og uddannelse med redskabet "Opkvalificering", og Jobtræning erstattedes med "Løntilskudsjob", hvorfor aktivitetsnavnene i tabellerne er ændret tilsvarende.

Kilde: Danmarks Statistik, AMANDA og DREAM.

Tabel 4.4				
Voksne skal påbegynde en handlingsplan inden 12 måneders ledighed – input og output indikatorer				
	År	I alt	Mænd	Kvinder
(A) Antal voksne nyledige				
	2005	106.533	52.464	54.069
	2006	84.055	39.362	44.693
	2007	69.283	29.469	39.814
	2008	75.656	33.773	41.883
(B) Antal nyledige (A), der stadig var ledige efter 12 måneder				
	2005	2.470	1.328	1.142
	2006	1.537	816	721
	2007	1.770	760	1.010
	2008	938	430	508
Andel (B)/(A) output-indikator				
	2005	0,02	0,03	0,02
	2006	0,02	0,02	0,02
	2007	0,03	0,03	0,03
	2008	0,01	0,01	0,01
(C) Antal nyledige (A), som har fået en handlingsplan inden for 12 måneder				
	2005	874	502	372
	2006	1.471	776	695
	2007	1.770	760	1.010
	2008	938	430	508
Andel (C)/(A)				
	2005	0,01	0,01	0,01
	2006	0,02	0,02	0,02
	2007	0,03	0,03	0,03
	2008	0,01	0,01	0,01
(D) Antal nyledige, der stadig var ledige efter 12 måneder (B), og som ikke har fået en handlingsplan (1)				
	2005	134	90	44
	2006	41	20	21
	2007	0	0	0
	2008	0	0	0
Andel (D)/(B)				
	2005	0,05	0,07	0,04
	2006	0,03	0,02	0,03
	2007	0,00	0,00	0,00
	2008	0,00	0,00	0,00

Anm.: Vedr. opgørelsesperioden: I de tidligere opgørelser (NAP 2004) gjaldt opgørelsesperioden tidspunktet for nyledighed. Opgørelserne er nu ændret således, at opgørelsesperioden tager udgangspunkt i tidspunktet for den lediges modtagelse af en jobplan, kontaktsamtaler og aktiveringstilbud. Det betyder eksempelvis, at hvis opgørelsesperioden er året 2007, så vil antal nyledige over 29 år omfatte ledige med 1. ledighedsdag 12 måneder før den valgte opgørelsesperiode, altså i året 2006.

Vedr. måling A: Nyledige. Opgørelsesgrundlaget er ændret i forhold til NAP 2004, så tælling af antal nyledige tager udgangspunkt i a-kassernes indberetning af den lediges 1. ledighedsdag. I tidligere opgørelser (NAP 2004) var grundlaget for tælling af nyledige – i mangel af bedre – 1. gang personen er ledig og ikke har modtaget dagpenge i de forudgående 52 uger.

Vedr. måling B: Antal voksne ledige med 52 ugers ubrudt fuld ledighed/aktivering. Målingen omfatter antal nyledige, som er registreret med uafbrudt fuldtidsledighed/aktivering i 52 uger fra tidspunktet for første ledighedsdag.

Vedr. fordeling på unge og ældre: Pr. 1. juli 2003 udvidedes ungegruppen til at omfatte til og med de 29-årige, som herefter har krav på en jobplan senest inden 6 måneders ledighed. Som overgangsordning gjaldt, at 25 til 29-årige med 1. ledighedsdag i 1. halvår 2003 havde krav på en jobplan senest inden 12 måneders ledighed, dog inden den 31.12.03. De voksne (30 til 59-årige) har krav på en jobplan senest inden 52 ugers ledighed.

Vedr. IHP og Jobplaner: Med arbejdsmarkedsreformen i 2003 indførtes pr. 1. juli 2003 Jobplaner i stedet for individuelle handlingsplaner (IHP). Måling C og D omfatter i 2003 og 2004 jobplaner i stedet for IHP.

1) Fra 2004 indeholder denne kategori personer, der hverken har fået en kontaktsamtale, en jobplan, eller er påbegyndt i et aktiveringstilbud 52 uger efter nyledighed.

Kilde: AMS (AMANDA).

Tabel 4.5
Voksne skal påbegynde en handlingsplan inden 12 måneders ledighed – data til måling af indsatsens omfang

	År	I alt	Mænd	Kvinder
Antal voksne nyledige				
	2005	106.533	52.464	54.069
	2006	84.055	39.362	44.693
	2007	69.283	29.469	39.814
	2008	75.656	33.773	41.883
Opkvalificering				
	2005	940	446	494
	2006	574	284	290
	2007	783	318	465
	2008	452	208	244
Offentlige løntilskudsjob				
	2005	83	25	58
	2006	127	61	66
	2007	85	22	63
	2008	35	9	26
Private løntilskudsjob				
	2005	58	42	16
	2006	49	28	21
	2007	55	30	25
	2008	18	13	5
Andet				
	2005	94	56	38
	2006	84	45	39
	2007	81	29	52
	2008	62	28	34

Anm.: Fordelingen på aktivitetstyper tager udgangspunkt i den angivne første aktivitet i jobplanen eller det tilbud, personen har deltaget i. Fordelingen viser således fordelingen på aktivitetstype for forsikrede voksne ledige, der inden 12 måneders ledighed enten har en jobplan eller har deltaget i tilbud. Med arbejdsmarkedsreformen i 2003 erstattedes tidligere vejledning og uddannelse med redskabet ”Opkvalificering” og jobtræning erstattedes med ”Løntilskudsjob”, hvorfor aktivitetsnavnene i tabellerne er ændret tilsvarende.

Kilde: Danmarks Statistik, AMANDA og DREAM.

Tabel 4.6				
Gennemsnitligt antal deltagere i aktivering, 2004–2007(2008) - Mindst 25 pct. af de langtidsledige skal senest 2010 deltage i aktiv foranstaltning				
	År	I alt	Mænd	Kvinder
(F) Gennemsnitligt antal forsikrede ledige				
	2005	117.319	63.376	53.942
	2006	88.558	49.971	38.587
	2007	61.908	35.312	26.596
	2008	39.821	19.613	20.209
Gennemsnitligt antal deltagere i aktive foranstaltninger (E), som påbegyndte som ledige. Aktiveringstype				
Ansættelse med løntilskud				
	2005	14.431	6.675	7.756
	2006	11.067	4.439	6.628
	2007	6.236	2.351	3.885
	2008	5.821	2.429	3.392
Vejledning og opkvalificering				
	2005	17.073	5.912	11.161
	2006	15.485	5.015	10.470
	2007	9.983	2.990	6.993
	2008	8.202	2.898	5.304
(E) I alt				
	2005	31.504	12.587	18.917
	2006	26.552	9.454	17.098
	2007	16.219	5.341	10.878
	2008	14.023	5.327	8.696
Andelen (E)/(E+F) - inputindikator				
	2005	0,21	0,17	0,26
	2006	0,23	0,16	0,31
	2007	0,21	0,13	0,29
	2008	0,26	0,21	0,30
(G) Antal afsluttede aktiveringsforløb				
	2005	197.380	87.159	110.221
	2006	153.087	64.410	88.677
	2007	98.088	37.922	60.166
	2008	52.660	21.744	30.916
(H) Antal afsluttede aktiveringsforløb, hvor personerne stadig er ledige hhv. 3 og 6 måneder efter afslutningen af aktiveringsforløbet				
Efter 3 måneder				
	2005	85.260	38.366	46.894
	2006	57.026	24.025	33.001
	2007	25.317	10.888	14.429
Efter 6 måneder				
	2005	62.111	28.079	34.032
	2006	41.987	17.888	24.099
	2007	15.072	6.929	8.773

Tabel 4.6 (fortsat)
Gennemsnitligt antal deltagere i aktivering, 2005-2007 – Mindst 25 pct. af de langtidsledige skal senest 2010 deltage i aktiv foranstaltning

	År	I alt	Mænd	Kvinder
Andel (H)/(G) – outputindikator				
Efter 3 måneder				
	2005	0,43	0,44	0,43
	2006	0,37	0,37	0,37
	2007	0,26	0,29	0,24
Efter 6 måneder				
	2005	0,31	0,32	0,31
	2006	0,27	0,28	0,27
	2007	0,16	0,18	0,15

Anm.: Fra og med offentliggørelsen af ledigheden for januar 2008 har Danmarks Statistik lavet en omlægning af statistikken. Dels er det bagvedliggende datagrundlag blevet redigeret og dels er der ske ændringer i ledighedsbegrebet, således at det danske ledighedsbegreb kommer tættere på den internationale ILO-definition på ledighed. Ledighedsstatistikken blev tidligere opgjort på baggrund af data fra CRAM, men bygger nu på RAM (Register for ArbejdsMarked). Desuden har Danmarks Statistik i samråd med Beskæftigelsesministeriet, Arbejdsmarkedsstyrelsen og Arbejdsdirektoratet valgt at bruge kildeskiftet som anledning til definatoriske ændringer i ledighedsbegrebet. Størst betydning har her, at den såkaldte ferieledighed ikke længere medregnes i ledigheden. Dvs. at udbetalingen af feriedagpenge ikke regnes som ledighed mere. Den historiske tidsserie er opdateret på baggrund af den nye kilde, hvilket har medført mindre ændringer i de historiske data.

Kilde: Danmarks Statistik, AMANDA og DREAM.

Tabel 4.7
Andelen af befolkningen over 75 år i specialiserede institutioner og andelen af over 80-årige hjemmehjælpsmodtagere i befolkningen. 2006-2008

	År	I alt
Personer i alderen 75+		
Specialiserede institutioner		
	2006	14.597
	2007	11.906
	2008	9.701
Befolkningen		
	2006	381.428
	2007	382.536
	2008	384.339
Pct. der bor i specialiserede institutioner		
	2006	3,83
	2007	3,11
	2008	2,50
Personer i alderen 80+		
Hjemmehjælp		
	2007	80.021
	2008	75.021
Befolkningen		
	2007	224.511
	2008	225.040
Pct. der modtager hjemmehjælp		
	2007	36,00
	2008	33,34

Kilde: Danmarks Statistik.

Tabel 4.8

Beskæftigelses- og arbejdsløshedsfrekvenser for personer af dansk oprindelse, efterkommere og indvandrere fra vestlige lande og indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande, fordelt efter lavt, mellem og højt kvalifikationsniveau. Aldersgruppe 16-66 år. Årene 2005-2008

År	I alt	Mænd	Kvinder
Lavt kvalifikationsniveau – beskæftigelsesfrekvens			
Personer af dansk oprindelse, efterkommere og indvandrere fra vestlige lande			
2005	58,2	63,8	52,7
2006	59,2	65,2	53,3
2007	63,0	68,4	57,4
2008	63,8	68,9	58,4
Indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande			
2005	43,1	50,1	36,3
2006	46,6	53,0	40,1
2007	51,3	58,0	44,5
2008	54,2	60,2	48,0
Lavt kvalifikationsniveau – arbejdsløshedsfrekvens			
Personer af dansk oprindelse, efterkommere og indvandrere fra vestlige lande			
2005	6,6	5,8	7,4
2006	5,2	4,4	6,2
2007	4,0	3,2	4,8
2008	3,1	2,7	3,5
Indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande			
2005	17,1	15,3	19,4
2006	13,0	11,5	15,0
2007	10,7	9,0	12,9
2008	8,6	7,4	10,2
Mellem kvalifikationsniveau – beskæftigelsesfrekvens			
Personer af dansk oprindelse, efterkommere og indvandrere fra vestlige lande			
2006	80,8	83,2	78,1
2007	83,5	85,8	80,9
2008	83,8	86,0	81,4
Indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande			
2006	53,4	57,8	48,8
2007	62,1	66,3	58,0
2008	63,5	67,3	59,9
Mellem kvalifikationsniveau – arbejdsløshedsfrekvens			
Personer af dansk oprindelse, efterkommere og indvandrere fra vestlige lande			
2006	4,0	3,7	4,5
2007	2,1	1,7	2,5
2008	1,4	1,3	1,6
Indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande			
2006	14,1	13,7	14,4
2007	8,8	7,9	9,7
2008	6,9	6,3	7,5
Højt kvalifikationsniveau – beskæftigelsesfrekvens			
Personer af dansk oprindelse, efterkommere og indvandrere fra vestlige lande			
2005	86,2	87,4	85,1
2006	86,7	88,0	85,7
2007	89,1	90,5	87,9
2008	89,3	90,8	88,2
Indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande			
2005	56,8	57,7	55,6
2006	60,9	61,3	60,3
2007	65,5	66,4	64,4
2008	65,4	67,1	63,5

Tabel 4.8 (fortsat)
Beskæftigelses- og arbejdsløshedsfrekvenser for personer af dansk oprindelse, efterkommere og indvandrere fra vestlige lande og indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande, fordelt efter lavt, mellem og højt kvalifikationsniveau. Aldersgruppe 16-66 år. Årene 2005-2008

	År	I alt	Mænd	Kvinder
Højt kvalifikationsniveau – arbejdsløshedsfrekvens				
Personer af dansk oprindelse, efterkommere og indvandrere fra vestlige lande				
	2005	3,2	3,2	3,2
	2006	2,6	2,6	2,7
	2007	2,0	1,9	2,1
	2008	1,5	1,4	1,5
Indvandrere og efterkommere fra ikke-vestlige lande				
	2005	13,8	14,6	12,8
	2006	10,9	11,4	10,3
	2007	8,3	8,3	8,3
	2008	6,8	6,6	7,0

Kilde: Danmarks Statistik.

Tabel 4.9

Den relative størrelse af den ugunstigt stillede gruppe i befolkningen, 2001

	16-64-årige
Gruppen af personer, der har et handicap eller en længerevarende sygdom (opvægtede tal)	
(A) Antal personer, der har et handicap eller en længerevarende sygdom	678.114
(B) Antal personer, der ikke har et handicap eller en længerevarende sygdom	2.764.858
(C) I alt	3.442.972
(A)/(C) pct.	20

Kilde: Socialforskningsinstituttet 2004.

Tabel 4.10				
Personer der har handicap eller længerevarende sygdom, november 2001				
	Har en selvvurderet nedsat arbejdsevne	Har IKKE en selvvurderet nedsat arbejdsevne	Hele gruppen af personer der har et handicap eller en længerevarende sygdom	Har ikke et handicap eller en længerevarende sygdom
Primær stillingsstatus, pct., alle 16-64-årige				
Beskæftiget	47	81	58	85
Ledig	7	3	5	4
Uden for arbejdsstyrken	44	12	34	6
Under uddannelse	2	3	3	5
I alt	100	99	100	100
Primær stillingsstatus, opvægtede tal, alle 16-64-årige				
Beskæftiget	214.325	181.049	395.374	2.367.116
Ledig	29.819	6.588	36.407	100.500
Uden for arbejdsstyrken	202.060	26.458	228.518	169.546
Under uddannelse	10.497	7.319	17.815	25.359
I alt	456.701	221.414	678.114	2.662.521
Primær stillingsstatus, pct., alle 16-64-årige kvinder				
Beskæftiget	43	77	53	81
Ledig	6	3	5	4
Uden for arbejdsstyrken	48	14	38	8
Under uddannelse	3	5	3	5
I alt	100	99	99	98
Primær stillingsstatus, opvægtede tal, alle 16-64-årige kvinder				
Beskæftiget	112.593	77.301	189.894	1.107.003
Ledig	15.591	3.358	18.949	58.986
Uden for arbejdsstyrken	123.398	14.073	137.470	101.137
Under uddannelse	7.099	4.795	11.894	70.145
I alt	258.681	99.528	358.208	1.337.271
Primær stillingsstatus, pct., alle 16-64-årige mænd				
Beskæftiget	51	85	64	88
Ledig	7	3	5	3
Uden for arbejdsstyrken	40	10	28	5
Under uddannelse	2	2	2	4
I alt	100	100	99	100
Primær stillingsstatus, opvægtede tal, alle 16-64-årige mænd				
Beskæftiget	101.732	103.748	205.480	1.260.114
Ledig	14.228	3.229	17.458	41.513
Uden for arbejdsstyrken	78.662	12.385	91.048	68.409
Under uddannelse	3.398	2.524	5.922	57.551
I alt	198.020	121.887	319.907	1.427.588
1)	Tallene vedrørende personer med handicap eller længerevarende sygdomme er ikke opdateret siden NAP 2004. Tallene stammer fra et såkaldt ad hoc modul, som EU-landene havde tilknyttet deres LFS (Labour Force Survey) i 2002. Dette ad hoc modul er ikke siden blevet gentaget.			
2)	Personer på orlov fra beskæftigelse eller ledighed indgår som henholdsvis beskæftigede og ledige.			
Kilde:	Danmarks Statistik og SFI (beregninger på registerdata og LSF).			

Aktiv arbejdsmarkedspolitik – udgifter på beskæftigelsesområdet

Tabel 4.11				
Udgifter på beskæftigelsesområdet				
Mio. kr. i løbende priser	2006 (regnskab)	2007 (regnskab)	2008 (regnskab)	2009 (finanslov)
Forsikrede ledige forsørgelse	19.927	14.234	12.815	13.667
- heraf aktiveringsydelse	2.258	1.428	1.252	2.005
- heraf løntilskud til private arbejdsgivere	345	191	123	253
- heraf løntilskud til off. arbejds- givere	1.246	872	717	1.578
- heraf tilskud til voksenlærlinge	123	147	154	131
- heraf dagpenge	15.955	11.596	10.569	9.700
Forsikrede ledige – aktiveringsdriftsudgifter	2.118	1.140	837	1.403
Kontanthjælpsmodtagere – forsørgelsesudgifter aktiverede	12.496	11.309	11.067	11.553
Kontanthjælpsmodtagere – aktivering driftsudgifter	2.300	1.934	2.336	1.934
Sygedagpenge	11.801	13.835	14.559	15.516
Revalidering mv., forsørgelse	3.362	3.181	4.043	4.131
Revalideringsinstitutioner mv., driftsudgifter	722	968	1.207	981
Fleksjob, løntilskud	5.873	6.428	7.675	7.252
Skånejob, løntilskud	137	134	144	128
Ledighedsydelse	1.784	1.711	1.656	1.668
I alt	60.520	54.875	56.338	58.232

Anm.: Regnskabstallet for 2007 er summen af udgifter afholdt på 17.46.11 Driftudgifter til forsikrede ledige (staten i jobcentret) samt udgifter afholdt på 17.46.12 Driftudgifter til forsikrede ledige i pilotjobcentre. Regnskabstallet for 17.46.11 er inklusiv dispositionsretten for statslige målgrupper på 17.46.13 Flaskehalsbevillingen. Estimatet for 2008 er summen af udgifter budgetteret på FL008 til 17.46.11, 17.46.12 samt udgifter til de statslige målgrupper på 17.46.13. Udgifter til efterløn, overgangsydelse mv., barselsdagpenge og bornepasningsorlov er ikke medtaget. Det statslige beskæftigelsesystems udgifter til personale og øvrig drift udgjorde 603,7 mio. kr. i 2007. Hertil kommer driftsudgifter vedr. varetagelse af den statslige beskæftigelsesindsats i de 14 kommunale pilotjobcentre på 112,0 mio. kr. Kommunernes udgifter herudover til personale og øvrig drift på beskæftigelsesområdet kan ikke opgøres særskilt. For driftsudgifter til revalideringsinstitutioner mv. er opgørelsen for 2006 kommunernes budgetterede udgifter for 2006.

Kilde: Danmarks Statistiks kontanthjælpsstatistik, finanslov for finansåret 2006, 2007 og 2008, statsregnskabet for 2004-2007, de kommunale regnskaber 2004-2007, kommunale budgetter for 2007, og opgørelse af de kommunale refusionsanmodninger samt eget skøn.

Bilag 5. Indsatsen for fremme af miljøeffektiv teknologi

Tabel 5.1 giver et overblik over de midler der er reserveret til gennemførelse af regeringens handlingsplan for miljøeffektiv teknologi der omfatter perioden 2007-2009. Samlet set blev der afsat knapt en mia. kr. til gennemførelse af handlingsplanens forskellige initiativer i perioden 2009-2010.

Tabel 5.1	
Nye midler til miljøteknologi fordelt på handlingsplanens initiativer	
Hovedaktivitet	Finansiering i perioden 2007-2009
Partnerskab for innovation, eksportfremme og rådgivning af virksomheder	27 mio. kr. fra miljøområdet.
Forskning	190 mio. kr. fra globaliseringspuljen til strategisk forskning i miljøteknologi.
Klima og energiteknologi	477 mio. kr. fra globaliseringspuljen til et energiteknologisk udviklings- og demonstrationsprogram, heraf 200 mio. til udvikling af 2. generations biobrændstoffer. I 2008 er det aftalt at øge bevilninger til EUDP og Det Strategiske Forskningsråd, således at den offentligt finansierede indsats fordobles i 2010 ift. 2006 til 1 mia. kr. I april 2008 har EUDP blandt andet ydet tilsagn om støtte til opførelse af et demonstrationsanlæg for produktion af andengenerations-bioetanol i Kalundborg, og i foråret 2009 er der yderligere givet tilsagn om støtte til et projekt af denne type.
Fremme af miljøeffektive landbrugsteknologier	45 mio. kr. fra miljøområdet, 45 mio. kr. fra Fødevareministeriet, 90 mio. kr. fra landbrugserhvervet og 75 mio. kr. fra EU's landdistriktsmidler.
Teknologi til vandområdet	23 mio. kr. til test, demonstration og vurdering af miljøeffektiv teknologi, samt 20 mio. kr. fra vandfonden
Teknologiudvikling til luftforurening, støj og kemikalier	26 mio. kr. til test, demonstration og vurdering af miljøeffektiv teknologi samt 63,5 mio. kr. til reduktion af partikeludledning fra brændefyring og dieselskøretøjer.

Handlingsplanen skal bl.a. bakke op om de danske virksomheder der har udvikling og levering af miljøteknologi som vigtigt forretningsområde.

En kortlægning fra 2009 identificerede 720 danske virksomheder, der har miljøløsninger og miljøteknologi som et af deres forretningsområder. Det anslås, at virksomhederne har 122.000 fuldtidsansatte beskæftigede i virksomhederne. På den baggrund vurderes det, at den danske miljø- og energiklynge hører til de væsentlige erhvervs-klynger i Danmark.

Virksomhederne er også blevet spurgt om hvilke miljøudfordringer, der driver efterspørgslen efter deres miljøteknologiske ydelser og produkter. Klimaændringer er den mest betydende faktor, men luftforurening, vand og ressourcer er hver især ca. halvt

så væsentlige som klimaændringer. En række af virksomheder leverer i øvrigt teknologi til løsninger af flere forskellige miljøudfordringer.

Tabel 5.2
Identificerede virksomheder og beskæftigede fordelt på de 8 vigtigste miljødrevne forretningsområder

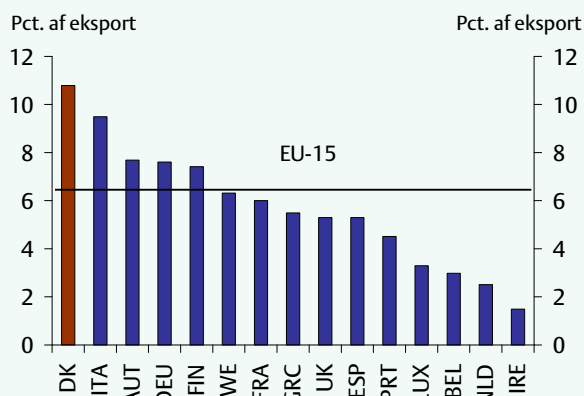
Miljøområde	Antal virksomheder	Beskæftigede
Klimaforandringer	348	83.000
Luftforurening	241	38.000
Vand	205	35.000
Råvare- og materialeforbrug	178	40.000
Affald	142	21.000
Kemikalier	80	24.000
Jordforurening	70	12.000
Arealanvendelse og biodiversitet	53	8.000
Andet	140	20.000

Anm.: Antal virksomheder og beskæftigede kan ikke summeres til et total, da flere virksomheder optræder under flere forretningsområder samtidigt.

Kilde: FORA, 2009.

Eksporten fra de identificerede miljøteknologivirksomheder steg i perioden 2001-2006 med godt 8 pct. årligt, hvilket er væsentligt over gennemsnittet for danske eksportvirksomheder. Særligt eksporten af energiteknologi har været i hastig vækst og nåede i 2008 op på ca. 64 mia. kr. og Danmark er i dag det land i EU, der har den største eksport af energiteknologi, målt i forhold til den samlede eksport. 2/3 af den danske eksport af energiteknologi anslås at være vindkraftteknologi.

Figur 5.1
EU-15 landenes eksport af energiteknologi og -udstyr som pct. af samlede eksport, 2008

Kilde: Danmarks Statistik og Energistyrelsen.

Som led i aftalen om Grøn Vækst, som regeringen har indgået med Dansk Folkeparti i juni 2009 indgår ligeledes en række indsatser for miljøeffektiv teknologi. I Grøn Vækst-aftalen indgår bl.a. følgende indsatser:

- En tilskudspulje på 145 mio. kr. årligt til anvendelse af nye miljø- og klimavenlige teknologier i det primære landbrugerhverv
- En igangsætningspulje til etablering af biogasanlæg mv. på 85 mio. kr. årligt i perioden 2010 til 2012.
- En igangsætningspulje til økologiske biogasanlæg på i alt 15 mio. kr. årligt i perioden 2010 til 2012.
- En tilskudspulje på 100 mio. kr. i perioden 2010-2015 målrettet avancerede recirkuleringsteknologier (FREA eller modeldambrug type 3) i akvakulturerhvervet.

Videnskabsministeren kommer i løbet af efteråret 2009 med rapporten ”Grøn forskning – Status og perspektiver”, hvor der gives et samlet bud på, hvordan grøn forskning og innovation kan bidrage til at gøre Danmark til en grøn vækstnation. Publikationen er udarbejdet med henblik på at indkredse væsentlige grønne forskningsområder og give et bud på retningen for den fremtidige forsknings- og innovationsindsats på området.

Bilag 6. Bidrag fra arbejdsmarkedets parter og interessenter

1. Bidrag fra parterne på det statslige område

Parterne har som opfølgning på trepartsaftalerne og OK08 iværksat en række initiativer og aktiviteter, der styrker fleksibilitet, trivsel, ligestilling og kompetenceudvikling på de statslige arbejdspladser.

Mulighed for højere ugentlig arbejdstid

Aftalen om plustid, der blev indgået ved OK08, giver arbejdsgiveren og den ansatte mulighed for at aftale en gennemsnitlig ugentlig arbejdstid, der er højere end normal fuldtidsbeskæftigelse. Ordningen er nærmere beskrevet i parternes bidrag i det nationale reformprogram 2008. Aftalen er blevet fulgt op af en række informationsaktiviteter i form af vejledning og briefinger i løbet af efteråret 2008 og foråret 2009. Interessen for ordningen har været stigende, og indtil foråret 2009 er der indgået ca. 100 individuelle plustidsaftaler i staten.

Længere tid på arbejdsmarkedet

For at styrke de statslige arbejdspladseres muligheder for at fastholde seniorer blev der ved OK08 indgået aftale om at ældre medarbejdere, der trækker sig tilbage senere end den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder, har ret til en seniorbonus. Ordningen, som er finansieret af trepartsmidler, er nærmere beskrevet i parternes bidrag fra 2008. Parterne har som led i deres informationsaktiviteter udgivet en publikation om seniorbonusordningen i december 2008. Denne pjece indeholder en beskrivelse af retningslinjerne for beregning og udbetaling af bonussen samt hvordan den kan veksles til fridage og/eller pensionsbidrag. Pjecen giver også inspiration til den seniorsamtale, som ældre ansatte skal tilbydes i forbindelse med medarbejderudviklingssamtalen.

Den generelle pligtige aldersgrænse på 70 år for tjenestemænd blev ophævet i juni 2008. Alder er således ikke længere en saglig afskedsgrund, med mindre der i lovgivningen er fastsat en afgangsalder, eller der er aftalt en pligtig afgangsalder. 70-års grænsen er også ophævet for de overenskomstansatte på statens område. I den forbindelse er det aftalt, at det efter overenskomsterne gældende pensionsbidrag udbetales som løn efter det fyldte 70. år, med mindre den ansatte ønsker bidraget indbetalt på en pensionsordning. Pensionsbidraget kan også anvendes til køb af frihed.

Styrket opkvalificering og efteruddannelse

Parterne er enige om, at strategisk og systematisk kompetenceudvikling er vigtig for, at statens opgaver fortsat kan løses med høj kvalitet og effektivitet. Kompetenceudvikling skaber motivation og engagement, og for den enkelte medarbejder er løbende kompetenceudvikling centralt for at bevare eller øge egne muligheder på arbejdsmarkedet. Kompetenceudvikling kan ske både via formel efteruddannelse og via det daglige arbejde.

Ved OK08 aftalte parterne at styrke samarbejdet om kompetenceudvikling ved bl.a. at afsætte betydelige økonomiske midler til kompetenceudvikling i den statslige sektor. Der blev i alt afsat 410 mio. kr., hvoraf de 194 mio. kr. er trepartsmidler. Disse centralt afsatte midler er et supplement til de midler, statens arbejdspladser selv afsætter til kompetenceudvikling. Over halvdelen af de 410 mio. kr. – i alt 230 mio. kr. – formidles i overenskomstperioden til statens arbejdspladser via de 19 ministerier. Hensigten er, at anvendelsen af midlerne i størst mulig udstrækning skal kunne afpasses det lokale behov. Formidlingen sker bl.a. via Kompetencefonden, som blev videreført ved OK08. Fonden yder støtte til længerevarende individuelle udviklingsforløb, der indgår i den enkelte ansattes udviklingsplan.

De resterende midler – i alt 180 mio. kr. – forvaltes af fire partssammensatte udvalg hjemmehørende i SCKK – Statens Center for Kompetence- og Kvalitetsudvikling. SCKK er overenskomstparternes fælles videntcenter og har bl.a. til formål at rådgive statens arbejdspladser om, hvordan de i praksis kan arbejde strategisk og systematisk med kompetenceudvikling.

Tre af de partssammensatte udvalg har til opgave at iværksætte udviklingsaktiviteter målrettet statens forskellige personalegrupper, hvilket bl.a. sker på tværs af statens arbejdspladser. Det ene udvalg har fokus på kortuddannede, det andet på længerevarende uddannede og det sidste udvalg primært på lærere og etatsuddannede dvs. ansatte indenfor undervisningssektoren samt bl.a. politi og forsvar. Udvalgene har bl.a. aftalt at iværksætte udviklingsaktiviteter indenfor it, mobilitet, coaching, sprog- og kulturforståelse samt nye organiseringsformer som projektarbejde. Det fjerde udvalg yder støtte til arbejdspladser med særlige behov, herunder omstillingsbehov. Udvalget yder også støtte til særlige projekter besluttet af parterne i fællesskab, bl.a. støtte til kompetence- og jobudvikling af kortuddannede.

Den teknologiske udvikling og udviklingen på arbejdsmarkedet med øget globalisering stiller stadig større krav til de kortuddannedes kompetencer. Hertil kommer større krav til kvaliteten i den offentlige service, der nødvendiggør løbende udvikling af medarbejdernes faglige og personlige kompetencer. For at styrke kompetenceudviklingen og opkvalificeringen af kortuddannede har parterne derfor forpligtet sig til at iværksætte projekter og konkrete initiativer på området. Indsatsen målrettes bl.a. formel opkvalificering, individuel kompetencevurdering og øget fokus på almen kvalificering.

For bl.a. at styrke praksisnære metoder til kompetenceudvikling igangsættes endvidere en række projekter, der skal afprøve *arbejdspladsbaserede samarbejder om jobbytte*.

Trivsel på arbejdspladsen

Ved OK08 var parterne enige om, at der til støtte for samarbejdsudvalgene skulle udarbejdes inspirationsmateriale og vejledninger til en del af de nye opgaver bl.a. vedrørende trivsel, opfølgning på APV og sygefravær, som blev pålagt samarbejdsudvalgene som resultat af forhandlingerne.

Parterne har udarbejdet inspirationsmateriale til samarbejdsudvalgenes drøftelser om trivselsmålinger. Samtidig har Videncenter for Arbejdsmiljø igangsat en kampagne under overskriften ”Fra stress til trivsel”, som har fokus på trivslen på offentlige arbejdspladser. Derudover er et elektronisk trivselsværktøj til hele den offentlige sektor under udarbejdelse. Værktøjet, som består af et elektronisk spørgeskema med rapportgenerator, igangsættes efter sommeren 2009 og vil blive suppleret af vejledningsmateriale. Parterne arbejder desuden målrettet med at nedbringe sygefraværet på statslige arbejdspladser og har bl.a. udarbejdet anbefalinger om afholdelse af sygefraværssamtaler. En pjece herom udsendes i august 2009.

Fremme af ligestilling i forbindelse med barns fødsel

Ved OK08 aftalte parterne en udvidelse af forældreorloven. Den såkaldte ’6+6+6-model’ giver mulighed for i alt 18 ugers lønnet forældreorlov, hvis begge forældre er ansat i staten. Der er tale om en forøgelse på 6 uger i forhold til den tidligere ordning. De 18 uger fordeles med 6 uger til moderen, 6 uger til faderen og 6 uger til deling. Modellen har også til hensigt at øge fædrenes incitament til at tage orlov. Den del af den lønede orlovsperiode, som er øremærket til faderen, er forøget fra 2 til 6 uger. Retten til løn i de øremærkede orlovsperioder kan ikke overføres til den anden forælder.

Der er ved OK08 også indført en ret for partnere i registrerede partnerskaber til at holde to ugers orlov med løn umiddelbart efter fødslen af den anden partners barn. Ligesom fædreorlov kan de to uger efter aftale med arbejdsgiveren placeres på et andet tidspunkt inden for de første 14 uger efter barnets fødsel.

Personalestyrelsen og CFU har i maj 2009 udgivet en revideret barselsvejledning, der indeholder de ændringer i barselsaftalen, der blev aftalt ved OK08.

Nyt cheflønssystem

Ved OK08 blev parterne enige om en ny rammeaftale vedrørende kontraktansættelse af visse administrative chefer. Der er tale om en ny ansættelsesform, som træder i stedet for det hidtidige klassificeringssystem og cheflønssystemet. Rammeaftalen indebærer en decentralisering og giver flere frihedsgrader for de enkelte ansættelsesmyndigheder og chefer til at aftale løn- og ansættelsesvilkår, der er differentieret og tilpasset den enkelte chefs ansvar, opgaver, kvalifikationer og resultatmål, og som afspejler rekrutteringssituationen.

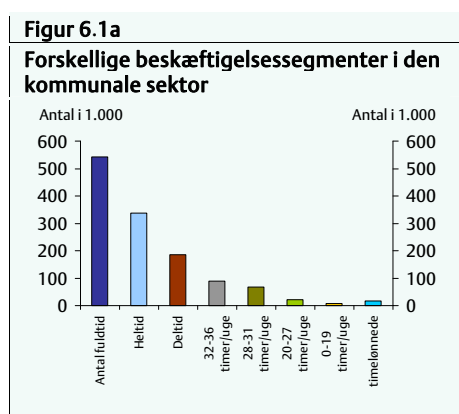
2. Bidrag fra parterne på det regionale/kommunale område

I forhold til tidligere år er de kommunale og regionale parter bidrag i år efter aftale med regeringens repræsentanter af beskedent omfang. Fremstillingen fokuserer på de samme nøgletal som i 2008, for på den måde at opgøre virkningen af parternes aftaler og initiativer. Af hensyn til sammenligneligheden med tidligere år er retningslinjerne bibeholdt.

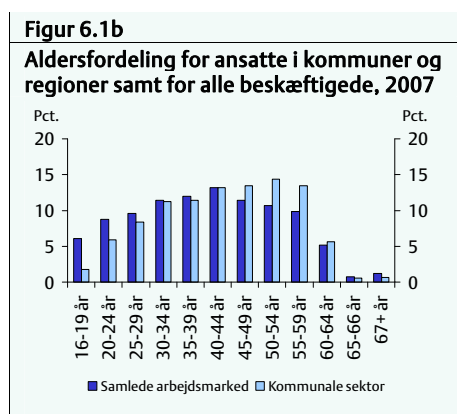
Den største udfordring for kommuner og regioner vil de kommende år være ansættelse af den rigtige arbejdskraft til de kommunale opgaver. En stor del af de offentligt ansatte forlader arbejdsmarkedet for at gå på efterløn eller pension, og samtidig er der tale om mindre årgange, hvor der er rift om arbejdskraften. En sådan udfordring løses ikke ved rekruttering alene. Kommuner og regioner skal også kunne fastholde de dygtige medarbejdere. I en tid med knappe ressourcer såvel økonomiske som menneskelige, er god ledelse afgørende for, om en organisation har succes.

At god ledelse er et fokusområde, understreges bl.a. i trepartaftalerne fra juni 2007 mellem Regeringen og KL, Danske Regioner, OAO, AC og FTF, hvor der er afsat 200 mio. kr. i perioden 2008-2011 til lederuddannelse. Det er her aftalt, at alle kommunale og regionale ledere fremover får ret (ikke pligt) til gennemførelse af en lederuddannelse på diplomniveau. Der er samtidig afsat betydelige midler til styrket efter- og videreuddannelse og kompetenceudvikling. Herudover er der som incitament til at modvirke tidlig tilbagetrækning afsat 900 mio. kr. i perioden 2008-2011 til seniorinitiativer. I overenskomstforhandlingerne 2008 blev der blandt andet indgået aftaler om sundhedsordninger, kompetenceudvikling og seniorordninger. Et udvalg af parternes initiativer ved overenskomstfornyelsen 2008 mv. beskrives nærmere i det følgende.

Generel beskæftigelsespolitik (Retningslinje 17)

Kilde: Det Fælleskommunale Løndatakontor.

Kilde: Danmarks Statistik.

Der er næsten uændret beskæftigelsesudvikling fra 2008 til 2009 med en stigning på 0,17 pct. Det dækker over en beskedent stigning i både deltidsansatte og fuldtidsansatte som følge af et markant fald i antallet af timelønnede på 24,35 pct.

Årsopgørelsen er fra februar måned begge år. De kommunale og regionale parternes aftaler om at lette adgangen til fuldtidsansættelse, som trådte i kraft 1. januar 2008, er begyndt at slå igennem – om end beskedent. Disse aftaler om deltidsansattes adgang

til højere timetal har til formål at lette deltidsansattes muligheder for efter eget ønske at opnå et højere timetal.

Fremme af arbejdet gennem hele livet (retningslinje 18)

Som det fremgår af figur 5.1b er aldersfordelingen for ansatte i kommuner og regioner karakteriseret ved, at der er færre unge og flere ældre medarbejdere, sammenlignet med aldersfordelingen på det samlede arbejdsmarked. Antallet af seniorer (60+-årige) har været støt stigende igennem en årrække. I perioden fra 1998 til 2008 er antallet af medarbejdere i aldersgruppen 60-64 år i kommuner og regioner steget fra 2,90 pct. til 5,65 pct.

Den aldrende arbejdsstyrke vil nu og i fremtiden være en udfordring for kommuner og regioner som led i at sikre den nødvendige arbejdskraft. I forbindelse med trepartaftalerne indgået mellem regeringen og arbejdsmarkedets parter på det kommunale og regionale område blev der bl.a. afsat midler til forsøg med seniorpolitiske initiativer

Midlerne, der er udmøntet ved overenskomstforhandlingerne 2008, er primært anvendt til en seniorordning, hvor seniormedarbejderen kan vælge imellem seniorbonus, ekstraordinær pensionsindbetaling, fridage eller særlige selvvalgte kompetenceudviklingsforløb. Derudover er det aftalt, at ældre medarbejdere skal have tilbud om en seniorsamtale, ligesom det er aftalt, at drøfte kommunens/regionens seniorindsats med medarbejderrepræsentanterne i kommunens/regionens øverste medbestemmel-sesudvalg. De nye initiativer skal ses som et supplement til de eksisterende seniorinitiativer, der i øvrigt finder sted i kommuner og regioner, herunder rammeaftalen om seniorpolitik, diverse projekter, etc.

Forbedring af løn under barsels- og adoptionsorlov – "6-6-6-modellen"

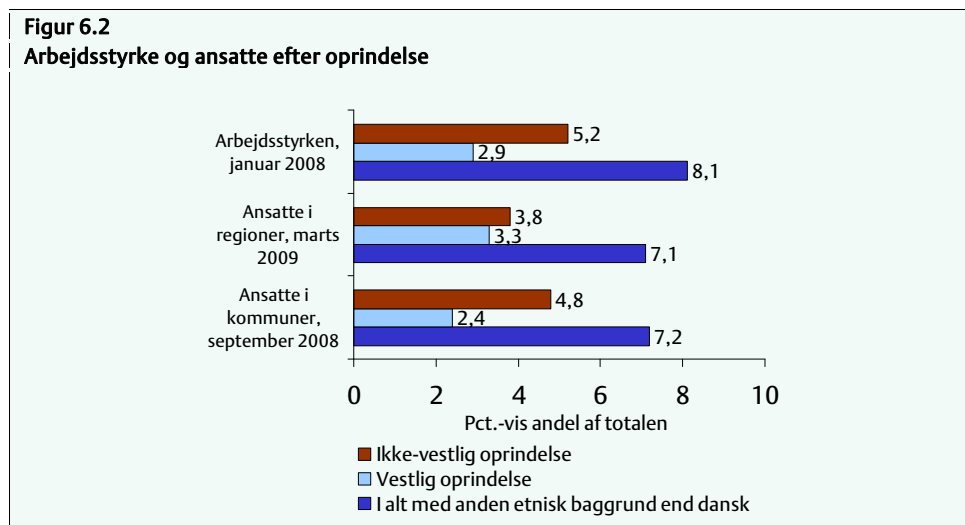
Ved overenskomstfornyelsen 2008 har parterne på både det regionale og kommunale arbejdsmarked aftalt en forbedring af retten til løn under barsels- og adoptionsorlov, herunder en øremærkning af barselorlov med løn til faderen. Efter barnets 14. uge har moderen og faderen hver især ret til 6 ugers fravær med løn. Retten til løn bortfalder, hvis den reserverede orlov ikke anvendes. Herudover har faderen og moderen tilsammen yderligere ret til 6 ugers barselorlov med løn. Tilsvarende bestemmelser er aftalt for adoptanter. Bestemmelsen gælder for fødsler/modtagelser efter den 31. marts 2008.

Det rummelige arbejdsmarked (retningslinje 19)

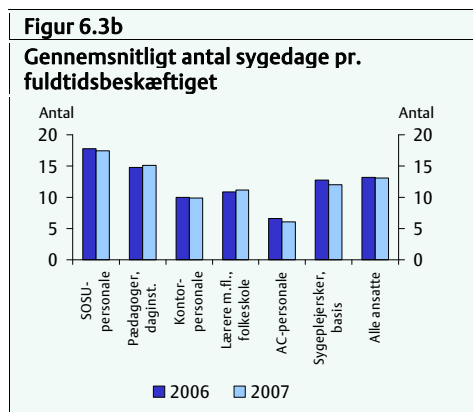
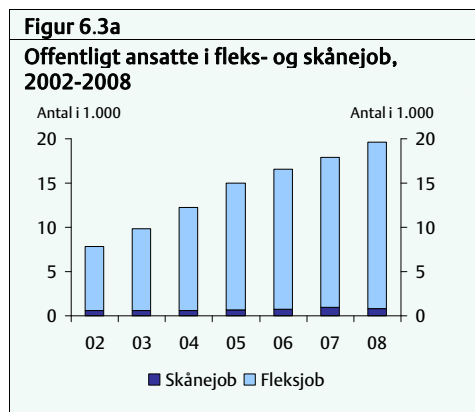
Et vigtigt indsatsområde i forbindelse med arbejdskraftudfordringen i kommuner og regioner har været at skabe øget rummelighed på arbejdspladserne.

I de senere år har parterne taget en række initiativer, og statistikkerne viser, at det er lykkedes at skabe plads til mere marginaliserede grupper. Blandt andet er der sket en stigning i antallet af ansatte med anden etnisk baggrund end dansk.

I trepartaftalerne indgår et mål om, at andelen af ansatte i kommuner og regioner fra ikke-vestlige lande skal afspejle sammensætningen i den regionale arbejdsstyrke. Figur 6.2 viser, at der kun er et lille stykke vej til, at målet nås. Som i tidligere år er der også i 2008 en fremgang med hensyn til integration af medarbejdere med ikke-vestlig oprindelse.

Fremme af fleksibilitet på arbejdsmarkedet (retningslinie21)

Kilde: Danmarks Statistik.

Kilde: Det Fælleskommunale Løndatakontor

Ligesom det i de senere år er lykkedes at skabe rum for flere ansatte med ikke-vestlig baggrund på kommunale og regionale arbejdspladser, er rummeligheden også øget med hensyn til andre grupper med særlige forudsætninger. Figur 6.3a viser, at antallet af offentligt ansatte i fleksjob er steget væsentligt siden år 2000 samtidig med, at antallet af ansatte i skånejob har været nogenlunde stabilt.

Forbedring af kvaliteten i arbejdet herunder sikkerhed og sundhed

Figur 6.3b viser, at sygefraværet i perioden 2006 til 2007 er stort set uændret for ansatte i kommuner og regioner under et. Sygefraværet er faldet marginalt for flere af de store grupper, bl.a. SOSU-personale. Der er store forskelle mellem forskellige gruppers sygefravær.

Et andet vigtigt indsatsområde i forbindelse med arbejdskraftudfordringen er forbedring af arbejdsmiljøet. Ved overenskomstforhandlingerne 2008 aftalte parterne i forlængelse af trepartaftalerne en række initiativer for at forbedre arbejdsmiljøet og styrke trivslen og sundheden på de kommunale og regionale arbejdspladser. Parterne aftalte bl.a. sygefraværssamtaler ved længerevarende sygefravær og pligt til trivselsmølinger hvert tredje år.

Det gennemsnitlige samlede sygefravær er højere i kommuner og regioner end i staten og den private sektor, men sammenlignet med andre lande – fx Sverige – er sygefraværet relativt lavt. Forskellene mellem sektorernes sygefravær hænger blandt andet sammen med forskelle i arbejdsfunktioner og kønsfordeling.

3. Bidrag fra parterne på det private arbejdsmarked

Parterne på det private arbejdsmarked (Ledernes Hovedorganisation (LH), Sammenlutningen af Landbrugets Arbejdsgiverforeninger (SALA), Landsorganisationen i Danmark (LO) og Dansk Arbejdsgiverforening (DA)) finder, at et tæt samspil med arbejdsmarkedets parter i udviklingen af beskæftigelsespolitiske initiativer er med til at styrke og udvikle den danske flexicuritymodel.

Et eksempel herpå er, at LO og DA via repræsentationen i de regionale beskæftigelsesråd og i Beskæftigelsesrådet deltog i de to "økonomiske arbejdsråd", som regeringen afholdt i februar 2009. Møderne havde til formål at supplere de officielt tilgængelige data med aktuel information om den økonomiske og beskæftigelsesmæssige udvikling samt at drøfte behovet for eventuelle konjunkturpolitiske indgreb. Dette bidrag vil derfor redegøre for nogle af parternes initiativer og de aftaler, der er indgået med regeringen.

Da der i foråret 2007 på DA/LO-området blev indgået aftaler om løn og arbejdsvilkår de næste 3 år, er der ikke i 2008 eller 2009 nye særlige initiativer at fremhæve på dette område. Der henvises til parternes bidrag til det nationale reformprogram 2007.

Fælles indsats for at nedbringe sygefraværet

Parterne har i september 2008 indgået en aftale med regeringen om en række forslag til at nedbringe sygefraværet. Med aftalen bliver der sat øget fokus på information til virksomheder og medarbejdere om sygedagpengeloven. Den øgede information skal støtte op om den gode dialog mellem ledelse og medarbejdere på den enkelte arbejdsplads og skal hjælpe syge med at fastholde tilknytningen til deres arbejdsplads.

Aftalen skal sikre, at den enkelte virksomhed oplever lovgivningen som en støtte frem for en forhindring for arbejdet med sygefravær. Det er aftalt med Beskæftigelsesministeriet, at der skal findes en løsning på det problem, der opstår, når en sygemeldt lønmodtager overgår til førtidspension, fleksjob eller revalidering. I de tilfælde mister arbejdsgiverne retten til refusion, hvilket giver et svækket økonomisk incitament til at fastholde langtidssygemeldte personer.

De foreslåede ændringer sigter især på følgende:

- Arbejdsgiverens forpligtelse til at betale sygedagpenge ophører, når ansættelsen slutter.
- Konsekvenserne når sygemeldte ikke medvirker ved opfølgningen ændres til "så længe" regler. Dvs. den sygemeldte mister kun retten til sygedagpenge i den periode, hvor pågældende ikke medvirker ved opfølgningen.
- Der gives fuld refusion til arbejdsgiver, når sygemeldte delvis raskmeldes, men arbejdsgiver ikke har mulighed for at tage den sygemeldte tilbage på deltid. Der ændres ikke ved arbejdsgivers ret til ikke at tage en sygemeldt tilbage på deltid.
- Virksomheder forpligtes til at holde 4-ugers samtaler med sygemeldte medarbejdere. Medarbejderne får mulighed for at bede om en fastholdelsesplan.
- A-kasserne skal medvirke i sygeopfølgningen over for syge forsikrede ledige med en personlig samtale i 4. sygeuge.
- En årlig drøftelse af sygefravær i Beskæftigelsesrådet, hvor relevante aktører, f.eks. Lægeforeningen og Danske Regioner, inviteres. Drøftelsen tager udgangspunkt i regeringens målsætning om at nedbringe sygefraværet med 20 pct. frem til år 2015.
- Uddannelse af ledere i håndtering af sygefravær og en række andre initiativer, der vil støtte lederen i sin indsats.
- Etablering af et større geografisk afgrænset forsøg med en "Tilbage-til-arbejde koordinator", der skal sikre en koordineret indsats mellem sygehuse, jobcentre og virksomheder.

Udvikling af erhvervsuddannelserne

DA og LO har i april 2009 lavet et fælles udspil til regeringen og Folketing med en sammenhængende pakke af forslag til at sikre praktikpladser og udvikle erhvervsuddannelserne. Udspillet, der har en horisont, der rækker til udgangen af 2010, er grundlag for et tæt samspil mellem regeringen og parterne. Parterne opfordrer samtidig regeringen til at indkalde de involverede parter i 2. halvår 2010 med henblik på at genvurdere situationen.

Udspillet indeholder forslag til løsninger på den stigende mangel på praktikpladser. Målet er at undgå, at unge mennesker skal afbryde deres uddannelse, fordi der er for få praktikpladser.

Udspillet er med til at skabe en større politisk bevågenhed på erhvervsskoleområdet. Erhvervsuddannelser er helt afgørende for samfundet og er en af nøglerne til Danmarks erhvervsmæssige succes.

De forslåede ændringer sigter især på følgende:

- Den nuværende præmieringsordning ændres midlertidigt, og der gives tilskud til uddannelse til fuld faglig kompetence. Virksomheder, der genbesætter en afsluttet uddannelsesaftale, aldrig har haft eller ikke har haft elever inden for de seneste 2 år, kan få tilskud fra præmieringsordningen.
- Der skal iværksættes kampagner med fokus på at genbesætte praktikpladser og for at understøtte anvendelsen og administrationen af kombinationsaftaler og flex-kombinationaftaler.
- At eleverne skal søge praktikplads inden for 3 beskæftigelsesområder for at være fagligt mobile, og at eleverne efter afslutningen af grundforløbet søger bredere end i dag. Vejledning og oplysning om alternative muligheder skal styrkes.
- At den nuværende garanti for at færdiggøre en erhvervsuddannelse overvåges, og at skolepraktikken i en kortere periode træder i stedet for virksomhedspraktikken, indtil virksomhederne igen begynder at tage elever ind i normalt omfang.

Nye veje for samarbejdet om arbejdsmiljø på arbejdspladsen

Arbejdsmarkedets parter i Arbejdsmiljørådet og Arbejdstilsynet har i april 2009 i enighed præsenteret beskæftigelsesministeren for en række forslag og anbefalinger.

Forslagene afslutter trepartsdrøftelser om ”en modernisering og effektivisering af virksomhedernes sikkerheds- og sundhedsarbejde”, og er den største ændring af reglerne om virksomhedernes samarbejde om arbejdsmiljø, siden den nye lov trådte i kraft i 1977.

Aftalen åbner for en fleksibel organisering af virksomhedernes interne samarbejde om arbejdsmiljø og skaber grundlag for en mere målrettet og løbende udvikling af arbejdsmiljøkompetencer tilpasset virksomhedens behov.

Forslagene giver mulighed for en mere forebyggende, strategisk og dynamisk arbejdsmiljøindsats på alle virksomheder.

De forslåede ændringer sigter især på at:

- Gøre det muligt for virksomhederne at organisere deres interne samarbejde, så det passer til ledelsesstrukturer og en række andre af virksomhedens behov, og sådan at virksomhedens ledelse involveres i højere grad end i dag.
- Give en ny, kortere grundlæggende arbejdsmiljøuddannelse, som kombineres med en løbende supplerende efteruddannelse, sådan at sikkerhedsrepræsentanter og ledere udvikler relevante arbejdsmiljøkompetencer i hele deres funktionsperiode.
- Skabe et godt grundlag for en styrkelse af samarbejdet om arbejdsmiljø på små virksomheder med under 10 ansatte.

Styring af beskæftigelsesindsatsen i en kommunal forankring

Parterne aftalte i december 2008 et fælles udspil med i alt 22 konkrete forslag, som parterne vurderede skulle være på plads før, der kan gennemføres en beskæftigelsesindsats, der matcher de behov, som findes på arbejdsmarkedet.

Baggrunden for udspillet var beslutningen om, at kommunerne fra og med august 2009 overtager den statslige beskæftigelsesindsats.

Beskæftigelsespolitikken er helt central for beskæftigelse og velfærd i Danmark. Parterne deler derfor ikke regeringens synspunkt om, at beskæftigelsesindsatsen mest hensigtsmæssigt ligger i kommunerne. Der er hverken et analytisk eller erfaringsmæssigt belæg herfor.

Udfordringerne for arbejdsmarkedet går på tværs af kommunegrænserne, og løsninger skal derfor i langt højere grad præges af landsdækkende eller regionale angrebsvinkler frem for lokalpolitiske i den enkelte kommune.

Parterne på arbejdsmarkedet finder, at udmøntningen af den politiske aftale om en kommunalt forankret beskæftigelsesindsats skal sikre, at:

- Der føres en landsdækkende og koordineret beskæftigelsesindsats i Danmark, således at de nuværende forskelle i indsatser og resultater mellem kommunerne minimeres.
- Det sikres, at jobcentre sætter fokus på virksomhedernes behov for kvalificeret arbejdskraft samtidig med, at flest mulige ledige skal i ordinær beskæftigelse.
- Lederskabet i beskæftigelsesindsatsen styrkes ved, at staten/regionerne får en mere direkte styringsrolle over for jobcentre.
- Det sikres, at ansvaret for alle nuværende og nye opgaver i beskæftigelsesindsatsen placeres enten landsdækkende, regionalt eller lokalt i kommunerne alt efter opgavens karakter og omfang.

Projekt ”Veje til job i landbrugssektoren for flygtninge og indvandrere”

I 2008 gennemførte SALA og LO's Fællesudvalg om øget beskæftigelse i Beskæftigelsesregion Syddanmark projekt ”Veje til job i landbrugssektoren for flygtninge og indvandrere”.

Formålet var at vise arbejdssøgende med ikke-dansk baggrund og de beskæftigelses- og uddannelsesfaglige aktører, at der er gode beskæftigelsesmuligheder inden for SALA-området og konkret anvise veje til job i tæt samarbejde med de relevante overenskomstparter. 165 personer, primært bestående af potentielle jobsøgende og repræsentanter fra jobcentre og sprogskoler fra Aabenraa, Kolding, Fredericia og Vejle kommuner, har deltaget i 4 busture med indlagte virksomhedsbesøg.

Der har været en overordentlig positiv respons i forhold til at søge job inden for mejeri, gartneri og landbrug. I 2009 videreføres projektet i Beskæftigelsesregion Midtjylland.

land med støtte derfra og i samarbejde med Aarhus, Herning, Horsens og Struer kommuner.

Projekt ”Nye muligheder – fokus på den enkelte medarbejders livskompetencer – individets behov og virksomhedens behov (SALA-LO)”

Med støtte fra Folketingets satspuljepartier satte SALA og LO's Fællesudvalg om øget beskæftigelse i 2008 fokus på, hvorledes man kan fastholde og skabe de bedst mulige fælles vilkår i seniorernes sidste år på arbejdsmarkedet og inspirere på person-, job-, virksomheds- og organisationsniveau til at finde nye muligheder med fokus på den enkelte medarbejders livskompetencer og virksomhedens behov.

Op imod 40 virksomheder deltager i projektet og støttes igennem henholdsvis beslutning om seniorpolitik; af best practice på området; og i fastlæggelse af indhold til seniorpolitik. Projektet afsluttes ultimo 2009.

4. Bidrag fra Danske Handicaporganisationer

Udfordringer på arbejdsmarkedet for personer med handicap

Beskæftigelsesfrekvensen for mennesker med handicap er stadig for lav. Både i forhold til ledige og blandt førtidspensionister. I 2008 var 81,9 pct. af personer uden handicap i beskæftigelse, mens det for personer med handicap kun er 51,2 pct.¹ (eksl. personer i beskyttet beskæftigelse). Erhvervsfrekvensen blandt mennesker med handicap skal løftes. Der eksisterer imidlertid en række udfordringer og barrierer i forhold til ansættelse og beskæftigelse af personer med handicap.

Holdningsmæssige og praktiske barrierer

Barrierer af praktisk karakter kan fx dreje sig om den fysiske tilgængelighed til og på arbejdspladsen for en person i kørestol, men det kan også handle om uhensigtsmæssig administration af regler eller langvarig sagsbehandling i jobcentrene. Det er en åbenlys barriere, når det eksempelvis handler om godkendelse til et fleksjob eller bevilling af et arbejdsredskab. Det udgør barrierer for såvel virksomhederne som for de, der skal ansættes og kan betyde, at virksomhederne er mindre tilbøjelige til at ansætte personer med handicap. De holdningsmæssige barrierer handler om uvidenhed og utryghed blandt ledere og kollegaer i forhold til mennesker med handicap, både generelt og konkret i forhold til hvad de kan bidrage med på arbejdsmarkedet. Der er stor forskel på lønmodtagernes holdninger til forskellige typer af handicap. Særligt personer med psykisk sygdom rammes af fordomme. Hele 45 pct. er i nogen eller høj grad betænkelige ved at få en kollega med en psykisk sygdom².

Udstødelse af personer med psykisk sygdom

Netop udstødelsen af personer med psykisk sygdom fra arbejdsmarkedet er et stigende problem. Der er derfor behov for en særlig målrettet indsats for at inkludere mennesker med psykisk funktionsnedsættelse på virksomhederne. Udfordringerne

¹ Regeringens handicapstrategi 2009: "Handicap og job – det kan lade sig gøre".

² SFI 2008: "Virksomhedernes sociale engagement – årbog 2008 – 08:32".

med at fastholde og inkludere personer med forskellige former for psykiatrisk og/eller usynligt handicap på arbejdsmarkedet er ikke alene en dansk problematik. Der er tale om en tendens, der kan ses på tværs af EU. Det er afgørende, at der findes nationale og internationale løsninger i forhold til denne udfordring.

Forebyggelse af udstødning

For at undgå at mennesker udstødes af arbejdsmarkedet, er der et behov for at sætte fokus på offentlige og private virksomheders fysiske og psykiske arbejdsmiljø mhp. at forebygge eksklusion fra arbejdsmarkedet. Indsatsen for at fastholde en medarbejder skal begynde, allerede når man kan konstatere, at der er ved at opstå et problem hos den enkelte medarbejder – inden at dette er blevet så alvorligt, at medarbejderen ikke længere kan varetage sit job. Både virksomheden og medarbejderen har et ansvar for tidligt at iværksætte initiativer, der kan fastholde medarbejderen i job, og jobcentret skal støtte op herom. Ved en tidlig og engageret indsats i virksomhederne kan udstødelsen fra arbejdsmarkedet forebygges. Den forebyggende indsats skal naturligvis understøttes af nødvendige former for indsats i forhold til de målgrupper, der risikerer at blive ekskluderet fra arbejdsmarkedet, f.eks. gennem en styrket og hurtig adgang til kvalificeret bistand fra psykologer m.v.

Ny handicapstrategi

Der er stor forskel på den indsats, der kræves for at få eller fastholde personer i job, alt efter om det er en person, der er på vej til at blive skubbet ud af arbejdsmarkedet, om det er en person, der er ledig, eller om det drejer sig om personer på førtidspension, der har fået mod og kræfter til at komme i et job med løntilskud. Regeringens nye handicapstrategi ”Handicap og job – det kan lade sig gøre” tager netop udgangspunkt i dette tanke sæt, og DH ser den nye handicapstrategi som et positivt tiltag, der kan være med til at nedbryde barrierer og skabe en ny udvikling baseret på en langt mere differentieret indsats. Filosofien bag den nye strategi skal omsættes i dansk beskæftigelsespolitik – og bør formidles til resten af EU.

Førtidspensionisters ret til at vende tilbage til arbejdsmarkedet

Alle der har en erhvervsevne, skal have mulighed for at bidrage på arbejdsmarkedet. Personer med en førtidspension have mulighed for at få afklaret deres kompetencer med henblik på at vende tilbage til arbejdsmarkedet. Derfor mener DH, at det er vigtigt, at en rehabiliteringsindsats eller tilsvarende forløb også bliver et tilbud til nuværende førtidspensionister. Med en rehabiliteringsindsats skal følge en ret til at afprøve ny erhvervede kompetencer på arbejdsmarkedet. Når man har været væk fra arbejdsmarkedet gennem længere tid, har man behov for at vurdere sig selv i forhold til dette.

Fortsat fokus på handicapindsatsen – også i nedgangstider!

Den nuværende situation på arbejdsmarkedet med stigende ledighed betyder et pres på jobcentrenes indsats overfor de ledige. Samtidigt udfordres jobcentrene af den forestående implementering af det kommunale enstrengede beskæftigelsessystem. I denne situation ser DH en risiko for, at jobcentrene taber fokus på indsatsen over

for personer med handicap. DH advarer på det kraftigste mod en sådan prioritering. Der er ingen tvivl om, at der indenfor en kortere årrække igen vil opstå mangel på arbejdskraft, og derfor er det vigtigt, at alle hænder – også i nedgangstider – holdes varme. Ellers risikerer vi at tabe de sidste års indsats på gulvet. Det er vigtigt, at de lokale beskæftigelsesråd fortsat holder fokus på beskæftigelse for mennesker med handicap – og at erfaringer fra Danmark deles med resten af EU.

Fra beskyttet til støttet beskæftigelse

Der eksisterer et stort behov for at udvikle den beskyttede beskæftigelse i Danmark – fra beskyttet til støttet beskæftigelse. DH ønsker i så høj grad som muligt at få den beskyttede beskæftigelse væk fra de beskyttede værksteder og ud på almindelige virksomheder. Det er værdiskabende for såvel den enkelte borger, der oplever at udføre et meningsfuldt arbejde, som for den virksomhed, der har borgeren ansat. En naturlig forlængelse heraf er at flytte den beskyttede beskæftigelse fra Serviceloven over i beskæftigelseslovgivningen, da det er ulogisk at denne fortsat ligger under Socialministeriet.

5. Bidrag fra Beskæftigelsesrådet

Beskæftigelsesministeriet har anmodet Beskæftigelsesrådet om et bidrag til regeringens fremskridtsrapport 2009 for det Nationale Reformprogram 2008-2010. Beskæftigelsesrådet har i modsætning til tidligere år ikke modtaget regeringens udkast til fremskridtsrapporten, hvorfor rådet ikke har mulighed for at kommentere på regeringens rapport.

Indledningsvist skal det nævnes, at Beskæftigelsesrådet fortsat støtter Lissabonstrategiens overordnede målsætninger på beskæftigelsesområdet. Beskæftigelsesrådet finder, at situationen på arbejdsmarkedet med stigende ledighed stiller store krav til beskæftigelsespolitikken. Det er afgørende, at den stigende ledighed ikke fører til, at regeringen mister fokus på målsætningen om, at sikre virksomhederne den nødvendige og kvalificerede arbejdskraft. Dette fordrer, at regeringen holder fast i sit mål om behovet for at styrke den nationale rekruttering og lette den internationale rekruttering.

Selv om tiden er præget af nedadgående vækstkurver og stigende ledighed opfordrer Beskæftigelsesrådet regeringen til at anlægge en reformkurs, som kan sikre de bedst mulige betingelser for at skabe vækst og velstand i Danmark. Befolkningsudviklingen tilskrives, at der gennemføres langsigtede reformer, som kan sikre en tilstrækkelig og kvalificeret arbejdsstyrke også i fremtiden. Rådet lægger stor vægt på, at regeringen har fokus på at sikre, at arbejdsstyrken er kvalificeret til at udfylde de jobmuligheder, der vil vise sig, når krisen er drevet over. Derfor skal der fokus på opkvalificering og omskoling. Nye ledige skal sikres en hurtig indsats, så de kommer tilbage til beskæftigelse og ikke fjerner sig fra arbejdsmarkedet.

Beskæftigelsesrådet vil have stor fokus på, hvordan beskæftigelsesindsatsen bliver løst i det enstrengede system og vil stille skarpt på, at det er hensynet til arbejdsmarkedets behov der fortsat bliver styrende for den indsats der gives.

6. Bidrag fra Arbejdsmiljørådet

Det danske arbejdsmarked står over for en række svære udfordringer i de kommende år. Den stigende ledighed er den største aktuelle udfordring, mens den store langsigtede udfordring er mangel på arbejdskraft. Lissabon-strategiens målsætninger om øget beskæftigelse peger på beskæftigelsespolitiske initiativer. Arbejdsmiljørådet har løbende peget på, at en målrettet og effektiv arbejdsmiljøindsats udgør et væsentligt bidrag i den sammenhæng. Et godt arbejdsmiljø er en god investering både for forebyggelsen af nedslidning og sygefravær og for produktiviteten og konkurrenceevnen.

Et løbende samspil mellem regeringen og arbejdsmarkedets parter er et bærende princip i den samlede arbejdsmiljøindsats og afspejles i den nationale 2010-handlingsplan, som udgør et fælles grundlag for en effektiv og målrettet arbejdsmiljøindsats, som både regeringen og arbejdsmarkedets parter viser ejerskab og ansvar for. Arbejdsmiljørådet har overfor regeringen fremhævet, at der er behov for at fastholde og udvikle dette samspil – aktuelt i arbejdet med at nyttiggøre de erfaringer, der er gjort med 2010-handlingsplanen, og ved tilrettelæggelse af 2010-handlingsplanens afløser og den efterfølgende gennemførelse heraf.

Med henblik på at forebygge nedslidning og sygefravær har Arbejdsmiljørådet i forlængelse af bl.a. Forebyggelseskommissionens anbefalinger arbejdet på at sætte yderligere fokus på behovet for en integreret sundhedsfremme- og arbejdsmiljøindsats på arbejdspladserne. Endvidere har rådet taget initiativer til forbedring af unges arbejdsmiljø således, at unge i højere grad kan fastholdes i uddannelsesforløb og på arbejdsmarkedet. Rådet har også i den sammenhæng peget på behovet for et aktivt samspil mellem regeringen og arbejdsmarkedets parter om effektive og målrettede initiativer.

Flexicurity-modellen er også holdbar i krisetider og en gevinst for Danmark i den aktuelle økonomiske krise. Det danske arbejdsmarked og Flexicurity hviler bl.a. på et langsomt opbygget grundlag af social kapital, som det er vigtigt at være bevidst om. En række af de konkurrencefordele som Danmark har, kan bl.a. tilskrives virksomhedernes sociale kapital. Arbejdsmiljørådet har arbejdet for at udbrede kendskabet hertil og har anbefalet, at regeringen arbejder for at bringe virksomhedernes social kapital op i relevante sammenhænge.

Danmarks nationale
reformprogram

Oktober 2009:14

I tabeller kan afrunding medføre,
at tallene ikke summer til totalen.

Henvendelse om publikationen
kan i øvrigt ske til:
Finansministeriet
Kontor for EU-politik og -budget
Christiansborg Slotsplads 1
1218 København K
Telefon 33 92 33 33

Elektronisk publikation:
Produktion: Schultz
ISBN: 978-87-92480-19-4

Publikationen kan hentes på
Finansministeriets hjemmeside:
www.fm.dk

